

45588

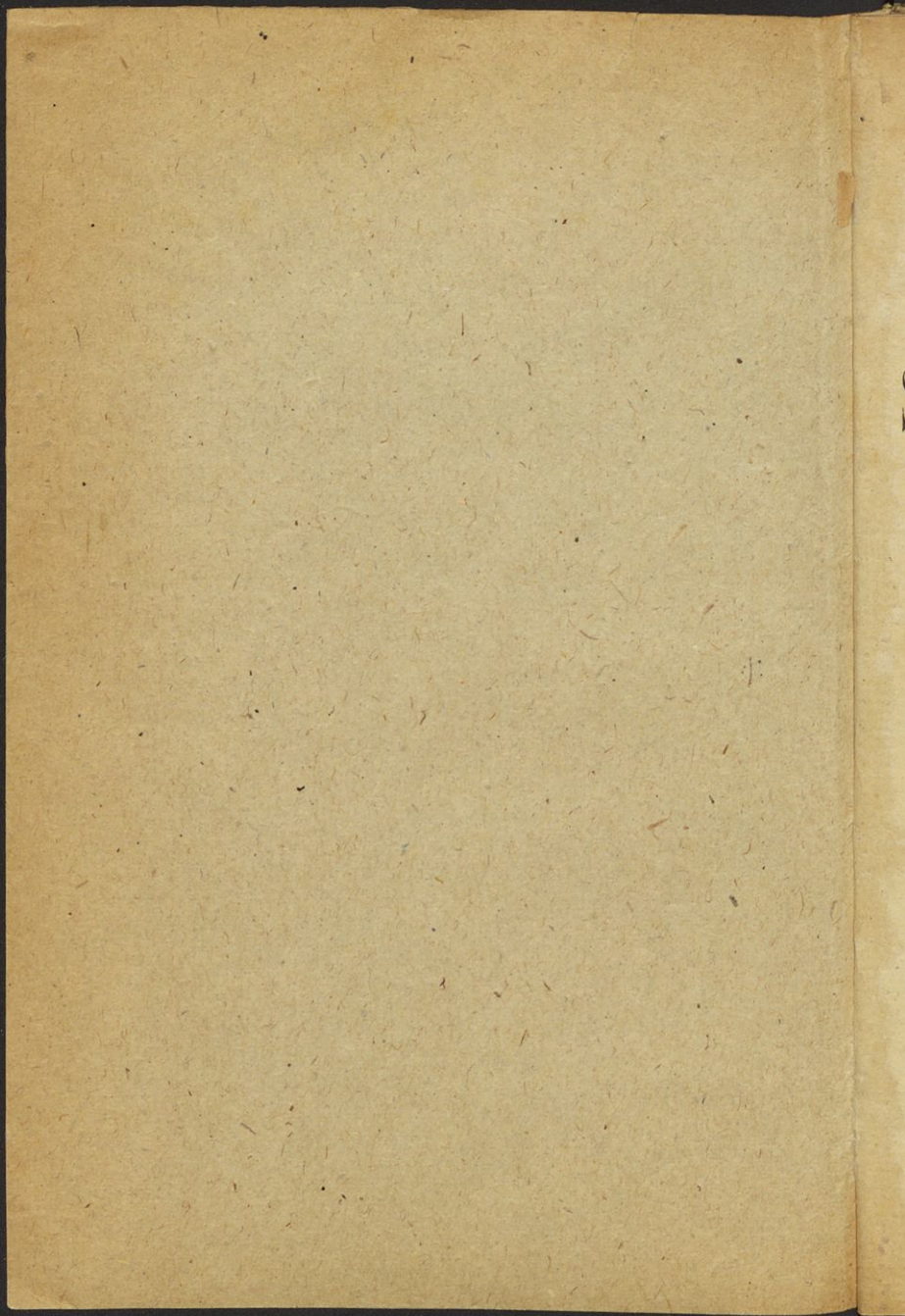
Dr. Jaromír
Červená hora
Brno
1882.

DELO
SV. CIRILA I METODA.

V spomin 5. julija 1881,
z ozirom na deñašnje razmere.

Spisal
JAROMIR VOLKOV.

Založil pisatelj.
TISKAL FRANCO HUALA V TRSTU.
1882.

DELO
SV. CIRILA I METODA.

V spomin 5. julija 1881,
z ozirom na denašnje razmere.

Spisal
JAROMIR VOLKOV.

Založil pisatelj.
TISKAL FRANC HUALA V TRSTU.
1881.

DELO

CIRIL A. METODA
45588

V spomin 5. julija 1881.

(Ponatisneno iz «Edinosti».)

U V O D.

V minolem letu 1880 smo obračali posebno zapadni, oziroma južni Slovani, veliko pozornost na redko tisočletnico, katera nas spominja na najmilejšo narodno svetinjo, — na prvotni naš književni jezik, ki sta nam ga osnovala naša veleblagovestnika i učenjaka sv. brata Ciril i Metod za časa grškega carja Mihajila III. Ta isti jezik pa je papež Ivan VIII. prav pred tisoč leti, t. j. leta 880, posvetil i povzdignil jezikom cerkvenim slovanskemu narodu, i to z namenom, da se ž njim služijo v našej cerkvi vsa navadna liturgična opravila.

V ta tisočletni spomin pa je še osobito sedanji papež Leo XIII. za Slovanstvo sploh nekaj prav važnega ukrenil. Dne 30. septembra m. l. je razposlal svojim vernim po vsem svetu o sv. Cirilu i Metodu encikliko, s katero zaukazuje: naj se svetkovanje slovanskih *prvih učiteljev* i narodnih prosvetljenikov sv. Cirila i Metoda v bodoče obhaja po vsem katoliškem svetu *dne 5. julija* vsacega leta.

Tako narodno svetkovanje domačih svetnikov bomo imeli letos omenjenega dne *prvikrat* i prav zaradi te posebne okolinosti treba ta visoki blagdan, — dan občeslovanski, toliko odličniše proslaviti.

Ta dan je i ostane nam zgodovinsko velepomemljiv i po bistvu enciklike tudi neprecenljive vrednosti. S tem činom, katerega je storil v sedanjih važnih socijalnih i političnih časih Rim, zjasneva se nam slovansko obzorje po enej strani, ter malo po malo pripravlja pot, ki nas bi vodila k zaželenej narodnej jedinosti.

Naša sveta reč je s tem korakom za več stopinj bližje cilju, katerega ne smemo nikdar z očesa puščati.

Istina je, da smo Slovani papeževo okrožnico z veliko radostjo sprejeli. Naš človek pa ima za kakoršno koli prejeta dobroto prav hvaležno srce, ter išče pripravne i ugodne prilike, da se svojemu dobrotniku pokaže hvaležnega z besedo i delom. Prav v ta namen odpotuje letos v Rim mnogo odličnih Slovanov iz vseh krajev naše zemlje, da stopijo na praznik sv. Cirila i Metoda osobno pred prvosvečenika katoliške cerkve, ter mu s topla besedo izrečejo v imenu vsega Slovanstva srčno zahvalo za preimnitno cerkveno okrožnico lanskega leta.

Pri tej priliki, tako se sliši, izjavijo zbrani Slovani svetemu očetu ponižno prošnjo i srčno željo: naj se staroslovanščina ali sveti naš jezik zopet uvede pri vseh zapadnih, oziroma južnih Slovanih, v cerkvene obrede, naslanjajoč se na zgodovinska prava do te cerkveno narodne svetinje.

O teh toliko pomenljivih dogodbah sem napisal majhno knjigo, ter jo razdelil v štiri oddelke, i sicer: 1. slovansko delo sv. bratov do Cirilove smrti; 2. doba do Metodove smrti; 3. osoda slovanskega dela naših blagovestnikov na cerkvenem i slovstvenem polji po Metodovej smrti; 4. zakaj in iz katerih uzrokov nam se je treba neprestano potezati za naš obredni jezik.

Taka je osnova temu delcu, ki naj ide mej bližne i daljne Slovane; naj jim nese srčni bratovski pozdrav s ponižno prošnjo i gorečo željo: da bi se spolnile vse naše želje gledé uvedanja staroslovanščine v domačo cerkev, i gledé zblíževanja sedanjih naših jezikov, da se utrdi mej slovanskimi plemeni zloga i se mej njimi obnovi ona duševna vez, s katero sta sveta brata Ciril i Metod zvezala slovanske rodove.

V tej sladkej slovanskej veri bodi nam božja pomoč!

V Lokavcu 1. junija 1881.

J. V.

narod. nádučitelj.

«Slovansko pismo tvorila,
Slovane prosvেčavala:
Oj sveti Ciril i Metod!
Slovane prosvеčavala.»

Tam doli na toplem Jugu, kder bode skoraj strta petstoletna divja turška sila; tam, kder vshaja našemu narodu z ruskim latorom ovenčano i pomlajeno božje solnce, da raztaja za vselej tujo ledeno skorjo; tam doli v onej plodonosnej zemlji, kder steza poluostrov iz Macedonije tri suhe roglje v egejsko morje: — leži na skrajnem koncu morskega zaliva znamenito trgovski mesto *Solun*.

Solun je še zdaj stolica vezirju, vrhovnemu vladiki in evropskim konzulum. Mesto je Bolgarom skoraj to, kar nam Slovincem imenitni Trst; razloček je le ta, da imajo Bolgari v Solunu svoje učilišče, v našem Trstu pa do zdaj še slovenske učilnice nemamo! V Solunu je še nekoliko Turkov i Turčinov, v Trstu pa nekaj Lahov in Italijančičev. Mesto je blizu toliko, kakor naš Trst, a v splošnem napredku je daleč zaostalo, kakor vsa druga mesta pod gnjilim turškim gospodarstvom, saj pravi pregovor: »Kamor turška podkev stopi, trava več ne raste«.

Res je v Solunu še zdaj nekoliko tuje mešanice: Grkov, Turkov in Albancev, ali mesto ima vsled svoje velevažne primorske lege i bližnjih slovanskih pokrajin vendar le veliko bodočnost za Slovane. Mi živo verujemo, da prej ali slej pride Solun marljivim i čvrstim Bolgarom v stalno vlast. Potem stoprv postane imeniten v svetovnem napredku, kakor ni bil poprej še nikdar.

Solun pa nam je v drugem oziru preimenitno mesto: tukaj je tekla zibelka sv. bratov Cirila i Metoda, katerih življenje naj tukaj na kratko popišemo.

V 9. stoletju je živel v Solunu po rodu, službi i bogastvu jako znamenit Grk, imenom Leo. Bil je prvi carjev činovnik. Njegova soproga, katere imena nam zgodovina ni ohranila, bila je, kakor nekatere okolinosti kažejo, rodom Bolgarkinja. Roditelji so imeli sedem sinov; najmlajši od teh, po imenu Konstantin, pozneje nazivan Cirilom (tako ga hočemo v tem spisu tudi dalje imenovati), bil je porojen l. 827; priletniši od njega pa je bil Metod, kateremu je grški car izročil upraviteljstvo nad Slovani, živječimi v Solunu i njegovej razprostranej okolici.

Metod pa se je k malu naveličal visoke posvetne službe, v katerej je imel knežje dostojanstvo; bil je tih, ljubil je mirno življenje, zato se odpové carskej službi ter stopi v samostan.

Ciril je bil na očetovem domu prav skrbno in odlično vzrejen. Blag po srcu i umu, hrepenel je osobito po vednosti, resnični učenosti i vzvišenih jasnih nazorih. Pa jedva 14 letnemu umre oče Leo.

Tu naj mimogrede opazimo, da se je v Leonovej družini govoril grški in slovanski jezik. Ciril i Metod sta tedaj umela i govorila slovanski jezik uže v svojeji nežnej mladosti pri vlastnej majki. Še nam je treba omeniti, da je bila dobra polovica tedanjih solunskih bivateljev slovanske narodnosti.

Odlično Cirilovo življenje i modro vedenje se je tedanje grške carinji Teodori toliko omililo in priljubilo, da je vzela tega mladeniča, po nasvetu prvega dvornika Teokista, na cesarski dvor za družbo svojemu še maloletnemu sinu Mihajilu, s katerim se je tudi v raznih vedah dalje naobraževal. Njiju učitelji so bili najslavnejši možje, kar jih je imelo tedanje grško carstvo.

Ciril je imel izvrstne zmožnosti, koje so se mu začele zgodaj razvijati v zrelo učenost; kajti uže v 24. letu je bil sprejet v zbor grških modrijanov, kar je bilo v onem času redko i mladeničem zelo imenitno odlikovanje.

Dovršivši na carskem dvoru visoke šole, sprejme službo knjižničarja v patrijarhalnej cerkvi sv. Zofije. To službo pa le malo časa opravlja, na tihem se umakne k svojemu bratu Metodu v samostansko življenje ter se tam z veliko marljivostjo pripravlja za svečeniški (duhovski) stan.

Cirilova zgovornost i globoka učenost pa ni ostala skrita, ampak zaslovela je mej širokim svetom; zato ga njegovi prijatelji i prvi dvorni dostojanstveniki nagovoré, naj se vrne iz samotne celice zopet mej svet. To stori ter sprejme učiteljsko stolico modroslovja v Carigradu.

Saraceni so se v istem času hudo pričkali o nekaterih verskih resnicah, zato pošlje grški car, dogovorjen s patrijarhom, prosečim Saracenom najbolj učenega in v govornosti najspretnejšega moža, kar jih je imel Carigrad. To imenitno poslanstvo se je izročilo Cirilu.

Ciril stopi mej prepirajoče Saracene ter jim verske resnice, o katerih so se pričkali, popolnoma razjasni, prepire modro razsodi, ter protivnike slavno premaga. Saraceni prepirljivi pa, od jeze, sramôte i nevoščljivosti zaslepele, stregli so Cirilu po življenji, ostrupili so mu pijačo; ali Bog sam ga je varoval i ohranil, da se mu ni nič hudega zgodilo.

Ciril, vrnivši se od Saracenov v Carigrad, ne sprejme več učiteljske stolice modroslovja, ampak krene k svojemu bratu v samostan.

Ker sta bila Ciril i Metod po majki *najbrže* rodom Slovana ter nista imela uže več let očeta živega, verjetno je, da sta se prav takrat po lastnem nagibu pogovorila, odločila i pripravljala za veliko božje delo, namenjeno rodnim bratom Slovanom. Živa materina beseda, vcepljena v plodovito nežno srce, razevela se je zdaj iskreno pri najugodniših okolinostih pri Cirilu i Metodu v dejansko narodno ljubezen, katero sta pozneje v vsem svojem življenju učila i z lastnim izgledom utrjevala.

Zgodovinsko je potrjeno, da je bil Cirilov i Metodov oče rodom Grk, ali da ni bila nju majka rodom Bolgarkinja, tega ne more dokazati noben zgodovinar. Grški imeni Kyrill i Method tudi nisti merodajni za ta dokaz.

Uže l. 855 sta pričela sestavljati Slovanom Azbuko t. j. bolj prikladna pismena, nego so bila dosedanja glagolična, oziroma Hironimova.

Kaj je bilo pred Cirilom i Metodom v slovanskem jeziku z glagolico napisano, tega ne vemo; mogoče, da nam bodočnost na tem polju kaj nepričakovanega odkrije.*

Ciril i Metod sta na temelju starega *ustava* i s pomočjo glagoličnih, oziroma slovanskih zvukov, našemu jeziku pravopisna i slovnična pravila še bolj zbrusila i stalno vredila; to delo sta dovršila okoli l. 858; a do l. 862 sta preložila iz grščine

*) Najnovejše preiskave pa to trditev zaradi starosti Glagolice i Azbuke ovračajo, zato se tukaj ne spuščamo v daljše pretresavanje tega predmeta.

na slovanščino sv. blagovestje i večinoma bogoslužbenih knjig. Načelnik vsemu temu literarnemu početju je bil veleprosvetljeni Ciril s blagodejno pomočjo svojega brata Metoda.

Leta 857 pošlje grški car modrega Cirila (takrat sta bila uže oba brata svečenika) h Kazarom, ki so želeli imeti učiteljev, da se podučé v veri. Ciril pregovori svojega brata Metoda, da skupaj odpotujeta tja mej Kazare, bivajoče v denašnjem Krimu i na ozemlju mej Črnim i Hvalinskim morjem. Tam pokristijanita kazarskega kneza i mnogo njegovih podanikov. Ko mine leto dni, vrneta se zopet v Carigrad ter nadaljujeta pričeto slovansko slovstvo v tihem samostanskem zavetju.

Bolgarski car Boris, po dolgem prigovarjanji svoje sestre, zaželi se slednjič pokristijaniti; zato pošlje v Carigrad po učiteljev, ki bodo umeli ž njim i njegovim národom govoriti. Za ta posel je bil izvoljen Metod, ki se tudi precej odpravi z svojimi pomočniki mej Bolgare učít je krščanske vere. Metod prav marljivo orje staro pogansko ledino v plodno Krščévo njivo. Ljudstvo ga rado poslušá; posnemajoč carja samega, ki je sprejel krščanstvo, pokrsti se okolo l. 861 skoraj ves bolgarski národ. Uzrok temu vspešnemu delu je bila živa bolgarska beseda, s katero se je ljudstvo podučevalo.

Pravi začetek slovanske božje službe imamo iz l. 862, izvršen po Metodu doli pod toplim solncem, kder je pognal svojo prvenstveno klieo z namenom, da se zaraste v bratovsko slogo mej Slovane, kakor pesen pravi:

«Rasti mirta, cveti i zeleni!
Mrtvo vreme toni v črno noč;
Slogo širi bratsko mej Sloveni!
Naj jih veže v blago silno moč!»

Vesela i preimenitna dogodba, da se je dal kazarski knez i mnogo njegovih podanikov pokristijaniti; vest, da je sprejel krščanstvo tudi bolgarski car Boris i njegov narod; govornica, da ima Bolgarija take učitelje, ki služijo liturgijo v narodnem jeziku — raznesla se je nagloma tudi daleč tja mej slovanske kneze: Rastislava, Svatopluka i Koclja.

V istem času so na Moravskem i Panonskem kristijanili naše ljudstvo latinski i nemški škofje sè svojimi pomagači; ali s prav slabim vspehom. Neznajoči ljudskega jezika, podučevali so Moravane v tujem nemškem jeziku, bogoslužbena opravila pa vršili v nerazumljivej mrtvej besedi, ki ni šla od srca i tedaj tudi srca našla ni.

Potujčevanje Slovanov se je tedaj najbolj pospeševalo z razširjevanjem krščanstva.

Če pomislimo, da so nam Nemci svoj jezik od nekdanj v šole z velikim naporom vsiljevali i ga nam še vsiljujejo; če pomislimo, da pri vsej napetej nenaravnej sili nis o mogli našega ljudstva ponemčiti; če pomislimo, da se Nemci še dandanes očitno i surovo protivijo pravičnosti: moramo spoznati, da je ta nemška krivica uže starodavna, globoko vkoreninjena, i da nam je prav zaradi tega treba velike stanovitnosti, da se to zlo ne bode širilo, ampak vedno bolj mejilo.

Slovanski knezje Rastislav, Svatopluk i Kocelj se vzajemno pogovoré ter poprosijo grškega carja Mihajila III. naj jim pošlje nekoliko slovanskih učiteljev, pristavljajoč: »Naše ljudstvo se je poganstvu odpovedalo i pokristijanilo, a nema učiteljev, ki bi v našem jeziku krščansko vero razlagali. Prosimo tedaj, pošlji nam takih učiteljev i tacega *vladike*, ki bodo nas umeli.«

Car se v tej preimenitnej stvari posvetuje v zboru carigraških razsvetljenih mož. Zbrani dostojanstveniki i modrijani se izrekó za brata Cirila i Metoda. Sam car ju nagovarja, naj sprejmeta ta krščanski posel, rekoč: »Glejta, slovanski knezi me prosijo, naj jim pošljem učiteljev; vidva sta za to delo najsposobniša.«

Ciril i Metod sprejmeta ponudbo ter postaneta slovanska učitelja i blagovestnika.

Car Mihajil, iskreni prijatelj Cirilu i Metodu, predstavi ju moravskim poslancem. S temi pa se je dogovorilo, da ostanejo toliko časa v Carigradu, da bode za odpotovanje vse zagotovljeno i prirejéno.

Zapisano je dalje: »Ko je bilo veliko slovansko delo l. 862 dokončano, sam carigraški patrijarh z vsem svojim cerkvenim zborom, v pričo carja i njegovih prvih dvornikov, opravi božjo službo v zahvalo i dober uspeh; — Ciril pa, posvečen v vladiko (tacega so slovanski knezje tudi prosili), otide z bratom i učenci v slovanske zemlje.«

Zaradi prevažnega posla je tudi nujno trebalo imeti vladiko, da je mogel svoje učence, katerih je mnogo potreboval, posvetiti v duhovski stan; opravljati druga cerkvena opravila, samemu vladiku podrejena; i slednjič, da je krščansko delo teh učiteljev i blagovestnikov na ljudstvo sploh vspešno i blagodejno uplivalo.

Ciril, ki je od l. 855 do prihoda moravskih poslancev s pomočjo svojega brata v samotnej tihej celici z veliko marljivostjo sestavljal Slovanom nova pismena in vtemeljeval našemu jeziku pravopisna i gramatikalična pravila; Ciril, ki je dozdej z neutrudljivo marljivostjo prelagal sv. blagovestje i druge liturgične knjige iz grščine na slovanski jezik: dovršil i priredil je slednjič vse drugo, kar je bilo pri bogoslužbenih opravilih i cerkvenih obredih neobhodno potrebno. Da je pa bila vsa cerkvena oprava odlično izvršena ter s zlatom i srebrom bogato obložena i po šegi grškega obreda, okrašena: za to so skrbeli grški car, carigraški patrijarh i še drugi cerkveni i posvetni prijatelji bratov Cirila i Metoda.

Iz tega se vidi, da se v l. 855 do 862 začenja slovanska literatura, porojena iz krščanskega semena in započeta od dveh veleprosvetljenih solunskih, oziroma slovanskih bratov. Če tudi se je uže v Hironimovej dobi kaj malega v slovanskem jeziku z glagolico napisalo, o čemer pa nemamo več nobenega gotovega izvestja, vendar sta Ciril i Metod po vsej pravici začetnika naše literature.

Ta slovstveni začetek našega jezika pa ima po svojem bistvu i svojstvu tako temeljita pravopisna i gramatikalična pravila, da še zdaj na njih slone vsi sedanji slovanski jeziki. Prav na tem prvotnem jezikovnem temelju vzraste vseslovanski jezik ter združi malo po malo vse naše jezikove sile v jedno samo jezikovo sredotočje.

Nemci imajo po dr. Firmenichovih poročilih 505 (pet sto i pet) narečij, vendar so se zjediniili v glavnem saksonskem govoru. Slovani pa nismo v svojih narečjih tako zelo razcepljeni. Po razvrstitvi pokojnega A. Hilferdinga, znanega jezikoslovca, imamo Slovani le sedem glavnih govorov: ruski, bolgarski, srbohrvaški, slovenski, češki, srbo-lužiški i poljski. Naša jezikova jedinst se bode razvijala po naravnem potu, k ljubii vsem našim verskim, političnim i pravopisnim oviram. Ako zdaj pišemo v različnih narečjih, utrjujemo i množimo s tem le jezikovo bogastvo.

Ko je bilo vse pripravljeno, odpotujeta brata Ciril i Metod z mnogobrojnimi učenci i knežjimi poslanci v slovanske zemlje, veliko Moravijo, vzešši z seboj prevedene slov. liturgične knjige, podarjene cerkvene dragocenosti, priporočilno pismo i darove carja Mihajila za kneza Rastislava.

Ko vsa omenjena družba srečno dospé na Moravsko, kreneta brata Ciril i Metod z svojim spremstvom naravnost v

Velegrad, knežje stolno mesto. Knez Rastislav ju sprejme jako slovesno. Ves knežji dvor, prvi kneževi činovniki (uradniki) i velika truma ljudstva gre imenitnim prihodnikom naproti. V Velegradu so se obhajale vsled tega veselega dogodka velike slavnosti.

Ciril i Metod nista prišla, kakor navadno misijonarji, v priprostej obleki; brata Ciril i Metod sta dobro vedela, da je prvi vtisek na ljudstvo za njiju delo velike važnosti. Stopila sta pred kneza i njegovo ljudstvo z vsem spremstvom v sijajnej dragocenej opravi. A to sta tudi prav lebko storila, kajti vzela sta z seboj iz bogatega Carigrada vsega v obilici; podpirala ju je pri tem grška svetna i cerkvena oblast. To je pa tudi zahtevala v istej dobi čast slovečih Grkov. Pripoveduje se, da je bila bogoslužbena slovanska knjiga prekrasno v zlato okovana, da je imela zlata i dražih kamenov, kolikor carjeva krona. S kratka: prihod sv. Cirila i Metoda v Velegrad na Moravsko l. 863 je bil kraljevsko slovesen.

Pričela sta narod učiti božanski nauk i služiti liturgijo v slovanskem jeziku. Ta divna vest pa se je bliskoma raznesla i veselo odmevala po vsej Moraviji i sosednej Panoniji daleč tja čez tihi Dunav. Božja beseda se je ljudstva prijemala, ker se je v domačem jeziku učila; srcu se je omilila slovanska služba božja s prelepimi cerkvenimi pesmami: »Bože pomiluj nas!« itd. Povsod, koder sta hodila i narod učila, imela sta sijajne vspehe pri svojem delu.

V štirih letih sta obhodila vso Moravijo i tudi nekoliko Panonije. Z veliko marljivostjo zidata cerkve, pripravljata na duhovenski stan učence, katerih je za veliko moravsko državo mnogo trebalo; prelagata svete knjige na slovanski jezik, i tako širita mej naše ukaželno ljudstvo tudi pravo narodno omiko. Vse, kar sta govorila i učila, imelo je pri ljudstvu čudovito moč. Vse, mlado i staro, ubogo i bogato, drenjalo se je k Cirilu i Metodu, ter ju uže takrat kakor svetnika čestilo.

Temu božjemu delu nasproti pa vstanejo hudi sovražniki; kolikor bolj se je širila sv. bratov slava, toliko bolj je rastla nevoščljivost.

Nemški i latinski škofje, »erzpriestarji« i drugi njihovi pomagači, polni zavidljivosti, tegoté se i preté sv. Cirilu i Metodu. Ali vse njihovo pretenje je bilo zaman. Ko so se prepričali, da so Slovanom popolnoma omrzeli, da narod ne mara za nje i njihovo nemško, oziroma latinsko besedo; in ko vidijo na drugej

strani splošno narodovo navdušenje za sv. Cirila i Metoda, ter njihju vspešno delo: vrnó se ti vsiljeni *božji služabniki* iz Moravskega nazaj v nemške zemlje, maščevanje v prsih noseč.

Tu je treba omeniti, da so bili v istem času naši slovanski knezje še v vsem zložni ter od Nemcev neodvisni. Sv. Cirila i Metoda so zjedinjenimi močmi v krščanskem delu na vso moč podpirali, da si prav s tem gospodarstvo svoje zemlje še bolj utrdijo. Ker pa so Nemci uže davno si prizadevali, da zadobé nadvlado v slovanskih zemljah, in zdaj videli, da se na Moravskem svetna i cerkvena oblast tesno veže, tedaj moč slovanske države krepí, nemški vpliv pa ugaša; zato so začeli krščanski Nemci Slovane sovražiti, in v zavisti jeziti se ter obrekovati sv. Cirila i Metoda, ker sta jim pot v slovanske dežele zaprla. Tudi nad mogočnim knezom i njegovim ljudstvom so zlivali svoje sovraštvo.

Od tega časa sv. Ciril i Metod nista imela več miru i pokoja pred nemškimi i latinskimi škofi, katerim na zlo pomoč so se pridružili še drugi posvetni mogočnejši. Najhujši sovražniki naših svetnikov i slovanskega obrednega jezika so bili škofje: Wiching, Alvin, Hermanrik i Hanno. Da je bil vzlasti Wiching človek maloprida, lahko sodimo iz tega, ker ga je pozneje, okoli l. 899, ko poševskega škofa metropolit Teotmar po cerkvenem pravu — celo iz službe odstavil.

Slovanska vélika Moravija je bila Nemcem zelo na poti; zato so si prizadevali najprej slovansko cerkveno oblast na Moravskem uničiti, da bi mogli potem z mečem v roci raztrgati Rastislavovo obširno zemljo. Da so vresnici na to delali i svojo svrhu tudi dosegli, to nam kaže poznejša tužna zgodovina. — K malu po smrti sv. Metoda je bila zatrta slovanska cerkev na Moravskem; po smrti mogočnega Svatopluka pa razbita vélika moravska država.

Nemški i latinski škofje raztrosijo sami i po svojih služabnikih nesramno vest, da brata Ciril i Metod nista Rimu pokorna, da učita krivo vero, da se ne držita rimskih cerkvenih običajev, da služita liturgijo v slovanskem barbarskem jeziku, ko je vendar spodobno Boga slaviti le v treh jezicih: hebrejskem, grškem i latinskem. Da bi pa svoj hudobni namen gotoveje dosegli, napišejo vsakojake laži i zvijače o sv. Cirilu i Metodu, ter pritožbo pošljejo naravnost papežu v Rim.

Vsled tega sta bila poklicana l. 867 sv. brata na odgovor pred papeža v Rim.

Nemudoma nastopita dolgo pot. Sè seboj vzameta iz grščine na slovanski jezik preloženo sv. pismo stare i nove zaveze i vse druge liturgične knjige. Tudi si pridružita 50 svojih učencev, rodom Moravanov, v ta namen, da bodo pri slovanskej liturgiji odpevali, kderkoli se na potovanju mej domačim narodom pomude. Poleg tega pa sta tudi srčno želela, da te slovanske mladence v samem Rimu posveté v duhovnike i dijakone. Sv. brata sta hotela namreč tudi s tem činom pokazati svojo pokorščino rimskemu papežu, če tudi bi jih bil sv. Ciril, ko vladika, lehkó doma v duhovnike posvetil. Mej tem časom so ju nadomeščevali v cerkvenem opravilu doma starejši učenci, oziroma duhovniki, uže poprej od sv. Cirila v svečenike posvečeni.

Napačna je trditev nekaterih zgodovinarjev, da v onej dobi ni še bil sv. Ciril vladika, i da so njegove učence nemški škofje (strastni sovražniki slovanskega obrednega jezika,) — v slovanske duhovnike posvečevali.

Poklicana v Rim, potovala sta sv. brata skozi deželo blatenškega kneza Koclja, ki ju prav z veseljem sprejme. Na kneževem dvoru sta se mudila dalj časa. Sè svojo učenostjo i zgovornostjo, kakor tudi z lepim vedenjem nju učencev, i vzlasti z slovanskim srcu ugajajočim bogoslužjem, pri katerem je odpevalo 50 zbornih učencev, priljubila sta se ljudstvu i knežjemu dvoru tako, da so ju zadrževali i prosili, naj pri njih še dalj časa ostaneta. Ko vendar sv. brata omenita, da se hočeta gredoč iz Rima vrniti naravnost k njim, vtolažijo in poslové se prav srčno od sv. mož. Knez i njegovo dvorjanstvo pa ju še sprejmó daleč do meje svoje kneževine.

Dalje potujeta skoz druge slovanske dežele i kderkoli sta se pomudila, spevata liturgijo v slovanskem jeziku, ljudstvu v veliko radost. Na potu v Rim obiščeta tudi Benetke. Tu se vzdignejo proti njima latinski škofje, duhovniki i menihi, ter začnó hud prepir ž njima zaradi slovanskega obrednega jezika. Očitajo sv. Cirilu: »Človeče! povej nam, kako si napravil Slovanom pismena, ki je učiš, katerih ni poprej nobeden razumel, ni apostol, ni rimski papež, ni bogoslovec Gregor, ni Jeronim, ni Avguštín? Mi poznamo le tri jezike, s katerimi je spodobno slaviti Boga: grški, hebrejski i latinski.«

V počitovanje svojih dokazovanj vzdigne vsak tri prste kvišku tja proti sv. Cirilu i Metodu tako, da bi si človek lehkó mislil, da ti prepirljiveci prisegajo Bogu posebno imenitne cerkvene oblube. Da so se spotikali ob slovanskem pismu, *kateriga*

niso umeli niti prepirljivci niti imenovani cerkveni možje, to ni čudno, ampak čisto naravno. More li slepec soditi o barvah? Prenapeta je misel, da zna slovanski, kdor zna grški.

Sv. Ciril, jako zgovoren učenjak, tem prepirljivim Longobardom iz sv. pisma dokaže, da se sme Boga slaviti v vseh jezicah. Govori jim poleg družega tudi tako: »Ali Bog ne pošilja dežja vsem ljudem i narodom? Ali ne sveti solnce vsem? Ali se ne sramujete, tri jezike vsiljevati vsem plemenom i narodom na svetu, ter ukazujete biti slepim i gluhim? Mi poznamo mnogo narodov, ki imajo svoja pismena i Boga slavijo v svojem, ne pa tujem jeziku, taki so: Armeni, Persi, Avazgi, Iveri, Gugdi, Goti, Obri, Tursiji, Kazari, Arabi, Siri i še mnogo drugih.«

Ko sta bila sv. brata uže daleč doli na romanskej zemlji, zvesta o smrti papeža Nikolaja I. ki je umrl dne 13. novembra 867. Njegov nastopnik je bil Adrijan (Hadrian) II. po rodu Rimljan.

Ko papež zvé, da potujeta slovanska blagovestnika sv. Ciril i Metod proti Rimu, i da neseta z seboj telo sv. Klementa, gre z vsem svojim spremstvom v svečani cerkveni opravi njima naproti ter ju zelo prijazno i spoštovavno sprejme začetkom leta 868. Le carjem i kraljem so v istej dobi papeži i rimsko ljudstvo skazovali toliko čast, kakor zdaj sv. Cirilu i Metodu.

Uže iz tega slovesnega sprejema je soditi, da papež ni verjel lažnjivim pritožbam nemških i latinskih podpihovalcev.

Naša ljubeznjiva brata stopita srčno brez bojazni pred papeža i njegov cerkveni zbor, v kateri je bilo poklicanih tudi mnogo vnanjih škofov. Sv. Ciril i Metod odgovarjata na papeževa prašanja, ter se v vseh, vero zadevajočih točkah, slavno opravičita, in zatožbo svojih protivnikov popolnoma uničita. Mej drugim tudi papežu i zbranim škofom vse jasno dokažeta, zakaj sta Slovanom napravila vlastna pismena i poslovenila sv. pismo stare i nove zaveze, pa tudi druge knjige za rabo pri liturgiji.

Temeljito sta dokazala, da je vse to velikemu slovanskemu narodu zelo potrebno i koristno, ter pristavila, da se prav s takim sredstvom vpešno širi krščanska vera mej poganska ljudstva. Osobito dobro tudi raztolmačita i razgovetno poočitujeta papežu Adrijanu lepoto i bogastvo slovanskega jezika, v katerem opravljata svete cerkvene obrede, ki silno vplivajo na to, da se krščanstvo mej narod vpešneje širi i plodovito razeveta.

Sočutje do nedolžnosti i stud do krivice se čita na obrazu posameznega zborovatelja v tem cerkvenem zboru. Papež sam, ko vidi pred seboj nedolžno i poštenost sv. Cirila i Metoda,

nju učenost, potrpežljivost, ponižnost, nenavadno marljivost i stanovitnost; ko vidi storjeno gorostasno delo na krščanskem polju; ko vidi pred seboj 50 izbornih učencev, viteških moravskih mladeničev, namenjenih svečeniškemu stanu; ko vidi verno družbo, ki je iz gole pokorščine i ljubavi do papeža prišla v daljni Rim; ko se prepriča, da je na drugej strani le zavist krivičnih tožiteljev: — zavzame se ter ostrmi nad vso nepričakovano dogodbo, tako zelo ga je presunil ta nenavadni prizor v sočutju do resnice i pravice.

Papež reši nemških i latinskih škofov zlobno pritožbo tako, da mej drugim tudi slovanske cerkvene knjige odobri i pohvali.

Da sta dotične liturgične knjige iz grščine na slovanščino veleprosvetljena učenjaka i odlična jezikoslovca izvrstno preložila, o tem ni dvomil niti papež niti ostali cerkveni zborovatelji.

Papež Adrijan II. vzame iz rok sv. Cirila slovanske knjige, položi je na žrtvenik (altar) sv. Petra, ter v nazočnosti cerkvenega zbora, sv. Cirila i Metoda, 50 nju učencev i zbranega rimskega ljstva, — jezik slovanski i njegovo cerkveno literaturo blagoslovi, (*«libros versos divino altari imponit, quasi sacrificium offerens Deo.»* Cap. 3.) potrdi i zaukaže: naj se v tem jeziku služi liturgija in vrše vsa druga cerkvena opravila povsod, kodar biva narod slovanski. Dalje papež pristavi i pismeno razglasi: »Kdor bi se prodrznil drugače učiti, zaničevaje knjige tega jezika, naj bode izobčen (proklet).

Dokončavši papež to blagoslovenje vzame slovanske bogoslužbene knjige raz žrtvenika, ter je izroči sv. Cirilu i Metodu za cerkveno službeno rabo.

Od onega velepomembnega trenutja, začetkom l. 868, ko se je dogodilo to v Rimu v cerkvi sv. Petra, i sicer mej božjo službo, v navzočnosti cerkvenega zbora i družega občinstva: — postala je staroslovanščina *«sveti jezik;»* (slavorum lingua sacra).

O tem jeziku, njegovej spretnosti i odliki piše L. P. tole: Wir können uns zur Bestätigung, dass die altslovenische Sprache, nach der griechischen und lateinischen für die entwickeltste galt, auf ein historisch beglaubigtes Moment berufen. Vor tausend Jahren, als in Europa nur das Lateinische und Griechische als gebildete Idiome galten, erklärte Papst Hadrian II. welche Verfügung sein Nachfolger Johannes VIII. im Jahre 880. bestätigte, die altslovenische Sprache zur Kirchensprache.« In dalje: »Darum weil der Papst die Sache geprüft und gefunden hat,

dass wirklich nur die slovenische Sprache genug entwickelt war, dass sie neben der griechischen und lateinischen als Kirchensprache gebraucht werden konnte, während alle andern Sprachen zu diesem Zwecke noch für untauglich befunden wurden.«

Od onega časa, ko je staroslovanščina odločena biti našim cerkvenim jezikom, ima brez vse dvombe popolno pravico v slovanskej cerkvi. Zavaljo tega se zapadni, oziroma južni Slovani pri vsej prirojenej krotkosti i miroljubivosti nikedar tako ne spozabimo, da bi *prostovoljno priznavali* predstvo tujemu jeziku v našem svetišču.

V dokaz, da ima omenjeno (jezikovo) dovoljenje za Slovane sploh pravilno polnomočje, zaukaže papež: naj se opravi i poje slovanska liturgija v cerkvi sv. Petra, tedaj prav na onem žrtveniku, kder je bil naš jezik za cerkvena opravila posvečen. Verjetno je, da je pričujočemu občinstvu to cerkveno opravilo z ganljivim odpevanjem prav ugajalo, kajti papež je dovolil, da se drugi dan služi i speva slovanska liturgija v cerkvi sv. Pa vla a tretji dan v cerkvi sv. Andreja blagovestnika.

Predno pa se poslovita sv. Ciril i Metod od Rima ter vrneta nazaj mej svoje Moravane, blagoslove sam papež sv. Metoda v vladiko dne 5. januarja l. 869; učence pa po svojih dveh patrijarhah v duhovnike i dijakone. Sv. Cirila pa, uže od l. 862 vladiko, je papež pri tej priliki v onem dostojanstvu le potrdil, i sicer ko zatoženega s pravnim cerkvenim činom, da mu je osobno ko vladika v roko prisegel pokornost i zvestobo. Papež je tudi s tem cerkvenim posvečevanjem i odlikovanjem pokazal svojo popolno zadovoljnost ter potrdil i pooblastil slovansko duhovstvo po svoje najvišej cerkvenej moči, naj v bodoče izvrševa vsa božja opravila v posvečenem slovanskem jeziku.

Po velicem žrtovanji, za slovansko delo ves utrujen, k malu potem sv. Ciril nevarno zboli. Sluteč svojo bližnjo smrt, pokliče k sebi sv. brata Metoda i svoje učence. Pri tej priliki jih prav milo prosi i opominja, naj stanovitni ostanejo ter ne prenehajo in opusté mej Slovani pričetega dela. Glej, brate! — govori sv. Ciril Metodu. — skupaj sva bila vprežena, skupaj sva orala i rušila brazde na božjem polju, a jaz padam na njivi; umorjen od velicega truda, dokončavam svoje dneve. Da je sv. Ciril pričujočim v tem trenutji govoril ozbiljne i pomenljive reči, tega nam tu ni treba obširno omenjati, lahko pa trdimo, da so nastopniki sv. Cirila, kakor trdna skala stanovitni ostali v božjem i slovanskem delu vse dni svojega življenja.

Sv. Ciril je Slovane tako srčno ljubil, kakor pravi oče svoje otroke. V zadnjih trenutjih svojega življenja, vzemši uže slovo od svojih ljubljencev, ko mu je uže mrtvaški pot oblival obraz; vzdigne roki proti nebu ter še iskreno moli i prosi: »Naj Bog obvaruje njegovo čedo i ves slovanski rod vsake nesreče na duši i telesu.« Razločno se je slišala njegova zadnja molitev: »Vozveselichse o rekšich mne: v dom gospodenj pojdem' vozveseli se duša moja i srdce vozradova se.« Končavši molitev še ima toliko moči, da blagoslove zadnjikrat okoli stoječe, a k malu potem mirno zapre blage oči i sladko v Gospodu zaspi dne 2. februarja leta 869, v 43. l. življenja. Njegova duša pa se je vzdignila nad zvezdne prostore tja v svitle dvorane nebeškega veselja, kder uživa večno radost za nagrado svojemu trudnemu delu i grenkemu trpenju, katero je trpel za blagost vsega Slovanstva.

Spremljali smo sv. Cirila v njegovem življenju i delovanju, a nikder nismo zapazili najmanjšega sledu, da bi se kazal kakor Grka, ampak vidimo ga v vsem njegovem mišljenju i hrepenenju kakor Slovana. Da celo na zadnjo uro priporočava svojo dušo Bogu v slovanskem, njemu najbolj priljubljenem jeziku, a ne v grškem ali latinskem.

Ko papež zve tužno vest o smrti sv. Cirila, sam poskrbi i vsemu Rimu zaukaže, naj se telo umršega z največjo častjo dostojnostjo pokoplje. Telo sv. Cirila polože v dragoceno marmornato krsto, ter ga svečano prenesó v cerkev sv. Klementa Tam v spodnjej prvotnej cerkvi, na levem krilu, vidi se še danes rakev sv. Cirila. Tega svetega prostora naj ne pozabj obiskati noben Slovan, ako ga kdaj sreča privede v to skrivnostno bližino.

Resnično je, da ni še noben svetnik svojemu narodu, po lastnem trudu, zapustil toliko dragocenosti i dušnega premoženja, kakor sv. Ciril nam Slovanom. Zato bodemo večno čestili blago njegovo ime i z hvaležnim srcem se spominjali njega na vse veke.

II.

«Et quoniam armis si eos defenderint, in servitium redegerint; ideo iure proprio tributarios habere debuerunt et debent; et sive velint, sive nolint, regno nostro subacti erunt.»

Poglejmo, kako se je dalje godilo sv. Metodu i njegovim učencem.

Ker dolgo časa ni bilo sv. Cirila i Metoda, pa tudi nju učencev nazaj iz Rima, ker so jih slovanski knezi i ljudstvo močno pogrešali i želno pričakovali; pošlje knez blatenski poslanike v Rim papeža prosit, naj mu odpravi nazaj Metoda i njegove učence. Papež Adrijan prošnjo usliši, ter sv. Metodu izroči priporočilni list na Rastislava, Svatopluka i Koclja.

Papež piše v tem listu poleg drugega tako: »Mi smo polni veselja i radosti sklenoli, to stvar razmotreč, poslati v vaše kraje Metoda, sina našega, posvetivši ga z učenci; moža pravovernega i izvrstnega razuma; da vas podučí, kakor ste prosili, ter preloži knjige na vaš jezik za vsa cerkvena opravila, bodisi sv. mašo t. j. liturgijo ali pa sv. krst, kakor je bil začel filozof Konstantin z božjo pomočjo i sv. Klementa priprošnjo. Ako bi bil kdo drug zmožen, dostojno i pravoverno učiti, naj bode sveto i blagosloveno njegovo početje od Boga, nas i vse katoliške i apostolske cerkve zato, da se lahko navadite božjih zapovedi. Poleg tega pa ohranite običaje, da se bode pri liturgiji čital list i blagovestje najprej latinski, potem pa slovanski; da se spolni beseda sv. pisma: Hvalite Gospoda vsi narodi (ps. 116, I.) i drugi: Vsi so oznanjali v različnih jezicah velika dela božja. (Act. ap. 2, II.) Ako pa bi se kdo vam odločenih cerkvenih učiteljev, ali izmej njihovih učencev, odvrčajoč ušesa svoja od resnice, drznil vas drugače učiti, zaničevajoč knjige vašega jezika, bodi izobčen« (proklet).

Da je papež zaukazal pri slovanskej liturgiji čitati list i blagovestje najprvo po latinski, potem pa slovanski, storil je to iz previdnosti, da razburjene sovražnike vsaj nekoliko potolaži, če tudi je dobro znal, da tacega dostavka ni trebalo stvari samej dodajati.

S papeževim, precej obširnim pismom, nastopi sv. Metod z učenci dolgo pot proti domu v slovanske kraje.

Kneza Rastislav i Svatopluk sta imela prav takrat srdito vojno z nemškim kraljem Ljudovikom i njegovim sinom Karlomanom, zato gre sv. Metod naravnost v Panonijo, da se ogne vojnemu pozorišču.

Knez Kocelj je sv. moža z veseljem sprejel ter se naučil tudi slovanskega pisma mej tem, ko se je sv. Metod pri njem mudil.

S tem, da je papež sv. Metoda v vladiko povzdignol, splojnene so bile Slovanom želje le polovično. Moravani i Panonci so hoteli imeti lastno stalno slovansko vrhovno vladikovino (metropolo) ter biti popolnoma neodvisni od solnograškega vrhovnega škofa, ki je slovansko reč na vse mogoče načine, javno i tajno, zatiral i proganjal.

Knez Kocelj pošlje sv. Metoda uže l. 870 v Rim papeža prosit, naj poviša Metoda za panonskega i moravskega vrhovnega vladiko. Papež prošnjo usliši ter sv. Metoda postavi »na stolico sv. Andronika, apostola izmej LXX.« učencev Gospodovih.

Sv. Metod se vrne iz Rima domov imenovan od papeža za slovanskega metropolita.

Tako je nastala panonsko- moravska vrhovna vladikovina, ki je bila tedanjim Slovanom cerkveno središče i ognjišče, Nemcem pa hud trn v peti.

Nemški i latinski škofje so bili še od prejšnega leta silno razkačeni, ker jim je zlobna zatožba pri papežu čisto izpodletela; a ko so bili izvedeli, da je papež sv. Metoda v vrhovnega vladiko povišal, strese jih mraz od samega sovraštva i grde nevoščljivosti. Urno, urno! kakor bi streha gorela, skliče solnograški škof cerkveni zbor k sebi. Nemški i latinski škofje se na papeža srdé, češ, da je sv. Metoda povišal za metropolita »na stolico sv. Andronika,« trdeč, da se to nikdar ne sme i ne more zgoditi brez dovoljenja solnograškega vrhovnega škofa, kateri bi moral zdaj — po dotičnej papeževej naredbi, — zgubiti vso cerkveno moč i ves vpliv na moravsko ljudstvo. V to cerkveno pravdo pa sežejo tudi mogočni posvetni Nemci, hujskajoč škofe i »erzpriestarje«, da je v velikej nevarnosti tudi posvetna oblast, ako se Moravani odtrgajo od solnograške metropole. Eno i drugo je pripomoglo, da je nemška jeza vskipela do vrhunca. Kakor razdraženi gadje planejo od vseh strani na sv. Metoda, ki je bil tudi v zboru pričujoč. Zdivjana drhal samovlastno

obsodi sv. moža v ječo. Kruta sila, brez milosti, bila jim je voditeljica pri sodbi.

Kralj Arnulf, Slovanom smrtni sovražnik i osobito knezu Koclju, Metodovemu prijatelju, — sodbo potrdi. Švabje sv. Metoda zgrabijo ter odvedó v inostrani svet, kder so imeli polutretje leto zaprtega.

Najnovejši zanesljivi zgodovinski viri nam odkrivajo marsikaj zanimljivega in pretresajočega o tej tužnej dogodbi, ki je zadela sv. Metoda.

Mej rokopisi britanskega muzeja je našel Edmund Biskop tudi več papeževih listov od 5. do 11. stoletja. Večina teh še ni do zdaj nikder objavljena. Mej temi pismi je nam naj zanimljiveše pismo papeža Ivana VIII., poslano solnograškemu vrhovnemu škofu Alvinu (+ 14. maja 873), v katerem papež ozbiljno toži, koliko hudega sta storila sv. Metodu škofa Hermanrik i Annon. Poslednjemu papež naravnost očita, da je prvi provročitelj vsega zla nad sv. Metodom; da ga je on odtegnil ljudstvu i božjej službi ter ga pahnil v ječo. »Ti si bil vodja,« — piše papež dalje — vsem mukam sv. Metoda, i ako se takoj ne napotiš k nam v Rim i se tukaj ne opravičiš, ne bodeš smel nikdar več prejeti sv. zakramentov.

Zaradi zgodovinske vrednosti priobčujemo tukaj v polnem obsegu to pismo, preloženo iz originala v česki jezik, in objavljeno v »Světozoru« 9. julija 1880 šte. 28.

Nový objev o sv. Methoději.

Mezi rukopisy britického Musea od Edmunda Biskopa objeven byl kodex čtvercový z konce XII. věku, několikurkou psaný, jenž v sobě obsahuje zbirku listův papežských od V. do XI. věku. Zejména jsou tam listy papežův Gelasia I. (492—496), Pelagia I. (555—560), Pelagia II. (578—590), Lva IV. (847—855), Jana VIII. (872—882), Štěpána VI. (885—891), Aleksandra II. 1061—1073), a Urbana II. 1088—1099). Listové ti z největší části posud byli neznáni i zavírají v sobě bojnost dat nejen z oboru církevního práva, ale nad to i čistě historických. Edmund Biskop, poznáv velikou sbrky té důležitost, zpořídil ji přepis, kterýž, k uveřejnění zaslal do velikolepých, Pertzem založených »Monument Germaniæ«, Jelikož se uveřejnění v »Monumentech« ještě některý čas prodlí odhodlal se P. Ewald, aby, hledě hlavně k datům dějepisným, stručnou o objevu tom zprávu podal do

veřejnosti; učinil tak v časopise »Neues Archiv der Gesellschaft für ältere Geschichtskunde«.

Pro nás největší zajímavost mají listové papežův Jana VIII. a Štěpána VI., jelikož z nich nabýváme nejen vědomostí nových o poměru Říma k říši bulharské, ale nad to netušeného světla o životu sv. Methoděje i o osudech slovanského obřadu hned po smrti našeho věrozvěsta. I bude bohdá vhod i vděk milovníkům domácího dějepisu, jestliže podstatu správ těch krátce tuto položíme.

Nejstarší list před r. 873 psaný sv. ději králi bulharskému Michaelovi — Borisovi, že Bulharsko náleží k diecesi římské a že církev římská nade všechny jest povýšena. Patriarcha cařihradský Ignatios že přestolu svého dosáhl jen přízní papežskou, i nepřestane — li pronevra řekův, že jej papež sesadí a ve klatbu dá čímž pohroženo i králi a jeho rádcům. Podobného obsahu jest list k Domagojovi knížeti slovanskému na přímoří dalmatském, jemuž papež též touží na patriarchu Ignatia, že Bulharům ustanovil schismatického arcibiskupa.

Důležitější ovšem jsou nám listy papeže Jana VIII. o trýzni, kterou sv. Methoději od arcibiskupa salcburského Alvina (zem. 14. května 873) a od biskupův Hermanricha pasovského i Annona freisinského (854—875) třpeti bylo. Alvina papež přímo viní, že původcem byl sezazení Methodějova i nařizuje mu, aby jej zase dosadil. Zároveň jemu i Annonovi i Hermanrichovi ukládá, aby se z jednání svého proti Methodějovi před samou stolicí papežskou ospravedlnili.

Hermanrichovi píše papež: »Máme za to, že bý k oplakání zlosti tve nestačil leč pramen slz jako při prorokovi Jeremiáši. Odvážlivost tvá překonala ne snad nějakého biskupa, anobř světského tyrana zuřivost ba zvířecí divokost, když jsi bratra a spolubiskupa našeho Methoděje útrapami žalárními týral, pod širým nebem nejlitější zimou a krutosti sněhův po delší doby jej trýznil, ano vytrhnuv jej ze správy církve jemu svěřené, tov měrou běsnosti jsi se oddal, že, když (Methoděj) přivlečen byl do sboru biskupův, koňským bičem jsi jej chtěl bít, kdyby jiní tobě v tom byli nezabránili. Zdaliž toho jsou zločiny biskupovi?«

K přísným těm výčtkám dokládá Jan VIII., že Hermanricha zbavuju služeb božích a vyhošťuje jej z obcování s kněžími.

Annonovi psal papež: »Drzost tvá a opovážlivost nejen oblaky, ale i nebesa sama proráží. Osobils sobě práva stolice

apoštolské a, jako bys byl nějakým patriarchou, strhl jsi na sebe soudní moc nad arcibiskupem, anno, což ještě těžšího jest, s bratrem svým, arcibiskupem Methodajem, jenž v posláni stolice apoštolské mezi pohany působil více po tyransku než po kano- nicku jsi nakládal. Když on zajisté podle svatých kanonův toho se dožadoval, aby postaven byl před soud stolice římské, tys mu toho nikterak nedopustil, anobřž jsi s přívrženci a soudruhý svými nad nim prenesl rozsudek, zbaviv jej služeb, božích a do žaláře jej uvrhnuv. Nad to pak, nazývaje se člověkem od- daným sv. Petra ve správě církve v Německu, o uvěznění a utrpení řečeného bratra a spolubiskupa, ba poslance našeho, o něhož zvý- šená péče na nás náležela, žádnou jsi nám správu nepodal, anobřž když jsi v Římě o to od našich byl tázán, lhářsky jsi zaprel, že bys jeho znal, kdežto jsi všeh útrap, ježto od vašich naň uvedeny byly, sam byl podněcovatelem a pobadačem, neřkulí původcem.«

Dále dokládá papež, že Annon, dokud se do Říma nedo- stává, zůstane vyloučen od přijímání.«

Ker je ta dogodba nam Slovanom zelo znamenita, osme- ljujemo se o tem tudi to povedati kar piše J. L. v letošnjih »Novicah« št. 15, i sicer tako le:

»V temnico so tedaj pahnili velikega dobrotnika, ki je žrtvoval vse svoje življenje v časno i večno srečo človeštva; apo- stola, ki je užival največje zaupanje tako namestnika Kristo- vega kakor krščanskega ljudstva. A prav to je redilo kačo za- visti v srcu sv. možu sovražnih biskupov, ki niso mirovali, dokler niso razlili vse svoje jeze nad sv. blagovestnikom. Usmr- titi ga hočejo, zato ga tirajo v ječo, da bi tam poginil za lakoto, žejo in tugo. Ali prevarili so se! Najvišji gospod ne zapusti zvestega svojega služabnika; pošlje mu rešitelja, rimskega pa- peža Janeza VIII. Papež zve njihovo nečloveško početje, dasi mu so je zelo prikrivali. Omenim naj le, da je prišel za časa prognanstva Metodovega Hanno v Rim, — bil je namreč oskrb- nik posestev sv. Petra na Nemškem; papež ga vpraša po Me- todu, a on mu odgovori, da nema česti ga poznati. K sreči pri- dejo precej po njegovem odhodu Metodovi poslanci, ter nazna- nijo in razjasnijo papežu stvar pismeno. Janez VIII. se kar čudi, da more kdo tako grdo ravnati sè svetim in mnogozaslužnim možem. Precej pokliče sokrivce k sodbi; ko pa ne pridejo, pošlje l. 874 svojega poslanca, škofa Pavla Jakinskega, s posebnimi pooblastili na Nemško in v Panonijo; izročivši mu pisma vrhovnemu

škofu Adalvinu in Hermanriku in škofu frižinskemu Hannonu, kakor tudi kralju Ljudevitu, Karlmanu, Svatopluku in Metodu.

Na Nemško prišedši, napoti se poslanik k škofom; velj jim v papeževem imenu, naj Metoda takoj oprosté ter jim naznani, da ni prišel stvari preiskavat in razsojat, ampak kaznovat jih in toliko časa suspendirat od vseh duhovenskih opravil, kolikor časa so zadrževali Metoda v njegovej službi, to je: za cela tri leta. Posebno graja Hermanrika in Hanna; prvega zarad grdega vedenja z Metodom pred zborom (imel ga je namreč pred zborom v varstvu, ter držal ga v najhujšej zimi pod prostim nebom v snegu in mrazu; da, pretepati ga je hotel s konjskim bičem, a pregovorili so ga drugi!); drugega pa zarad nekanoničnega vedenja v zboru. Naposled opozori še vse tri na papeževa pisma, ki jim ukazujejo, naj pridejo v Rim na odgovor. V sili se uklonijo papeževemu ukazu, ki jim je pretil z izobčenjem iz cerkve.

Tako kruto so Nemci delali z sv. Metodom, i sicer le zaradi tega, ker se jim ni dal vklepati v njihov jarem, pa tudi zato, ker je želel Slovane osvoboditi od nevarnih nemških sosedov i zlobnih krivih prijateljev.

Ko papež zlobnežem zapretí z izobčenjem, prestrašijo se škofje vendar ter sv. Metoda izpusté.

Kako pa to, da se ni nobeden slovanskih knezov za sv. moža v tacih stiskah potegnil?

Vojna z Nemci je končala za Rastislava nesrečno, slavo- hlepni i koristolovni Svatopluk se dá od Nemcev tako premo- titi i zaslepiti, da postane, vsled neke sumnje, izdajalec svojega strica Rastislava, s katerim je zajedno vojeval proti Nemcem. Ko je Rastislav najmanj nesreče slutil, zgrabijo ga zavratno nemški vojaki v navzočnosti Svatoplukovej, ter pod ostro stražo odvedó na Bavarsko. Tam ga držé v temnici, dokler se kralj Ljudevít ni vrnil iz vojne domov. Ta pokliče Rastislava pred sodbo in Švabje obsodijo tega blazega slovanskega kneza k smrti. Moravani pa prosijo kralja milosti za svojega kneza. Rastislav je sicer smrti otet, ali za kazen mu Nemci staknejo oči ter ga zatvorijo v nek samostan, kder ga otme žalostne osode — zaželena smrt. V Rastislavovej smrti vidimo nedolžno žrtev, ki je padla za narodno svobodo, katero si je nemški vrag vselej prizadeval v blato gaziti.

Knez Rastislav, oslepljen i zatvorjen tam mej Nemci, na tujeje zemlji, ni mogel sv. Metodu nič pomagati. Izdajica Svatopluk je

molčal i le od stranih ladnokrvno gledal krivice, katere je sv. mož od Nemcev trpel; knez Kocelj pa je bil v onih vojevitih časih preslab pa tudi preveč otdaljen, da bi se bil mogel pri Nemcih ozbiljno i krepko potegniti za božjega služabnika, čakajočega otetbe iz švabskega zapora. Verjetno pa je, da je Kocelj v tacih nemilih razmerah papežu vse natanko sporočal ter ga prosil zdatne pomoči za svojega prijatelja sv. Metoda. Na tak način je papež po dveh straneh zvedel, kaj delajo Nemci z sv. Metodom, pa se tudi prepričal o resničnosti teh sporočil, zato so vsa njegova pisma, poslana nemškim škofom, ostro in odločno pisana.

Oproščen se vrne sv. Metod naravnost v Panonijo k svojemu zavetniku i prijatelju knezu Koclju, ki je h krati vrlo ljubil slovanski jezik i skrbel za narodno prosveto.

Nekaj časa je bival tam, da je vtrdil cerkvene potrebe, potem pa ošel na Moravsko ter si izvolil za stalno bivališče Velegrad, ki je bilo tedaj tudi knežje stolno mesto.

Sv. Metod je neutrudljivo delal sè svojim duhovstvom za božjo cerkev i slovanskega naroda blagost. Videlo se je očitno, da vlada te ljudi duh božji i da čujejo nad stvorjenim delom sami sveti krilateci, kajti slovanska cerkev se je napram vsemu krutemu protivju vendar le vtrjevala i razprostirala.

Ali ogenj starega sovraštva v Nemcih ni ugasnil, le še hujše je razsajal proti sv. Metodu, i z novega se vzdignil na zlobno delo zoper slovanski narodni napredek ter bruhnil naravnost na sv. Metoda.

O zavisti nemških, oziroma latinskih škofov, uže smo govorili; i prav ti so se obrnili zdaj v dosego svojega namena naravnost na omahljivega Svatopluka, rekši: Tebi i velikej tvojej državi preté nevarnosti i nesreče, i te pouzročuje jedini tvoj metropolita Metodij; i zato mu svetujejo, naj ga uniči. Skušajo mu tudi na vse mogoče strani pri narodu veljavo i zaupanje vzeti s tem, da ga obrekujejo i resnici podobne laži o njem mej svet trosijo. Papežu z nova lažnjive pritožbe pišejo, ter iste osobno odpošiljajo, da lahko premeteni poslanci tudi z lisičjo besedo v Rimu še črnejše obrekujejo, nego je bilo to v pismu mogoče. Mej družimi se vedno še glasi stara zatožba: da uči krivo vero, da se ne drži cerkvenih običajev, da služi liturgijo v neotesanem slovanskem jeziku, da sega preveč v pravice posvetnih oblasti, da cerkvi dela bolj v škodo nego v korist, itd. ter

od papeža zahtevajo, naj ga po svojej oblasti precej razslužbi, t. j. odstavi od panonske i moravske metropole.

Kar niso sovražniki sv. Metoda pri papežu Adrijanu dosegli, toliko v veči meri so se nadejali doseči pri novem papežu Ivanu VIII.; zato je bila tožba pisana v ozbiljnem nemškem duhu.

Papež zatožbo prečita ter sv. Metoda s pismom od 14. junija l. 879 pozove na odgovor v Rim.

Sv. Metod se nemudoma odpravi na potovanje. Dosevšega v Rim papež posebno spoštljivo i prijazno sprejme, kakor moža velicih zaslug za krščansko cerkev.

Papež skliče cerkveni zbor, v katerem sv. Metod uže drugič sedi na zatožnej klopi.

Da se pritožba nemških, oziroma latinskih škofov formalno reši, izprašuje papež sv. Metoda prav na drobno i strogo o vsem, kar je zatožba zlobnežev zoper njega govorila. Sv. Metod se z nova prav slavno opraviči ter nasprotnikov nakane popolnoma uniči. V vsem svojem dejanju i nehanju je sv. mož od papeža i cerkvenega zbora sploh bil prav vrlo pohvaljen i zelo omilovan, da mora po nedolžnem od zlih ljudi toliko krivice trpeti.

Ko rešuje papež cerkveno razsodbo obema strankama, piše tudi moravskemu knezu Svatopluku koncem *junija meseca 880* obširno listino, iz katere posnemamo nam zanimljivše stavke, ki se glase tako:

»Mi smo spoznali, da je Metod, vrhovni vladika moravski i panonski, v vseh cerkvenih naukih i obredih pravoveren, čestitljiv i cerkvi velekoristen; zato ga pošiljamo, da vlada božjo cerkev, zopet v tvoje zemlje, i sicer tako, da po cerkvenih pravilih vsa oblast njemu pripada. Božje ljudstvo je njemu izročeno. Ukazujemo dalje, naj duhovniki, dijakoni i minihi, v tvojih zemljah prebivajoči, katerega koli reda i jezika, slušajo imenovanega našega sobrata i vašega vrhovnega vladiko. Ako bi se trdovratno i nepokorno drzevali delati razkol, ukazujemo, da se morajo ko sejalcí plevela po našem ukazu izključiti i izbrisati iz tvojih občin i izmej tvojih zemelj, vzlasti po pravilih, katera smo mu dali i jih tebi poslali.

Slovanska pismena pa, sestavljena od filozofa Konstantina (Cirila), s katerimi bi se kakor je spodobno, Bog slavil, vrlo hvalimo, ter *ukazujemo*: naj se v tem jeziku Kristova dela oznanujejo. Pravej veri i veronauku ni nasprotno, če se božja služba (sv. maša) v slovanskem jeziku poje, sv. blagovestje al

sv. pismo stare i nove zaveze, dobro poslovenjeno i razloženo, čita, i vse druge časoslovne službe opravljajo, kajti, kdor je ustvaril tri glavne jezike: hebrejski grški i latinski, »ustvaril je tudi vse druge sebi na čast i hvalo. Ako pa ti i tvoji služabniki rajši po latinski liturgijo slišite, naj se vam posebe služi«.

Uže naredba papeža Adrijana II., zaradi dovoljenja slovanskega obrednega jezika, silno je Nemce vznemirila. Na tej kosti so vedno i vedno glodali i premišljevali, kako bi bilo mogoče temu škodovati. To škodoželnost oživotvorijo prav pri trepetlikastem i v narodnem oziru zelo omahljivem Svatopluku. Švabje mu zabijejo v glavo, da je slovanska liturgija le za priprostega kmeta i sploh ljudi nižje vrste, latinska maša pa bolj za plemenitaše i učeno gospôdo. Kakor klòp, tako se prime ta misel čestihlepnega Svatopluka; prav zavoljo tega naroči svojemu poslancu Zemižiznu, ki je tudi spremljeval sv. Metoda v Rim, naj papeža osobno prosi i pregovori za dovoljenje, naj bi se njemu (Svatopluku) i njegovim činovnikom čitala posebe latinska maša.

Toliko bodi rečeno v pojasnilo h koncu papeževega pisma, i da poleg tega tudi vidimo, kako zvijačno so se Nemci poprijeli vsacega sredstva, le da so mogli slovanskej napravi škodovati.

Prej omenjeno pismo izroči papež Ivan VIII. Svatoplukovemu poslancu Zemižiznu. Pismo enacega zadržaja pa je prejel tudi sv. Metod od papeža v svojo i cerkveno službeno porabo.

Od istega časa i do minolega leta 1880 je minolo tisoč let; i v ta spomin je lansko leto naš narod obhajal tisočletje staroslovanskega ali našega obrednega jezika, kateremu je dal i odločil papež Ivan VIII. l. 880 v našej cerkvi *prvo mesto*.

Leta 1863 se je v Rimu obhajala »tisočletnica« sv. bratov Cirila i Metoda, slovanskih prvih učiteljev i blagovestnikov, tudi s tem, da se je popevala v cerkvi sv. Hironima slovanska liturgija; a tudi pri lanskej »tisočletnici« slovanskega obrednega (liturgičnega) jezika ni Rim zaostal. Dne 27. junija m. l. je v ta tisočletni spomin pel v Rimu slovansko sv. mašo prečastiti otec Ivančević v pričo mnogobrojnega ljudstva, a ni jeden Rimec se ni ob tem slovanskem bogoslužbenem opravilu spotikal.

Povodom omenjenega praznika je pri slovesnem obedu nazdravil prečastiti gosp. kanonik Crnčić Levu XIII. »koji je veoma radostno primio vest ob ovoj svečanosti, pa nij s daleka možda mislio zabraniti slavjansko pjevanje i bogoslužje u Rimu«. Omenil je prečastni i učeni kanonik dalje: »da pape u obće nisu

bili protionici slavjanske liturgije, več su jej pravi protionici negde drugje bili.«

V Rimu se je lansko leto vršila sv. maša v slovanskem jeziku, i vrhovni načelnik vsega krščanstva se je jako radoval te svečanosti; kaj bi toraj v naši južno-slovanskej domovini moglo ovirati stvarnika v mašnej daritvi čestiti i hvaliti v našem svetem jeziku? Še več! Zgodovinsko velevažna, vsemu krščanskemu svetu i osobito slovanskemu narodu preimenitna je papeževa okrožnica od 30. septembra m. l., katero je poslal vsem patrijarhom, primatom, vrhovnim vladikom vesoljnega katoliškega sveta. Ta okrožnica je blagodejen dih, ki porodi neizmerno dobrega sadu vsemu krščanstvu, osobito pa Slovanom; ona je nova podpora katoličanstva, luč, ki zablíšči človeku v temnej noči, da vidi korakati dalje po varnem potu.

Časnik »Reform« piše o papeževej encikliki mej drugim tako: »Slovanski narod se popenja, da napolni siloširno mesto na svetovnem pozorišču; slovanska ideja je sicer narodno i politično mlada, ali ona se velikansko širi in jači. Nič ni bolj pomenljivo, kakej bodočnosti stopa Slovanstvo naproti, nego da je Rim, ki ima vedno najtanjše čute za realne moči i dejanske reči, govoril o slovanskem gibanji v tistih mejah, kolikor je to cerkvi mogoče. To je prvič, da sta se slovanska svetnika tako počestila, da se je Slovanstvo tako rekoč v cerkvene vele-vlasti sprejelo. Najnovejša izjava iz Rima je pomenljiva i vredna, da nanjo ozir jemljó tudi tisti, ki so navajeni cerkvenim znamenjem posvetno pomembo prisojati.

Gotovo, veleznamenita je najnovejša izjava papeža Leona (Leva) XIII., če tudi ne v tem zmislu, v katerem jo razlagajo protivniki krščanstvu i Slovanstvu.

Praznik obeh slovanskih blagovestnikov, sv. Cirila i Metoda, ki se je do zdaj obhajal 5. julija le v moravskej mejnej grofiji, razširil se je na vso katoliško cerkev, tedaj na ves svet. Ni v imenu panslavistične ideje, katera, kakor mislijo nekateri, uže zdaj germansko državno misel (!) v Avstriji zatajuje i na steno pritiska; ni toliko iz ljubezni do rastoče slovanske mogočnosti papež Leo XIII. ukazal, naj vsa cerkev, tudi na Nemškem, Škotskem, v južnej Ameriki, na Filipinskih otocih, v prihodnje vsako leto 5. julija praznuje, ampak z ozirom na slovanskih dežel predrugačeno politično položje, katero Leo XIII. lzrečno povdarja z ozirom na slovanskih katoličanov potrebe

na katere so njihovi cerkveni višji pastirji uže večkrat kazali. To je uzrok tej izjavi iz Rima. Pred 1000 leti sta prinesla Ciril i Metod iz Soluna Slovanom krščansko vero, i z njo omike blaženost. Ali se more danes dvomiti o visokej pomembi obeh slovanskih blagovestnikov gledé evropske zgodovine i velicega slovanskega naroda? Le ozrimo se tudi danes na Solun, od kodar je prišla Slovanom luč: sv. blagovestje (evangelije), le ozrimo se na balkanski poluostrov: na Bosno, Bolgarijo, Srbijo i Hrcegovino, v katerih deželah se je položje slovanskih kristijanov v zadnjih letih bistveno preinačilo; i jedne misli bodemo z najvišjim cerkvenim pastirjem, ki se je ozrl tudi na druge slovanske dežele, da se je za katoliško cerkev začela nova doba, i da ima katoliško Slovanstvo v sebi moč, s katero mora računiti previdnost i pravica.

Papež Leo XIII. je z svojo okrožnico od 30. septembra l. l. spoznal Slovanstva realne moči, kakor tudi veliko njegovo pomembo za katoliško cerkev; to je svetovne zgodovine delo, katero se ne more niti zamolčati, niti zatajiti. Rim računi z dejanskimi močmi, to naj bo v poduk vsacemu, kateremu oči še niso tako zagrnene, da ne bi videl v cerkvenih znamenjih tudi njihove svetovne pomembe. To velja v prvej vrsti — Avstriji. « Tako nam razjasnuje papeževo encikliko dobro podučena » Reform«.

Kako skrben je sedanji Rim za slovanske narode, to uže omenja enciklika, katero tu od besede do besede navajamo; glasi se tako le:

» Rimski papeži so v raznih časih i raznoterim narodom pošiljali oznanovalce sv. blagovestja; sveti ma možema Cirilu i Metodu so oblast dali, naj apostolsko opravilo prevzameta pri slovanskih narodih.

Vse slovanske dežele uže od nekdaj nikoli niso nehale proslavljati Cirila i Metoda, tudi Cerkev ju je čislala; ona je vrlo čestila oba, dokler sta živela, i od jednega umrlih tudi kožčice ni hotela pogrešati. Zato je uže od leta 1863 slovanskim Čehom, Moravcem i Hrvatom, ki so vsako leto 9. marcija praznik v počeščenje sv. Cirilu i Metodu obhajali, po privoljenji Pija IX. bilo dopuščeno, ta god vprihodnje 5. julija obhajati i dnevnice v spomin sv. Cirila i Metoda opravljati. Za časa, ko je bil veliki vatikanski cerkveni zbor, prosilo je prav veliko vladik apostolski sedež, naj bi se njuno obhajanje i stalni god na vso cerkev

razširil. Da pa se očitniše pokaže, kakšna sta moža, katera katoliškemu svetu za češčenje i obhajanje pred oči stavimo, ozrmo se nekoliko v zgodovino njunih dejanj.

Ciril i Metod, prava brata, rojena iz preimenitne Solunske rodovine, napotila sta se zgodaj v Carigrad, v glavnem mestu na Jutru viših véd se izučiti. Višje zmožnosti iskra, katera je uže takrat svetila v mladeničih, ni skrita ostala; oba namreč sta v kratkem prav dobro napredovala; najbolj pa Ciril, ki je dosegel toliko pohvale v učenosti, da je bil v posebno čast modrijan imenovan. Ne dolgo potem je stopil Metod v meniški stan, Ciril pa je bil vreden spoznan, da mu je cesarica Teodora na spodbudo očaka Ignacija izročila opravila v krščanski veri izučiti onstran Krzoneza stanujoče Kazare, kateri so v Carigradu prosili zmožnih verskih služabnikov. To opravilo je voljno sprejel. Napotil se je toraj v Krzon na Tavriškem, nekaj časa se učil domačega jezika ondotnega naroda, kakor nekateri pripovedujejo; prav v istem času je na veliko srečo našel svete ostanke papeža sv. Klementa I., katere je lahko spoznal iz razširjenega izročila od prednikov i pa iz kotke, ker je bilo znano, da je bil z njo presrčni mučenec na povelje cesarja Trajana v morje pogreznen i potem pokopan. Ko je imel ta predragi zaklad v rokah, prehodil je kazarska mesta i sela; a potem, ko so bili po njegovih naukih izurjeni i po Božjem razsvitljenji spodbujeni, zjedini jih je po zatrtem mnogoterem neverstvu z Jezu Kristom. Kadar pa je bila nova krščanska občina prav dobro vtrjena, dal je spomina vreden vzgled zdržnosti i krščanske ljubezni, ker odbil je vsa od domačinov ponujana darila, razen oproščenja sužnjev, kateri so bili kristijani. Zdajci se je vesel vrnil v Carigrad i umaknil v samostan Polihron, v katerem je bil uže njegov brat.

Mej tem pride glas o srečnem vspehu mej Kazari do Rastislava, moravskega kneza. Le — tá, spodbujen po vzgledu Kazarov, dogovarja se s cesarjem Mihajilom III. o tem, da pokliče nekoliko evangeljskih delalcev iz Carigrada, i kar je želel, to je dosegel brez težave. Uže s toliko deli proslavljena krepost Cirila i Metoda, i jasna volja, bližnjemu pomagati, storila je, da sta ona bila odmenjena v Moravijo. Na potu skoz Bolgarijo, kder se je bilo krščanstvo uže začelo, na nobenem kraju nista opustila prilike, vero razširjevati. V Moravskej pa, kder so jima do državnih mej množice naproti hitele, bila sta

sprejeta z največjo radovoljnostjo i veselo slovesnostjo. Brez pomude sta se lotila krščanski nauk vlivati v duše, i upanje jim k nebeškim dobrotam dvigati; to pa s toliko močjo, s taki delalno marljivostjo, da se je moravsko ljudstvo v ne dolgem času k Jezusu Kristusu obrnilo. K temu ni malo pomoglo znanje slovanskega jezika, kojega si je Ciril pridobil bil poprej, i veliko je storilo sveto pismo oboje zaveze, katero je bil preložil na lastni narodni jezik. Zato se ima ves slovanski rod sila veliko zahvaliti možu, ker od njega je prejel ne le dobroto krščanske vere, temuč tudi družbinske izobraženosti; zakaj Ciril i Metod sta bila prva, ki sta iznašla tudi pisavo, s katero se slovansko jezik piše i znamenja; iz tega vzroka se ona po pravici cenita za začetnika tega jezika.

Iz tako dajnih i razširnih okrajn pa v drugič srečen glas naznani slavna dejanja v Rim. Papež Nikolaj I. vrlima bratoma zapovē v Rim popotovati, i brez pomude se odpravita i spolnita povelje i ko potovanje veselo nastopita, neseta seboj svetinje svetega Klementa. Na to naznanilo Adrijan II., ki je bil nastopnik umršega Nikolaja, spremljan od svečeništva i naroda, gre z veliko čestjo preslavnima gostoma naproti. Telo sv. Klementa, zdajci proslavljeno z velikimi čudi, v slovesnem sprevodu nesó v baziliko, ki je bila v Konštantinovem času zidana na istem mestu, kder je stala očetina hiša nepremagljivega mučenika. Na to Ciril i Metod papežu v pričó duhovstva poročata o svojej apostolskej službi, katero sta sveto i marljivo opravljala. Ker sta delala nasproti ustanovam prednikov i svetim verskim šegam, ko sta v opraviu službe božje rabila slovanski jezik, zagovarjala sta svojo reč s tako zanesljivimi i jasnimi razlogi, da so papež i vse duhovstvo možá hvalili i potrdili. Potem sta oba po predlogi izrekla katoliške vere izpovedanje, a zaprisežena, da ostaneta v veri sv. Petra i Rimskih papežev, bila sta od Adrijana samega imenovana i posvečena v vladiki, a mnogo nju učencev je prejelo razne stopinje posvečevanj.

Bilo pa je v previdnosti božjej, da je Ciril v Rimu dokončal dni svojega živjenja 14. februarja l. 869, dozorel bolj v kreposti, nego starosti. Imel je očiten i preslaven pogreb, kakor ga imajo rimski papeži, i položen je bil z največjo čestjo v grob, kateri je bil papež Adrijan sebi sezidal. Pokojnikovega svetega trupla rimsko ljudstvo ni dopustilo v Carigrad prenesti, če prav je želela i prosila preužaljena mati; neseno je bilo v cerkev sv.

Klementa i položeno blizu njegovih koščic, katere je Ciril sam toliko let spoštovanjem imel v varstvu. Ko so ga peljali skozi mesto mej slovesnim psalmo-petjem, ne toliko v pogrebnem, kolikor zmagoslavnem sprevodu, bilo je videti, da rimsko ljudstvo nebeške slavnosti skazuje presvetemu možu.

Ko se je to spolnilo, vrnil se je Metod ko vladika na povelje i z blagoslovom papeževim k navadnim apostolskim opravilom i dolžnostim na Moravsko. V tej deželi je bil iz vse duše vzgled čedi, katoliškej reči je služil od dnedodne z večjo prizadevnostjo; nemirnim začetnikom novotarij se je srčno ustavljal, da ne bi protresli katoliškega imena z nespametnimi menjavami; Svatopluka kneza, kateri je za Rastislavom nastopil, podučeval je v veri, i ko je dolžnost opustil, tedaj ga je opominal. Svaril in poslednjič s prepovedjo svetih skrivnostij kaznoval. Iz teh vzrokov si je nakopal jezo ostudnega i nečistega nasilnika, kateri ga je pahnol v prognanstvo. Ko je bil pa nekoliko pozneje zopet vstanovljen, dosegel je z opomini v pravi čas, da je knez boljše misli razodeval i spoznal, da poprejšno navado mora z novim življenjem popraviti. To pa je res čudno, da je čujoča Metodova ljubezen, prestopivšl moravske meje, kakor pri Cirilovem življenji Liburnijane i Srbe dosegla, tako zdaj Panonce pridobila, katerih poglavarja, Koclja po imenu, podučil je v katoliškej veri i v dolžnosti ohranil; tako tudi Bolgare, katere je z njih kraljem Borisom vred v krščanskej veri potrdil; pa Dalmatince, s katerimi je nebeške darove delil i ovih deležne storil; i Korotane, mej katerimi je veliko delal, da bi jih privedel k spoznanju i češčenju pravega Boga.

Toda ta reč je možu napravila nepriliko. Zakaj nekateri iz novega krščanskega družbinstva, zavidajoči čvrstim vspehom i kreposti Metodovi, zatožili so nedolžnega Ivanu VIII., nastopniku Adrijanovemu, da je sumljiv v veri i žali šego pradedov, kateri so pri svetih opravilih rabili le jedino grški ali latinski jezik, i nobenega družega ne. Tedaj papež, ves goreč za celoto vere i starega reda, pokliče Metoda v Rim, i veleva, naj se krivde opraviči i očisti. On pa, kakor je bil vselej pripraven v podložnosti i zanašajoč se na pričanje svoje vesti, ko je leta 880 stal pred Ivanom z nekaterimi vladiki i mestnim svečeništvom, dokazal je lahko, da je sam ohranil i druge pridno učil prav tisto vero, katero je v pričo i s potrjenjem Adrijana bil spoznal i prisego potrdil na grobu apostolskega prvaka; kar se pa tiče rabe

slovanskega jezika pri svetih opravilih, da je to storil iz pravih vzrokov po pravu i po dopuščenji papeža Adrijana, ter da temu sveto pismo ni nasproti.

S to obrambo se je rešil vsacega suma zadolženja, ter je papež v tej pravdi dobro umel Metoda, i mu je rad potrdil njegovo vrhovno vladičino oblast i odpravo mej Slovane. Vrh tega je izvolil nekoliko vladik, katerim naj bode na čélu sam Metod, i kateri naj bi mu bili v pomoč v upravi krščanskih zadev; poslal pa ga je na Moravsko s prav častnim priporočilnim pismom i prosto polnomočnostjo. Vse te zadeve je pozneje papež potrdil s pismom do Metoda, ko je namreč ta imel v novič trpeti zavidnost hudovoljnežev.

Zato je z mirnim srcem s papežem i vso rimsko Cerkvijo v najtesnejšej zvezi ljubezni i vere še veliko bolj goreče nadalje spolnoval naloženo mu službo; i ini se dolgo čakalo imenitnega sadú njegovega dela. Zakaj ko je zdajci češkega kneza Bořivoja sam, potem pa njegovo soprogo Ljudmilo po nekem mašniku h katoliškej veri sprebrnol, dosegel je k malu, da se je krščansko ime v onem narodu razširilo na dolgo i široko. V prav istem času je delal na to, da se je luč blagovestja prinesla na Poljsko; i ko je prišel do srede Galicije, ustanovil je vladiški sedež. Od ondot se je, po nekaterih izročilih, obrnil prav v Moskvo, ter postavil Kievsko vladiško stolico. S temi gotovo nezvenljivimi lavrovenci se je vrnol k svojim na Moravsko; i ker je čutil, da se mu bliža konec živjenja, določil si je sam nastopnika; potem je duhovne i ljudstvo v poslednjem poduku opominal h kreposti, i ločil se je popolnoma mirno iz tega živjenja, katero mu je bilo pot v nebesa. Kakor je Rim za Cirilom, tako je Moravija za umrlim Metodom žalovala, zgubljenega iskala, njegov pogreb čistila na vse načine.

Spomin na te dogodbe, čestitljivi Bratje, nam je kaj prijeten i močno smo ganjeni, ko daleč nazaj pogledamo na sijajno véz slovanskih narodov, storjeno z najboljšimi pričetki. Zakaj ta dva razširjalca krščanskega imena, o katerih smo govorili, šla sta sicer iz Carigrada k poganskim narodom, vendar pa se je moralo njuno poslanje od tega apostolskega Sedeža, središča katoliške jedinsti, ali kar naravnost zapovedati, ali pa, kar se je večkrat dogodilo, veljavno i sveto potrditi. I res, tukaj v mestu Rimu sta dala odgovor od sprejete službe, na grobih Petra i Pavla odgovorila na pritožbe zarad vere, na katero sta prisegla;

tukaj sta prejela vladiško posvečenje z oblastjo vred ustanoviti sveto vladu, s pridržanjem razlike v redih. Takrat tedaj se je bila dosegla raba slovanske besede v svetih obredih, i to leto se spolnuje deseto stoletje, odkar je papež Ivan VII. do moravskega kneza Svatopluka tako-le pisal: »Slovanski jezik, v katerem se Bogu glasi dólžna hvala, po pravici hvalimo i velevamo, da v le-tem jeziku naj se Krista, Gospoda Našega, slava i dela oznanujejo. Tudi ni nič nasprotno zdravi veri ter nauku, ali maše peti v le-tem slovanskem jeziku, ali sveto blagovestje ali božanska berila nove i stare zaveze, dobro poslovanjene i tolmačene, čitati, ali spevati vse druge dnevnice. To šego je po dolgem času potrdil Benedikt XIV. z apostolskim pismom od 25. avgusta l. 1754. Rimski papeži pa, kolikorkrat so bili prošeni od knezov, kateri so gospodovali narodom, ki so bili po trudu Cirila i Metoda h krščanskemu obredu privedeni, niso nikoli dopuščali, da bi se pograšala njih dobrotnost v pomoči, ljudoljubnost v nauku, dobrovoljnost v dajanji svetov, v vseh rečeh, kderkoli so mogli, bila je najboljša volja. Pred drugimi pa so Rastislav, Svatopluk, Kocelj, sv. Ljudmila, Boris, po okoliščinah i času, skušali preizvrstno ljubezen Naših prednikov.

Pa tudi z smrtjo Cirila i Metoda očetovska skrb rimskih papežev za slovanske narode ni zaostala i ne odjenjala, temuč vedno se je jasno kazala v tem, da so branili pri njih svetost vere i varovali očitno blagost. Nikolaj I. je zares iz Rima poslal Bolgarom svečenikov, da so narod učili, i vladiki Populnienskega i Portuenskega, da sta vredila novo krščansko družbo; jednako je na pogoste prepire Bolgarov o svetem pravu sam dajal ljubeznjive odgovore, v katerih še tisti, ki so Rimski Cerkvi manj prijazni, posebno previdnost hvalijo i spoštujejo. Po žalostnej nesreči razkolstva gre Inocenciju III. hvala, da je Bolgare zopet spravil s katoliško Cerkvijo, Gregoiju IX., Inocenciju IV., Nikolaju IV., Evgeniju IV. pa, da so jih v milosti sprave ohranili. Prav tako je znamenito sijala ljubezen Naših prednikov do Bošnjakov i Ercegovincev, ki so bili prekanjeni s kužnostjo napačnih misel, namreč Inocencija III. i Inocencija IV., ki sta jim zmoto iz src rovala; Gregorija IX., Klementa VI., Pija II., kateri so si prizadevali stopinje svete oblasti po onih okrajinah stalno vtrditi. Jednako se ne sme misliti, da so majhen ali poslednji del svojih skrbi Inocencij III., Nikolaj IV., Benedikt XI., Klement V. obračali na Srbe, od katerih so z največjo

marljivostjo odvrčali zvijače, ki so jim bile prekanjeno nastavljene, da bi se njih vera omajala. Tudi Dalmatinci i Liburnjani so zarad stanovitnosti v veri i vzajemnih postrežb od Ivana X. od Gregorja VII., od Gregorja IX., od Urbana IV. prejeli posebno ugodnost, tehtne i slavne pohvale. Poslednjič je veliko spomenikov blagovoljnosti Gregorija IX. i Klementa XIV. tudi v Sremskeji cerkvi, ki je bila v 6. stoletji po divjaškem navalu potrta, potem pa po bogoljubnej prizadevnosti sv. Štepana I., ogrskega kralja, na novo ustanovljena.

Zato spoznavamo, da smo dolžni Bogu hvalo, ker se Nam daje lepa prilika, postreči slovanskému narodu i delati v njegovo občno korist zares ne z manjšo gorečnostjo, nego se je videlo vsak čas pri Naših prednikih. Na to imamo namreč okoprti, to jedino želimo, namreč vse moči natezati, da bi ljudstva slovanskega imena podučevalo večje število vladik i svečnikov; da se vtrjujejo v spoznavanji prave vere, v pokorščinji do prave Cerkve Jezu Krista, i z skušnjo dan na dan bolj čutijo, kolika obilnost od naprav katoliške Cerkve priteka v domače življenje i v vse stahove v državi. Zakaj one cerkve na — se obračajo največ i največje Naših skrbi, i nič ni, kar bi močnejše želeli, nego da bi mogli poskrbeti za njihovo korist i srečo, i da bi vse z neprestano vezjo jedinosti imeli Seboj sklenene, kar je največja i najboljša zveza blagosti. Ostaje le, da Bog, ki je bogat z usmiljenjem, Naše predloge spremlja i početku srečo da. Mi pa imamo pri njem zagovornika Cirila i Metoda, učitelja Slovanov, i nadejamo se, da kakor njuno češčenje hočemo razširiti, tako se njunega nebeškega varstva vdeležimo.

Torej vелеvamo, da odločeni dan 5. julija, kateri je ustanovil Pij IX., srečnega spomina, bode stalen, i naj se dene v koledar rimske vesoljne Cerkve ter se obhaja vsako leto praznik sv. Cirila i Metoda z obredom manjšega dvojnika z dnevniciami i lastno mašo (cum ritu dupplicis minoris, Officio et Missa propria), kakor je to sveti zbor za postavne obrede odobril.

Vam vsem pa, čestitljivi Bratje, vелеvamo, skrbite, da se to Naše pisanje okliče, i kar je v njem predpisano, ukažite splovnati vsem iz svečeniškega reda, kateri obhajajo božjo službo po obredih rimske Cerkve, i to vsak v svojih cerkvah, okrajinah, mestih, vladikovinah i po redovniških hišah. Slednjič hočemo, na vaš svēt i spodbujanje, naj se sploh moli i prosi k Cirilu i Metodu, da po svojej mogočnej milosti pri Bogu po vsem

Orijentu krščansko Cerkev branita, katoličanom prošita stanovitnost, razkolnikom pa voljo, da se s pravo Cerkvijo spravijo i zedinijo.

To, kar je zgoraj pisano, zapovedujemo ko veljavno i trdno, ne da bi temu nasprotovale svetega papeža Pija V., Našega prednika, ali druge apostolske dane ustanove o obnovi Brevirja ali rimskega Missala, ali pravila i navade, tudi iz nepomenljivih časov, karkoli bi bilo družega protivnega.

Ko znamenje pa nebeških darov i ko zastavo Naše dobrovoljnosti vam, čestitljivi Bratje, i vsemu duhovstvu i ljudstvu, vsakemu izmej vas izročenu, z vso ljubeznijo v Gospodu, podeljujemo apostolski blagoslov.

Dano v Rimu pri sv. Petru 30. septembra 1880, Našega papeževanja tretje leto.

Papež Leon XIII.

Mej tem časom, ko svoj spis nadaljujemo v podlistku »Edinosti«, odpotovalo je okoli 1700 Slovanov iz vseh naših strani v Rim k imenitnemu Cirilovemu i Metodovemu svetkovanju. Pri papeževej avdijenci pa jih je bilo najmanj 2000, ker so se pridružili romarjem tudi v Rimu bivajoči Slovani s Poljskega, Češkega in iz hryaških pokrajin. Po večdnevem bivanju doli v večnem mestu, vrnoli so se uže, večinoma skoz slovenske kraje, — prav zadovoljni — zopet na svoje rodne domove.

O tem, za Slovanstvo preimenitnem potovanji, zdi se nam z ozirom na časovne razmere potrebno, kaj več omeniti, nadejamo se, da bode tudi ta »belježka« drage čitatelje zaradi zgodovinske vrednosti zanimala.

Ko je oče papež zvedel, da namerjava priti 5. julija t. l. veliko potovalcev iz slovanskih zemelj v Rim, naročil je Njegovej eminenci, kardinalu Ledohovskemu, rodom Poljaku, naj poskrbi za dostojin sprejem slovanskih popotnikov. Po izjavi preč. gosp. kardinala se je osnoval odbor, obstoječ iz članov: O'Callaghan, prior sv. Klementa, kder naj bi se vršila slavnost; mons. Toroni, ravnatelj rusko-katol. semenišču; dr. Przewlocky, prvostojnik poljske cerkve sv. Klavdija; dr. J. Crnčić, kanonik sv. Jeronima i slednjič markiz di Baviera, urednik listu »Osservatore Romano«. Odbor je skrbel za stanovanja i sploh za vse, kar je trebalo urediti za slovanske potovalce v Rimu. Sv. Oče so želeli, da bi se vsa slavnost obhajala v cerkvi sv. Klementa ker tú počiva telo sv. Cirila.

Potujoči Slovani v Rim so bili posebno presrečno in bratovsko sprejeti na kolodvorih v Beču, Ljubljani i na skrajnej slovanskej štaciji v Trstu, od kodar so krenili po mokrem i suhem proti staroslavnemu mestu Rimu.

V tržaškej »Eдинosti«, šte. 26. od 29. junija, pisal je o tem potovanju g. C. tako-le:

»Danes so stopili v večno mesto romarji vseh slovanskih rodov; prišli so iz širnih pokrajin, od bregov Veltave in Visle, Save in Drave, od obal jadranskega morja, iz onih dežel, ki so nedavno strle turškega robstva žuleče okove ter gledajo veselim očesom v lepo, blagonosno bodočnost. Poleg visocega kneza koraka prosti kmet, poleg slavnega učenjaka mož, kateremu je neznano, kaj se godi po svetu, pozna le tiho dolino, v kateri stoji njegova hiša. Zbrani so iz polovice Evrope vsi stanovi slovanskih rodov v zlogi i ljubezni; vsem bije v prsih plemenito srce, vse navdušuje ena misel, ena želja; vsi pošiljajo k Bogu gorečo prošnjo: Gospod, usliši našo molitev, da bo v naših zemljah zopet en hlev i en pastir, kakor za časa naših blagovestnikov sv. Cirila i Metoda.

Verska razdvojenost je bila ter je Slovanom še zdaj največja nesreča; ona je šiba, ki nas je krvavo tepla sto i sto let; zasejala je mej bratovske rodove seme obžalovanja vredne svade; dala nas najhujšim sovražnikom v železne roke, ki nas so stiskale i trle. da smo trpeli na vseh udih neizmerne, nedopovedljive muke. Žalostna je bila osoda tolicege, tako razumnega i plemenitega naroda, ker na lastnej širnej zemlji po večem ni bil lasten gospodar, ampak služil je ptujcem ter prelival drago kri, da je svoje zatiralce branil silovitih napadov divjih rodov, ki so vreli iz Azije; da, še danes se mora z uma svitlim mečem bojevati za prirojene pravice.

Od tiste dobe, kar je prelomil Svatopluk šibke šibice, živel je v temi, v groznej temi! Danes mu rumení zarja ter ga kliče na delo. In on se probuja i mane oči; solnce mora zasijati i pozlatiti njegove gore! Čas je, da se mu vrne stara moč, da vstane, ide na delo ter sveto služi svetej domovini.

Romarji, ki so danes stopili v večno mesto, katera sprejme sv. Oče, i ki od njega prineso blagoslov vsemu slovanskemu svetu; zde se nam podobni romarjema sv. Cirilu i Metodu. Ta dva sveta moža sta prišla v Rim zatožena, a vrnola sta se opravičena i čista, sam papež ju je očitno pohvalil z besedami:

»Literas slavicas jure laudamus«. — Naši romarji sicer niso zatoženi, ampak presrčno i z velikim veseljem bodo tam sprejeti, oni niso prišli v Rim opravičevat se, ampak zato, da izrekó sv. Očetu vseh slovanskih narodov zahvalo za dobrote, katere izvirajo iz papeževe enciklike o sv. Cirilu i Metodu. Kakor sta se iz Rima vrnola slovanska apostola z velikim vspehom, enako se vrno tudi naši romarji; prijateljska vez, katero so mej sabo sklenoli, tesnejše bo vezala vse slovanske narode; pomirljivi duh, kateri v Rimu njihova srca napolni, blagodejno bo vel čez vse širne pokrajine slovanskega sveta, ogreval vse katoličane ter tajal ledeno steno, katera stoji še mej njimi i pravoslavniimi Slovani. Gorki žarki pomirljivosti i sprave morajo razstopiti to nenaravno, nesrečno steno, ker jo je postavil zavisti i dražljivosti hudobni duh; *kar je sovrašтво postavilo, to mora ljubezen podreti*; sovrašтво rodi le zlo i gorje, ljubezen veselje i blaženost. Iz te resnice je Slovanstvo tisoč let zajemalo prebritke skušnje i čas je, da spregledamo i popravimo, kar smo zagrešili. Široko je polje, žetev Logata, na delo se srpom sprave, pomirljivosti i ljubezni! Most se mora postaviti čez deročo reko, ki loči pravoslavne od katoliških Slovanov; delo ni nemogoče, postavljena sta uže na obeh obrežjih dva najtrdnejša stebra; sv. Clril i Metod.

Slovanski romarji so obhajali v cerkvi sv. Klementa tri-dnevnic i sicer: 3. 4. i 5. julija. Tukaj na grobu sv. Cirila se je čitala skozi tri dni slovanska liturgija 3. 4. i 6. julija i slišali so Slovanje propoved (pridigo) vsak v svojem jeziku govoriti. Izmej vseh slovanskih propovednikov, zbranih v Rimu, odlikoval se je najbolj Nj. prevzvišenost, vladika Strosmajer. Govoril je raz prižnice v cerkvi sv. Klementa na prvi veliki praznik sv. Cirila i Metoda. Tu nemamo prostora, da bi mogli njegov prekrasni govor v celoti priobčiti. Po izjavi našega rojaka in romarja, govoril je vladika Strosmajer mej drugim tudi te-le ozbiljne reči:

»Narod, ki ne slavi svojih zaslužnih mož, ni vreden, da bi živel. I če imamo mi Slovani koga čestiti, moramo čestiti pred vsem sv. Cirila i Metoda, katera sta zapustila svojo majko i domovino, ter se napotila v čisto neznane kraje oznanjat onim, ki so bili še v temi, pot do božje luči. Prinesla sta sv. vero, vsacemu narodu najvažnejšo i najsvetejšo reč. Praša se pa zdaj: katero vero sta nam prinesla sv. blagovestnika, vztočno ali

zapadno? To je prašanje, ki je zlasti mej našimi najbližnjimi brati, mej Srbi, zdaj na dnevnem redu. Jaz pravim, dokler zgodovina ostane zgodovina i dokler ljudje dosledno mislijo, dotle je očitvidno, da sta sv. blagovestnika učila ono vero, katero sta učila v tem glavnem mestu blagovestnika sv. Peter i Pavel. Ako je istina, da sta sem došla na poziv papeža Adrijana II., tako je istina, da sta bila tu posvečena v vladiki i pri vladičinem posvečevanju je bila od nekdanj navada, da je posvečenec prisegel v roke papeževe, da hoče učiti oni nauk, kateri uči rimska stolica; ako je to istina, potem je tudi istina, da sta opirala vse svoje oznanjevanje na skalo sv. Petra, kar se tudi popolnem vidi iz vsega njenega življenja. Da je sv. Ciril umrl v najlepših letih tu v Rimu i bil tu pokopan, to je gotovo delo božje previdnosti.

Sv. blagovestnika sta nam prinesla tudi prosveto, oprto na vero, od katere se ne more nikdar ločiti. Sestavila sta nam tudi pisma, kar je na videz majhna stvar, a kdor premisli, da je znanje i umenje tudi napredek, i občno narodno življenje nemogoče brez pisma, spozna tudi, kakšno dobroto nam je učinil sv. Ciril. Sestavila sta nam knjige in oboje, pismo namreč i knjige, tako odlično, da si ne moremo misliti, da bi ju milost božja tudi v tem oziru ne bila razsvetljevala. Želel bi jaz imeti duhovnikov, kateri bi z enako točnostjo i uglajenostjo preveli sv. pismo na hrvatski jezik. Spoznala sta, da je slovanski jezik sposoben za kulturo prav tako, kakor grški i latinski, i res še dan današnji ne morejo jezikoslovci prestopiti nijedne stopinje brez staroslovansčine. Ciril i Metod sta naslanjala prosveto na vero, položila sta prve slovanske knjige na grob sv. Petra i s tem je dobil slovanski jezik ono predpravico v liturgiji, katere nema nijeden evropski jezik. Naš jezik je **svet** i mi se smemo s tem ponašati. Sv. Ciril nam kaže z nebes: Kdor vam hoče vzeti jezik, on vam hoče izrovati tudi vero iz srca!

Vi hrvatski svečeniki! Ni človeka srečnejšega od svečenika, ki sklepa ljubezen do Boga z ljubeznijo do naroda. Tarih je treba dandanes. Ako imam take svečenike, ne bojim se ničesa na svetu. Da se je slovanski jezik v rimskej liturgiji samo v naših krajih ohranil, to je tudi previdnost božja. Prosim vas, da čislate slovanski liturgični jezik, kakor ga čislajo dalmatinski svečeniki, če veste, da bi se tem pötom širila jedinstvo, da bi si na balkanskem poluotoku mej seboj približevali, da bi se pozabile stare naše mržnje.

Vi hrvatski svetovnjaci! Vi imate tudi del v apostolatu, ki obstaja v kreposti i čistej veri. Od vas je zavisno domače življenje. V cerkvi Jezusovej, verujte mi, živi srce, živi ljubezen, i ljubezen svet premaga. Tu v cerkvi vas opominjam: pazite, da se mladež, naše upanje, ne spridi, skrbite, da jej sveto vero, ki je v vaših sreih, ko najdražjo dedščino zapustite; ne dopuščajte, da bi se jim glava ločila od srca, prosveta od ljubezni božje. Ni svobode, ni dobrote, ni živjenja brez Boga.

Vsi se složimo! Sv. Ciril naj nas blagoslové ter naj nam dodeli ono, po čemer je on hrepnel, namreč jedinstvo. Da, zapustimo pokoljenje jako i složno!

Iz teh kratkih potez slavnega govora se vidi, kako unet je vladika Strossmayer tudi za slovanski liturgični jezik.

Prav isti dan je papež sprejel Slovine v slovesnej avdijenci, i sicer v največjej dvorani, kar jih ima vatican.

Ob $\frac{1}{2}$ uri prinese 12, v rudečej svili oblečenih mož, sv. očeta v talarju ko sneg belem, na prekrasnej naslanjači pod velikim pernatim flafolom, kakoršne imajo samo carji i kralji v Jutrovih deželah v navadi.

Papež stopi raz omenjene naslanjače ter sede na pripravljeni mu prestol.

Veličasten je bil prizor pri tej avdijenci. Videl si prosvetenika vsega katoličanstva, na čelu slovanske zbrane čede dobrega slovanskega pastirja, prevz. vladiko Strossmayerja ter opazoval, kako srčno veselje ga obhaja, da je po dolgem trudnem potovanju srečno pripeljal slovanske ponižne ovčice i krotka jagnjeta pred lice samega očeta papeža.

Redka je slovesnost, da bi se vaticanski dvor pokazal kakšnej deputaciji v tako sijajnem blišču, kakor se je to zgodilo na sv. Cirila i Metoda praznik, Slovanom v čast. Pričujočih je bilo 28 kardinalov i 37 škofov. Papeževe straže v prekrasnej opravi i velika množica Slovanov v različnih narodnih nošnjah, delala je velik vtisek na opazovalca.

Ko papež sede na prestol, stopi pred Njega prevz. vladika Strossmayer, ter Mu govori lep nagovor, zadevajoč najbolj encikliko lanskega leta, zavoljo katere mu pri tej svečanej priliki v imenu vseh Slovanov izreče srčno zahvalo v stávkah, ki jih tukaj navajamo:

Presveti Oče! O Kristu Gospodu, Bogu i rešitelju našem, govori sv. pismo kot zapopadek njegovega božjega dela: «Prihajal je dobrote deleč». Prav to o Vašej Svetosti po pravici oznanujejo danes vsi pravicoljubni soditelji, zakaj Vaša Svetost, dasi tudi po neugodnosti časov silno zadeta, vendar vse svoje življenje v to obrača da deli dobrote.

Živ dokaz temu smo mi katoliški Slovani, ki smo se sešli iz raznih krajev i dežel k stolici Petrovej i rimskej cerkvi, majki i učiteljici ostalih cerkev po svetu, da pred nogami Vaše Svetosti kleče najpristrčniša čutila spoštovanja, ljubezni, pokorščine i blagodarnosti izrazimo za preimenitno darilo, s katerim je Vaša Svetost naša sveta blagovestnika Cirila i Metoda na višjo stopinjo nebeškega dostojanstva povzdignila i njiju češčenje za vesoljno cerkev blagovolila zaukazati.

Veliko i skoraj v resnici božje darilo je, ki se nič, našim srcem ljubšega, našim i našega časa potrebam primernišega niti izmisliti ni moglo. Zakaj, če se šteje mej prve i poglobitne potrebe vesoljnega sveta tista božja jedinost, ki jo je večni Oče tako rekoč iz svojega naročja vzel i hotel, naj za ceno krvi, svojega jedinorojenega upanje i dedina bode rodu človeškega; če zunaj naročja te božje jedinosti ne morejo nobene moči imeti tiste vezi pravičnosti i primernosti, sloge i vzajemnosti, ki brez njih vse človeško prizadevanje ne ostane le nevspešno, temuč očitno v pokončanje i pogubo hiti; če pa te božje jedinosti zaman iščemo po drugih krajih i narodih razen Rima, kder je Gospod nje vogelni kamen, stanovitno stražo i obrambo v rimskih papežih postavil; če je slednjič ta božja jedinost, ki je Gospod v vanjo položil vse zaklade svojega odrešenja, vzlasti nam Slovanom vsem, kakor v devetem tako še bolj v devetnajstem stoletju neobhidno potrebna, ako hočemo v bratovskej zvezi mej sabo i z drugimi narodi vspešno delati v namen našega poklica mej raznimi ljudstvi i narodi: tedaj nam je v resnici Svetost Vaša največo dobroto izkazala, ko nas je pred kratkim s zlatimi besedami okrožnega pisma «Velika dolžnost» opominati blagovolila, h katerej službi smo zavezani našima svetima blagovestnikoma, kako se imamo na dalje njiju svetega živjenja spominati i s katerim namenom ju čestiti i na pomoč klicati. Sveta naša blagovestnika sta namreč v devetem stoletju na vso moč si prizadevala, da bi naše slovanske pradede, ki sta

se jih trudila k veri i krščanskej omiki spreobrniti, prepričala, da se morejo le v tesni i nerazločljivi zvezi z stolico Petrovo i sv. apostolskim sedežem najti tiste zastave vere i resnice, sveta i poguma, vede i pobožnosti, ki brez njih ne bodo mogli pretečih nevarnosti premagati niti zavarovati si svobode i sreče tudi za prihodnje veke. I dalje: Stanovitna je bila vedno ta skrb rimskih papežev za nas Slované, kar omenjamo z največjo hvaležnostjo; ali ker je Vaša Svetost to izročilo rimske cerkve i te zveličavne zasluge naših svetih blagovestnikov s presérno ljubeznijo i skrbjo pred kratkim nam Slovanom v spomin poklicati blagovolila, to sprejemamo ko znamenje od Boga dano, da seme od rimskih papežev i svetih naših Cirila i Metoda nekđaj mej nami zasejano, ni poginilo, ampak da ga je nebeški Oče, ki je pred njim tisoč let kakor jeden dan, do teh naših časov ohranil, da prinese sad, ki ga želimo.

Ker pa sveta blagovestnika naša z jednako pobožnostjo, kakor mi, česté i na pomoč kličejo tudi tisti naši bratje, ki dandanašnji še niso v tistej čedi, kakor mi, dopustilo bođe Vaše Svetosti miločutno srce, ki v njem odseva ljubezen Kristova da z nekako predrznostjo bratovske ljubezni nanje prenesemo del ljubeznjivosti i skrbljivosti očetovske, ki nam jo je razodela okrožnica «Velika dolžnost...»

Nadaljevaje: »Vedo pa naj naši bratje na zvonaj, da se bomo veselili i srčno radovali, ako bodo prvi poslednji i poslednji prvi, ker to tekmovanje je dovoljeno le tistim, ki so istega duhovnega telesa udje, ki jim je vse skupno, bodisi žalost, bodisi veselje; in ki jim ni nič bolj na srcu, nego krivice, ki so jih storili, popraviti, i tiste, ki so jim bile storjene, pozabiti.»

Ponavljaje se toraj Vašej Svetosti zahvaljujemo za očetovsko ljubezen i skrb proti nam vsem i v dokaz večne hvaležnosti i detinske ludanosti slovesno obečamo ta trenotek pred Bogom i vsem svetom i Vašej Svetosti k nogam polagamo to obljubo, da *ostanemo vedno i do svojega poslednjega zdihljaja zvesti prelepim vzgledom svetih naših blagovestnikov*.

Po dovršenem ogovoru začri vsa zbrana množica slovańska trikratni náudušeni »živio« ter s tem potrdi, da je složna v vsem, kar je slavni vladika govoril.

Prvikrát v zgodovini je slišal vatikan Slované iz vseh strani tako v složnem duhu vsklikniti mogočni naš »živio!»

Na Strosmajerjev nagovor odgovori oče papež stojč.

Ta papežev govor je nam Slovanom tako imeniten i pomenljiv, da ga moramo v polnem obsežku tu svojim čitateljem priobčiti, Evo ga:

»Ljubljeni sinovi! Rim, stolno mesto katoliškega sveta, Vas je želno pričakovalo i Vas v ljubezni danes objema; Naše očetovsko srce pa se Vašega množnega dohoda tako silno raduje i veseli, da menimo, kar je svoje dni sv. blagovestnik Pavel rekel o svojem Titu, smemo tudi Mi po pravici zaradi Vas ponoviti: »Bog nas je potolažil z vašim prihodom.«

»Uže od začetka Našega papeštva, videči sv. cerkev pri najbližnjih narodih iz raznih vzrokov neusmiljeno stiskano, i ko nam je ta pogled delal silne britkosti, zbudila se je v Nas volja, proti Orijentu se ozreti, bi li spomin na minolost Nam posvetil s kakim razlogom i potrdilom veselega upa za bodočnost? Zdaj pa se je po božjej dobroti zgodilo, da prav denašnji dan Nam daje del — i ne najmanjši del — tega tolažila, katerega smo takrat namerjali mej Vami iskati. Zakaj dobro znani so Nam, ljubljene sinovi, Vaši nameni, vidimo i po pravici cenimo ljubezen i vernost, ki Vas je iz tako daljnih i raznih dežel privedla sem, zjedinjene z jednosrčnim sklepom, da Našej nizkosti i najvišjemu gospostvu apostolskega Sedeža podložno počeščenje skažete. — Iz tega se razodevajo ne le preblagi čuti slednjega izmej Vas, temuč sije tudi dokaz prečudne ter božje jedinosti sv. cerkve, o katerej si Ti, čestitljivi brat, prav zdaj resnično i obširnije govoril. Zakaj Jezu-Krist je sklenol i z svojo krvijo zapečatil bratovsko zvezo vseh ljudi mej seboj, i vse, kateri so imeli v njega verovati, zbral je v jedno družino, ki je sv. cerkev, vseh um i voljo je v tako popolno jedinstvo spravil, da morajo biti *Jedno*, kakor sta *On* i *Oče Jedno*.«

»Da se pa ta jedinstvo ohrani, dal je najvišje pastirstvo sv. Petru, apostolskemu prvaku, i je zapovedal, naj se prese-ljuje na rimske papeže, njegove nastópnike, da namreč udje ostanejo v zvezi z vidno glavo sv. cerkve ter se razliva življenje po vsem životu velike krščanske družine. To je dobrota živjenja i zdravja, katero sta Vam, ljubljene sinovi, najbližje za Bogom pridobila sy. Ciril i Metod, občna Vaša blagovestnika.«

I res, v devetem stoletju, ko je ime Slovanov obširno proslovelo, darovala sta se vsa z neverjetno veliko ljubeznijo duhovnej omiki Vaših prednikov, i sta jih v ne dolgem času po blagovestiju Jezu-Krista prerodila. Tako se je onim narodom

posrečilo, da so bili zjedinjeni s tem apostolskim Sedežem, to je s tisto skalo, ki je Krist Gospod hotel, da bode podloga njegovej cerkvi, i popolnoma nepremagljiva trdnjava zoper vsakoršne človeške i satanove napade. Mej Slovani i tem Sedežem sm. Petra so se od istega časa pričele notranje razmere i mejsebojno opravila, katerih sam spomin je neizmerno prijeten, vzlasti še ta dan i pri Vašej pričujočnosti. Zakaj tukaj v Rimu sta sveta brata dala odgovor od svojega apostolskega dela i opravila; tukaj na grobih prvakov blagovestniških sta s *prisego* potrdila neomadeževano svojo vero: tukaj sta prejela vladiško čast i posvečenje. Metod je bil z najčestitljivšim pismom od rimskega Papeža priporočen, s čegar samega veljavo i voščilom se je vrnil na Moravsko z svečeniki i vladiki vred, ki so mu bili odmenjeni v podporo pri opravih svečeniške službe po Vaših okrajinah.

Ciril je apostolsko službo takrat pričel, ko je našel Krzomezom neznane ostanke Klementa I., Našega prednika; le — te e nadalje z ljubeznijo i zvestobo hranil i hotel, naj ga povsod do Rima spremljajo. Mi ne cenimo, kakor je bilo tudi Tebi čestitljivi brat, prav zdaj drago omeniti, da je bil le primerljaj; da je on v tem mestu umrl i da je Rimu došla čast, sv. ostanke, tako Cirilove kakor tudi Klementove tako rekoč v jednem naročju imeti. Oba preslavna blagovestnika krščanske vere uže toliko stoletij drug poleg drugega v miru Kristovem počivata i zdi se, da najpoznejše mlajše hočeta učiti, kako presrčna naj bode i naj za vselej ostane zložnost Slovanov z rimsko cerkvijo ojava. Ki malu pa je zazorel tudi sad te potrebne zveze, i to v splošno blagost, kakor tudi za Vaša blagovestnika. Zakaj ko se ima je dogodilo, kar se velikokrat pripeti takim, ki se poprimejo velikih reči, da sta zadela na razne pritežnosti i očitanja, skušila sta pomoč, ponujeno od le-tega apostolskega Sedeža, posebno sta dosegala milost i pomoč Nikolaja I., Adrijana II., Ivana VIII. A poznejši papeži, Naši predniki, skazovali so Slovanom vsele dobrovoljno srce. Pisma Vaše zgodovine pričajo, koliko so rimski papeži delali na to, ne le, da se ohrani pri Vas vera, temuč tudi javno blagostanje. Kajti, kar se vselej dogodi, ker moč sv. vere neogibno mora imeti največ vpliva na človeško življenje i nravnost, to se je razodelo pri Vaših očetih še očitniše i svetlejšo po delu Cirila i Metoda, ne le, da so sprejeli katoliško vero, kar je vendar največje, temuč tudi spodobno nravnost i oli-

kanost šege v življenju. Tema svojima blagovestnikoma ste tudi v tem oziru veliko hvalo dolžni, da sta znamenja za Vašo pisavo prva iznašla; da sta največji del sv. pisma v narodno besedo pretolmačila; **da sta svete obrede primerno narodnemu duhu vredila.** Iz teh vzrokov bode Ciril-Metodovo ime proslavljalo vse potomstvo pri Moravcih, Čehih, Bolgarih, Liburničanih, Poljaci, Rusinih i pri vseh Slovanih od Jadranskega morja do zadnje Novgorodske pokrajine.

Ker tedaj je v zedinjenji z rimsko cerkvijo, majko vseh cerkvá, toliko upanje varnosti, tolikih dobrot zagotovljenje, toraj si močno prizadevajte, ljubljene sinovi, da se ta zveza pri Vas ohrani i dan na dan globokeje utrjuje. Z jednodušno molitvijo prosimo sv. Cirila i Metoda, naj dobrotno blagovolita z nebes braniti slovanske narode ter izprositi od Boga jednim stanovitnost, razsvitljenje, drugim, da gorečnost mejsebojne ljubezni v vseh srcih unemata, sovraštva, prepire, zavidnost pa od dedovine Gospodove obračata. Pred vsem naj Bogu priporočujeta oni narod, kateri ima po številu, mogočnosti i bogastvu *največjo veljavo*, i kateri ju čestí za svoja blagovestnika, ki pa je zvežo pretrgal, po katerej sta ga bila prav ta blagovestnika zjedinila z sv. Petrom i rimsko cerkvijo.

Kadar se povrne jedinstvo veri i bodo zagotovljene pravice posameznih dežel, potem stoprav se bodé veliko zanašati na Vaše prizadevanje i moč za širjanje kraljestva božjega na zemlji; ker po božjem sklepu se kaže, da je Slovanski narod prihranjen za posebne namene.

Sicer pa, ljubljene sinovi, povrnite se zdravi i veseli v svojo domačijo; pripovedujte svojim bratom, kar ste v mestu Rimu videli i slišali. Vi bodite priče, da spoznajo vsi, da Naša očetovska dobrovoljnost v ljubezni objema vso blagodušno i veliko družino slovanskih narodov, i zarad tega je najgorečnija želja Našega srca, naj se z gorečo skrbjo, z nepremagljivo zvestobo katoliške cerkve držé, da se nobeden ne zgubi iz te presvete ladije, kajti kdor se v njej ne uahaja, da govorim z besedami Vašega Jeronima, pogine v potopu. Naznanite jim apostolski blagoslov, kateri njim i Vam posameznim i vsem skupaj z največjo ljubeznijo delimo v Gospodu.

Po končanem papeževem govoru se je pričelo nogopoljubljevanje. Pri tej priliki so izročili slovanski romarji očetu papežu 160.000 forintov in tudi oddali krasno napravljene adrese.

Najlepše izmeđ vseh, kar jih imamo pri rokah, sestavljena je hrvatska adresa, katera mimo družega tudi v živej besedi omenja »knjige slovinske«. Glasi se v izvirnej besedi tako le:

Sveti oče!

Sa ravne Posavine i Podravine i sa kršnih istočnih obala jadranskoga mora dolaze u viečni grad članovi naroda, koji je uza sve u uzburkanoj mu prošlosti raznolike promene javnih odnošaja ostao vazda nepromijenjen u neuzkolebivo vjernostij k crkvi katoličkoj i u sinovljo odanosti k njezino glavij, namjestniku Isukrstovu. Oni dolaze taj čas ovamo, da ne samo dadu nov izraz onoj vjernosti i odanosti, koje su od svojih otaca nasliedili, nego i da se u bratskom kolu svojih po krvi i vjeri srodnika, sabrani okó svete stolice dičnoga poglavice apoštolskoga Tebi uzvišenu nasljedniku njegovu, najsmjernije zahvale za očinsku ljubav i brigu, koju si u divnoj okružnici svojoj od 30. rujna prošle godine predvasionim kršćanstvom cielomu slovinskomu rodu najsjajnije izkazao. Oni dolaze ovamo, da na onom mjestu, koje je prisutnošću i stopami slovinskih apoštola, svete braće Cirila i Metoda, postalo osebjunim svetištem za sva plemena slovinska i koje Ti sada novom slavom obasjavaš, budu ove slave svjedoci i dionici.

Oni napokon dolaze ovamo, da se na grobovih sv. Petra i Cirila pomole, kako bi posredovanjem njihovim izpunio bog Tvoje za duhovno dobro Slovinstva misli, želje i težnje, da ujedinjeno u crkvi uzmogne dostojno riešiti u poviesti čovječanstva božjom providnošću namijenjen si zadatak.

Osobito mi sinovi naroda hrvatskoga, koji je velik dio baštine ostavljene cielomu Slovinstvu od prvih prosvietitelja njegovih kroz viekove čuvao i do danas čestimice očuvao, velikim pouzdanjem pristupamo k Tebi, sveti oče! koji si, ponovivši dubokoumne rieči svojega slavnoga predšastnika Ivana VIII: »knjigu slovinsku, kojom da se slava bogu dostojno uzdaje, pravom hvalimo

i zapovjedamo, da se tim jezikom navješćuje slava i diela Krista Gospoda našega«, celomu slovinskomu rodu svečano izjavio, da crkvom posvećene narodne osebine njegove stoje pod zaštitom svete stolice. S ovom si svečanom izjavom potvrdio naprama iztoku, godje se je i crkven život raznovrstnimi oblici zaodjenuo, ono veliko i po crkvu spasonosno velikoga crkvenoga naučitelja sv. Augustina načelo: samo »u nuždih jedinstvo«.

Dočim mi ovom takodjer prilikom očitujemo svoju neuzkolebivu odanost k svetoj rimskoj stolici, tomu stožeru jedinstva crkve, i sinovlje poštovanje prama uzvišenoj osobi svetosti Tvoje: najsmiernije molimo Tebe, koji naprama Slovinstvu, razvijućemu u naše vrieme sile svoje, sliediš po višem nadahnuću stope pomenutoga velikoga pape, da poput njega pošalješ hrvatskomu svećenstvu i narodu milostivu poruku: »Razširenima vas rukama zagrljujemo i očinskom ljubavi primamo i voljni jesmo njegovati vas uvijek apoštolskom dobrostivosti«.

U Zagrebu na blagdan Duhova 1881.

Izvršujući odbor za hrvatsko
hodočašće u Rim.

Omenjena avdijenca je trajala skoraj štiri ure i vse mo- goče se je ukrenilo, da se je odlikovala od vseh, kar jih je videl Rim uže več nego dvajset let.

Dne 6. julija je bil zadnji dan prvega Cirilovega i Meto- dovega praznika v Rimu. Po želji samega sv. očeta se je napra- vila v počeščenje slovanskih blagovestnikov v vatikanu »beseda«. Ko stopi papež v družbi več kardinalov, škofov i prelatov v veliko dvorano mej slovansko občinstvo, zaori veličastno i pre- ganljivo staroslavna Cirilova pesen »Hospodi, pomiluj ny!« slov. pevski zbor, ter jo nadaljuje:

Jesu Kriste, pomiluj ny!

Ty spase všeho mira

Spasiž ny i uslyšiž

Hospodine hlasy naše!

Daj nam všem Hospodine,

Žizn a mir v zemi

Krleš, Krleš, Krleš.*)

*) Krleš skrajšana beseda iz kyrie eleison, pomenja: Pomiluj nas!

Ta pesen je prvi i najstarejši spomenik kršćanstva na Češkem. Verjetno je, da sta jo zložila blagovestnika sv. Ciril i Metod sama, ali pa nju učenci. Po končanej pesni so prišli na vrsto razni govori i deklamacije v vseh slovanskih jezikih. Da, celo Latinec i Lah sta se pri tej priliki oglasila, veličajoča s primerno besedo naša slovanska veleblagovestnika.

H koncu teh govorov, v vezanej i nevezanej besedi, oče papež še blagoslove vse pričujoče ter s tem zaključi prvo vse-slovansko akademijo v daljnem Rimu, gotovo v dobrej nadeji, da bo vse to imelo blagodejne nastopke i da porodi veliko dobrega sadu.

Pri tej priliki naj še omenimo, da je papež dal kovati v spomin 5. julija t. l. 1500 srebrnih svetinj s podobo sv. Cirila i Metoda z naročilom: naj se razdele mej slov. romarje.

Prav v ta spomin se je kovala tudi v zlatej Pragi svetinja, katera na licu kaže podobo očeta papeža Leona XIII. z napisom staroslovanskim: »Dia wsi jedyno sut«; na hrbtu pa podobi sv. Cirila i Metoda z napisom: »Molite sia o nas!«

Stolno mesto naših bližnjih bratov Hrvatov je zadela lansko leto po hudih potresih velika nesreča i mestno prebivalstvo je v britkeji tugi plakalo. Dne 5. julija t. l. pa je Zagreb spet pokazal veselo lice. Meščanstvo je v velikej radosti svetkovalo prvi vse slovanski dan solunskih bratov Cirila i Metoda; na raspokanih hišah i palačah so plapolale krasne narodne zastave, i pela se je v slovanskem jeziku slovesna maša, katero je papež sam naravnost iz Rima prav rad dovolil.

Pa ne samo v Rimu i Zagrebu se je ta dan slavno poveličeval, temuč tudi po vseh drugih mestih i deželah, kder bivajo Slovani, spominjal se je narod hvaležno svojih prosvetiteljev.

Pri tej priliki podajamo dragim rojakom še te le pomisliske, opazke i opomine:

Mi Slovanje imamo pozidane cerkve, kapelice i altarje mnogokrat v čast svetniku ali svetnici, ki sta nam v narodnem oziru popolnoma tuja. Kaj li so našemu narodu posebnega n. pr. ss. Pantalon, Marcellin, Kvirin, Tiburcij, Kordula, Glicerija, Blandina i. t. d.? Naša prva domača svetnika pa v tem oziru skoraj popolnoma zanemarjamo i tako sebi i narodu veliko sramoto delamo. Kde li imamo pozidano kakšno cerkev v čast sv. Cirilu i Metodu? Kde nahajamo njiju podobo vsaj na stranskem altarji? kde so pozidane vsaj majhne kapelice ob cestah ali raspotjih?

Vsega tega skoraj nikder ne nahajamo. To je nehvaležnost i nemarnost osobito onih domačinov, ki imajo v tem oziru mej narodom prvi vpljivno besedo. Ne zanemarjajmo na tak način nič več svojega vlastnega srca i milega naroda. Poprimimo se dela i začnimo vzajemno popravljati vse, kar so do zdaj naši predniki v tem oziru zanemarili. Napravili smo bratovščino sv. Cirila i Metoda, pa niti malega prostora za cerkvenimi vrati nemamo našima prvima blagovestnikoma. Je li to pametno i pravično? Mari tako kažemo narodni ponos na domača svetnika? Obkladamo ju res z natlačenimi prošnjami, naj pomozita združiti Slovane v sveto jedinost, ali po drugej strani pa ju preziramo v spodobnem počeščenju, katero sta po vsej pravici v velikej meri od nas zaslužila. Po jednej strani se obračamo do njiju s ponižno prošnjo, po drugej pa ju na vse mogoče načine žalimo, ker delamo osobito v narodnem oziru prav nasprotno temu, kar sta ona učila.

V tem oziru smo čitali do zdaj jedino res prav veselo naznanilo v »Zgodnjej Danici,« list 33 t. I. Ljubljanski knezoškof preč. dr. Ivan Zlatoust piše v svojej okrožnici dne 19. julija t. I. zaradi nove cerkve Jesusovega srca, ki se je v Ljubljani začela zidati, — poleg družega tudi to le: S posebno milostjo sedanjega svetega očeta papeža Leona XIII. se je letos vprič po vsem katoliškem svetu obhajal god ss. Cirila i Metoda, od katerih so naši rojaki i sosedje prejeli katoliško vero i omiko, naj bi od Boga sprosila nam katoličanom stanovitnost, ločenim od živega studenca čiste vode pa razsvetljenje, da bi bili vsi Slovani zjedinjeni z sv. Petrom i rimsko Cerkvijo. Zato smo tudi sklenili, da ss. Cirila i Metoda v novej cerkvi po nobenej ceni ne izpustimo, ampak njima četrti altar v posebnej kapelici posvetimo.«*) Prevzvišeni i veleprosvetljeni knez i vladika

*) Naj povemo tudi, kako se sv. Ciril i Metod obrazujeta, oziroma slikata. Videli smo mnogo podob teh dveh svetnikov v slovanskih i nemških knjigah, pa tudi na malih spominskih podobicah; malo kde pa smo zadeli na pravo i resnično predstavo. Sv. brata sta stopila v samostan, da sta imela v tihem mirnem življenju lepšo i ugodnejšo priliko pripravljati se za veliko delo, katero sta namenila Slovanom. Zavoljo te okolnosti pa ne trebamo obrazovati niti sv. Cirila niti sv. Metoda v meniškej kuti. Pod vso kritiko pa je podoba sv. Cirila v kuti z kapuco čez glavo; da se nam predstavlja kakor kakšen »bavbav.« Menih, ki so živeli v samotnih mrzlih puščavah, imevali so res kapuco čez glavo, da so se zavarovali pred nevrémenom, i prav svetniki iz te vrste se

Ljubljanski je s tem novim činom dal posebno svojej duhovščini, pa tudi slovenskemu narodu, prav lep vzgled, in upamo, da se svečeništvo oklene s čvrstim duhom i delom vladikovega vzgleda.

Če je Slovan za vsako drugo prejeto dobroto rad hvaležen, naj bo v prvej vrsti tudi svojima največjima dobrotnikoma sv. Cirilu i Metodu. V prihodnjic nam je treba naša blagovestnika tudi s tem čestiti, da bomo dajali novorojencem pri krstu prelepi imeni: Ciril i Metod, oziroma: Cirilica i Metodica. Teh svetlih imen je mej našim narodom še vse premalo, a tujih, čudnih pa vse preveč.

Ali ne le da naš človek čestokrat ne daje vredne česti i hvale sv. Cirilu i Metodu, on ju premnogokrat celo žali z lastnim spačenim jezikom. To stori vselej, kadar brez potrebe govori tuj jezik.

Slovan! tvoj jezik je krasna milina, a govor tvoj je divna lepota, ki ima v svojej vlastitosti nekaj resnično

leško tako naobrazujejo; ali sv. Ciril i Metod sta živela *le malo časa* v meniškej obleki in ne ko meniha, pa še takrat v toplem orientu v samostanu pod streho: torej v takem položju njima ni trebalo staviti kapuce čez glavo. Prav tako je tudi pod vso kritiko, da se ta dva naša svetnika naobrazujeta večidel ko okolo sedemdesetletna starca in sicer tako, da je sv. Ciril ko star menih, sv. Metod pa še ostareleji škof. Sv. Cirila i Metoda je treba naobrazovati poleg zgodovinskih podatkov ko moža okolo 40—45 let, torej v najboljših moških letih. Ciril je videti nekoliko mlajši i manjši od Metoda. Po obrazu sta zadeta najbolj na velikej podobi: »Přichod ss. Methoda A Cyrilla do Velehradu na Moravě za časův Rastislava, krále Velko-moravy 863. Na památku 1000 letě slavnosti obráčení Slovanův na viru Kristovu v r. 1863.«

Sv. Cirila i Metoda je treba slikati ali risati v polnem cerkvenem ornatu ko vladiki po orientalskej šegi. Vselej oba v jednakej cerkv. obleki. Sv. Ciril drži v desnej roki križ, v levej pa dolgo razvito listino, na katerej se razločno čita po rednej vrsti Azbuka. Sv. Metod drži v desnej roki odprto knjigo: sv. blagovestje (evangelje), v levej pa silko sodnjega dne. Natanko se ne more še dokazati, ali sta rabila pri cerkvenih svečanostih po orientalskej šegi vladiško krono ali pa po rimskem obredu infulo. Podobe nahajamo obojega obraza. Najbrže so Švabje prvokrat Cirila i drugikrat Metoda tudi zaradi tega orientalskega običeja pred papežem v Rimu tožili. Mogoče je tudi, da je sv. Metod na papežev migljaj pozneje to navado opustil ter rabil infulo mesto krone, — da je tudi s tem grde nemške nasprotnike nekoliko potolažil.

vzvišenega i plemenitega. Otresi se vendar zastarele grde razvade: daj za vselej slovo tujstvu i govori i piši vselej i povsod krasni svoj jezik, — da tako postaneš vreden čestitelj svojih narodnih prosvetiteljev sv. Cirila i Metoda.

O slovanskem jeziku na drugem mestu nekoliko več.

V spomin na letošnje imenitno potovanje v večni Rim podajemo še dragim rojakom mesto kovanih svetinj:

Deset zapovedi Slovanu.

1. Veruj v srečno i slavno prihodnost Slovanstva.
2. Ne govori z svojim človekom v tujem jeziku.
3. Posvečuj svoje duševne i telesne sile svojemu narodu.
4. Ko solnce čista naj bode tvoja ljubezen i delalna vera do naroda i domovine, da bodeš dolgo i zadovoljno živel na zemlji.
5. Ne mahaj po svojem bratu Slovanu, ni z jezikom ni s palico.
6. Ne ženi se s tujko.
7. Ne kradi besed iz tujih jezikov i ne mešaj jih v svoj govor.
8. Ne pričaj lažnjivo zoper svojega brata Slovana.
9. Ne želi škode svojemu bratu, ampak veseli se, ko vidiš srečnega.
10. Ne želi si tujih stvari: ni jezika, ni običejev, ni vere, ni cerkve, i ničesa, — kar diha s tujim duhom.

Rojaci! držite se verno teh zapovedi, sv. Cirilu i Metodu v počeščenje i Slovanstvu na slavo.

Ker so se naši romarji uže vrnili nazaj iz Rima, vsak v svojo milo domovino, obrnimo se tudi mi zopet k svojemu predmetu.

Zmagovalec svojih protivnikov se vrne sv. Metod uže tretjič iz daljnega Rima mej slovansko svoje ljudstvo. Uže tretjič je Rim govoril, da je v polnem soglasju gledé verskih resnic z sv. Metodom; prav tako je Rim tudi vnovič potrdil, da ima prvenstveno zakonito pravo v slovanskej cerkvi le slovanski liturgični jezik; Rim je sv. Metoda pri vsakej priliki branil, pa tudi osobno i cerkveno prav vrlo odlikoval, ter s tem činom javno priznal njegove izvenredne zasluge za narod i krščanstvo; pri vsem tem Nemci še zdaj ne dajó sv. možu miru i pokoja. Kar niso dosegli do zdaj po pravnem potu pri najvišjej cerkveni instanciji z vsemi mogočimi lažmi i zavijačami, hoteli so do-

seči z surovo silo i nesramno sleparijo. Čudna stvar je to le: Pismo papeža Ivana VIII., poslano knezu Svatopluku, prišlo je solnograškemu škofu v roke; po katerem naključju, tega ni težko uganiti, ako si mislimo, da Svatopluk ni bil práv prijatelj niti sv. Metodu niti slovanskej liturgiji. Metodovi sovražniki se tajno posvetujejo ter sklenejo, papeževo pismo ponarediti, stvarno osebito popačiti, original pa uničiti. I tako se je zgodilo. V ponarejeno papeževo pismo stlačijo kar največ mogoče nesramnih laži: mej drugimi tudi to, da se je moral sv. Metod v Rimu pred papežem i cerkvenim zborom krivej veri odpovedati, da mu je od rimske stolice strogo prepovedano, še kedaj služiti liturgijo v slovanskem barbaričnem jeziku, da je moral svojo obljubo potrditi na grobu sv. blagovestnikov itd. Pismo pravi dalje: da je nad tem papeževim ukazom škof Wiching (jeden najhujših sovražnikov sv. Metoda i slovanskega obreda) pod prisego dolžan, čuvati i skrbeti, da se natanko spolnuje.

S pomočjo prej omenjenega falsifikata začno Nemci znova proganjati sv. Metoda i njegovo slovansko delo.

Nemci so vendar morali vedeti, da je v Rimu vsa cerkvena obravnava o sv. Metodu zabilježena i da ima tudi sam metropolit dotični prepis v rokah; zato je tudi prišla k malu na dan vsa ta sleparija, katera se vidi kakor v zrcalu iz prijaznega papeževega pisma od 23. marcija 881. Papež zve po zanesljivih Metodovih poslancih, ki so mu o vsem tudi pismeno izvestje donesli, kaj je nemški episkopat spet zlobnega proti sv. Metodu učinil; zato zlobneže ozbiljno zavrne, sv. Metodu pa odkrito izjavi, da ni pisal nobenega družega pisma niti Svatopluku niti Wichingu razen onega, ki ga je izročil l. 880. Zemižiznu osobno v Rimu. Papež hvali v tem pismu sv. Metoda zaradi stanovitnosti v dobrem, ter prosi Boga, da bi ga še mnogo let ohranil božjej cerkvi v blagost i napredek, pa osvobodil ga zlih protivnikov, zavoljo katerih mora toliko trpeti. Papež naravnost pravi, da so glasovi protivnikov gole *izmišljaje*, ter mu zatrjuje svojo blagonaklonjenost, o katerej naj nikdar ne dvomi.

Papež piše tako le:

Vrhovnemu vladiki Metodiju v zaupanje.

Odobravajoč gorečnost Tvoje duhovne skrbi, katero v pridobitvi duš vernikov Gospodu našemu Bogu kažeš, i premišljajoč, da si neutrudljiv gojitelj prave naše vere, zelo se veselimo v istem Gospodu in ne prenehamo ga brezskončno hvaliti

i slaviti, naj Tebe vedno bolj v svojih zakonih potrdi, in v razširjanje svoje sv. Cerkve od vseh nadlog milostljivo otme. Toda, ker smo iz Tvojega lista zvedeli mnogo Tvojih stisk i nezgod, čutili smo s Teboj veliko usmiljenje; to lahko iz tega sprevidiš, kar smo Ti takrat povedali, ko si bil pri nas, da se namreč nauk sv. rimske cerkve mora ravnati po verjetnem ustnem poročilu svetih očetov; in to še pridevamo, da moraš tako javno izpoznanje, kakor pravo vero učiti in oznanovati, — kar smo tudi v našem apostolskem pismu poročili slavnemu knezu Svetopluk-u, (katero se mu je izročilo, kakor ti potrjuješ). Druzega pisma mu nismo poslali, i tudi onemu škofu nismo ni javno ni skriyno ukazali, drugače delovati, nego smo sklenoli, da Ti delaš. Tem manj smeš verovati, da bi (ono stvar) s prisego zahtevali od istega škofa, s katerim se o tej zadevi niti z eno besedo nismo menili. Torej naj neha Tvoj dvom, i z božjo pomočjo narōči vsem vernikom vajo prave vere, kakor uči evangeljski in apostolski nauk, da rodiš obilni sad od trudov Svojega bojevanja gospodu Jezu Kristu, i pridobiš zasluženopovračilo po njegovej milosti. Sicer pa ne žaluj zaradi drugih napadov, katere si prebil na razne načine; ampak imej vse to po besedah apostolovih popolnoma za veselje, kajti, ako je Bog s Teboj, ne more nikdo zoper Tebe biti. Pa, če se s pomočjo Božjo vrneš, hočemo postavno končati, karkoli se je zlobnega zoper Tebe delalo, in karkoli je on po imenovanih listih proti svojej službi, Tebi učinol, in ne bomo opuščali njegove trdovratnosti z sklepom naše sodbe kaznovati.

Pisano 23. marcija 881. (C. f. Mansi XVII. 499. — Erben Regesta I. 18.)

To pismo je pečat, s katerim so vse nemške zvijače dokazane.

Sovražniki so sv. Metoda hudo hudo proganjali, ali k ljubu temu je imel vendar na svojej strani zanesljivo, trdno zaslonbo: papeža, slovanski narod i duhovnike v svojej vrhovnej vladikovini.

Še nekaj naj tu omenimo.

Metodovi nasprotniki so dobro vedeli, da je sv. mož preprij dobival mnogo podpore v cerkvenem poslu i sicer naravnost iz Carigrada, a zdaj, nekaj let sem, vidijo ga zapuščenega in osamljenega, kakor bi ga bili stari njegovi prijatelji v Carigradu pozabili. Tudi ta okolinost je služila zlobnežem k obrekovanju i zasramovanju. Sovražniki so namreč razglasili, da je

sv. Metod zgubil vse prijateljstvo pri grškem carju Basilju i da poslednji smrtno nanj mrzi. Ali tudi ta nakana Nemcem na sramoto izpodleti. Dotična govorica pride do samega carja; temu pa se zbudi blaga misel, da precej i zelo prijazno povabi sv. Metoda k sebi v Carigrad l. 881. Car mu piše: »O človek božji! prav srčno te želim videti; razveseli me ter pridi k meni, da še enkrat s teboj govorim na tem svetu i slišim molitev tvojo.«

Vsled tega pisma odpravi se sv. Metod v Carigrad.

Car Basilij sv. Metoda z veliko čestjo sprejme, prav tako tudi carigraški patrijarh.

Nekaj časa biva v Carigradu, potem se zopet vrne nazaj na Moravsko, vzemši seboj mnogovrstne darove, poklonjene mu od carja, patrijarha, pa tudi družih svojih prijateljev. Car pa, želeč se naučiti slovanskega pisma i slovstva, pridrži si na dvoru jednega svečenika i jednega slovanskega dijakona izmej spremeljvalcev Metodovih.

Knez Svatopluk je bil v istem času mogočen gospodar, a tudi ohol i čestihlepen, v narodnem oziru pa zelo omahljiv. Nemci so dobro znali njegove hibe (napake), zato so mu z laskavo politiko vedno prigovarjali, naj se vendar otrese sv. Metoda, ter mu obečali srebrne goré i zlato prihodnost, ako bo v tem oziru njim povoljno delal.

Sčasoma, po dolgem premišljevanju, začne se Svatopluku vendar le *nekoliko* trgati debela mrena raz starega očesa; začel je biti kolikor toliko boljši Slovan; srce se mu ogreje za hrabro njegovo ljudstvo i veliko obširno domovino; začel je premišljavati hinavstvo svojih nemških sosedov, a poslednjič se omehča ta človek iz neke tajne bojazni pred čestitljivim starčkom, ki je užival pri narodu i rimskem papežu največje zaupanje, — ter pusti cerkvi i njenim služabnikom polno svobodo v nji ovem krščanskem področji.

Želja Svatoplukova pa, novo drugačno življenje začeti, bila je prepozna, kajti oba, knež Svatopluk i sv. Metod, bližala sta se uže visokej starosti.

Polnih 24 let se je sv. Metod trudil i delal za cerkev i blagost slovanskega naroda. Zdaj pa je prišel zvestemu božjemu služabniku čas ločitve od svoje ljubljene krščanske čede.

Poznal je svoje nasprotnike i videl z svojim bistrim umom prihodnost slovanske cerkve, videl je, koliko zla jej utegnejo sovražniki po njegovej smrti povzročiti, — zato želi še o

pravem času vse cerkvene reči v svojej vrhovnej vladikovini kolikor mogoče dobro vrediti.

Sv. Metod skliče l. 885 v Velegradu cerkven zbor, temu pa razodene mej drugim tudi srčno željo, naj si (zbor) uže zdaj izvoli njemu nastopnika, da se po njegovej smrti izogne vsakemu pričkanju. Zbor prosi sv. Metoda, naj si nastopnika sam izbere, ker svoje duhovnike po vrednosti i sposobnosti najbolj pozna. Tako se zgodi. Sv. Metod si izvoli za nastopnika najbolj učenega i vrednega duhovnika, rojenega Moravana, imenom Gorazda. Verjetno je, da ga je sv. Metod s porazumljenjem papeževega poslanika pri kneževem dvoru najbrže uže takrat v vladiko posvetil in mu za vsak nepričakovani slučaj vsa cerkvena opravila izročil. Želja sv. Metoda pa je bila Moravanom sveta zapoved, zato je Gorazd tudi lahko postal metropolitov nastopnik, v katerem je narod videl Metoda II.

V omenjenem zboru jim sv. mož tudi svetuje, kde naj prihodnjč iščejo gotovega pribežališča i zavetja, ako bi jih sovražnik zalezoval i proganjal. Sv. Metod je bil svojemu narodu prav vzgled očetovske ljubezni i skrbi; imel je krotko ponižno besedo; ali njegov nauk je bi močan v besedi, kajti podpiral ga je vedno z velikim požrtvovanjem, neutrudljivo marljivostjo i delalno živo vero. Z osobito pozornostjo pa je gledal na svoje duhovstvo, zato ga uže zdaj na marsikaj opomni i svari, naj se prihodnjč skrbno varuje te i one nesreče, oziroma nastavljene varke.

Na cvetno nedeljo, t. j. 3. aprila l. 885, sv. Metod zelo oslabi, ter zaželi vsaj še jedenkrat opraviti službo božjo i posloviti se od svojih ljubljenih ovčič. Kaj je pri tej ozbilnej priiliki svojim vernim na srce govoril, kaj jim svetoval, kako jih svaril i opominal, kako se je od dobrega krotkega slovanskega naroda poslavljaj, to si skoraj vsak lahko misli. Kateri dan umre, to je pričujočemu ljudstvu v cerkvi razodel, rekši: »Otroci! strežite mi i varujte me do tretjega dne.« Ljudstvo i duhovniki pazijo bolnega starčka, strežejo mu, i molijo za njegovo ozdravljenje, pa sv. Metodu prihaja vedno huje. Tretji dan zjutraj t. j. 6. aprila l. 885, izgovori sv. mož zadnje besede: »Gospod! v tvoje roke izročam svojo dušo;« potem pa izdahne blago svojo dušo na neizmerno žalost ne le ljudstva njegove vrhovne vladikovine, nego tudi starih prijateljev v daljnem Carigradu.

Velika množica vernih pribiti iz vseh strani prostrane dežele, da skaže svojemu višjemu dušnemu pastirju iz srčne

hvaležnosti zadnjo čast. Njegovo telo prenesó v velegraško stolno cerkev majke božje, ter ga položé k mirnemu počitku v hladno rakev. Tam počivajo njegovi sv. ostanki še dandanes, a žali-bože, da ni mogel dotičnega prostora do zdaj še nikdo najti i Slovanom na veliko veselje pokazati; mogoče pa, da se prihodnjič to slučajno komu posreči.

Blagi spomin na veliko delo, katero je storil v potu svojega obraza i žrtoval veledušno vsemu Slovanstvu, pa ostane na veke globoko vsajen v hvaležnih naših srcih, od roda do roda — povsod, koder biva blagi krotki sin majke Slave.

K sklepu tega poglavja dodajemo lastne besede ruskega brata o sv. Cirilu i Metodu, da se prepričamo o slovanskem vzajemnem mišljenju i češčenju naših narodnih prosvetiteljev. On sklepa životopis sv. Cirila i Metoda tako:

»Trudy sv. Kirilla i Metodija iméli blagotvornoje vlijanie na vsé slavjanskija zemlji; pervym jim i naša pravoslavnaia Rus objazana vsém, kak duhovnym prosvěščeniem, tak i gráždanskim. Predki naši, Slavjanje, snačala (začetka) byli jazycniki: (pogani) ne věrovali v istinnago Boga, i poklanjalis idolam. Oni prinjali Hristianskuju věru pri Velikom knaze sv. Vladimiriě Ravnoapostoljnom v 988 godu po Roždestvě Hristově. Togda Svjaščennoje Pisanie i Bogoslužebnyja knjigi, perevedennyja Kirillom i Metodijem, pereneseny byli i v naše otečstvo, i s togo vremeni na slavjanskom jazykě soveršajetse u nas Bogosluženie i čitajetse slovo Božie. Hotja plemena Slavjanskie i razděleny sudboju; no vsé priznajut obščij istočnik (vir) svojego duhovnago prosvěščenija vsé oni s odinakim čuvstvom blagogovënija i blagodarnosti proiznosjat imena svojih velikih pervyh učitelej, Svjatih Kirilla i Metodija.«

III.

Slavjani, Slavjani!

Vi naroda sluge,

Vi čuvvari carstva,

A drugovi tuge.

Tudji vi vojaci,

Tudji vi robovi,

Kde su vaša prava,

Kde vaši barjaci?

Niemci, aj vi Niemci,

Mudroznanstvujuči!

Pohlepni vi gosti

U slavjanskoj kuči.

A sad se želite

S nami vi zvezati,

Znajte, da se zmijom

Zmija*) samo brati.

Strupeni sovražniki sv. Metoda so čakali nestrpljivo njegove smrti. Ko zaslišijo vest, da je sv. mož umrl, od njih se

*) Kača.

umaknil — otdahnó se veselo ter iz dna svoje duše vskliknó: Zdaj smo oproščeni cerkvenega učenika, ki nam je vsako dobro reč i napravo podiral ter nam na vse prelege napredek zaviral; zdaj si hočemo v velikej meri nadomestiti, kar nam je poprej izpodletavalo. Osobito pa se je Wiching zaklel, da hoče Metodovo delo do čista uničiti.

Svatopluk je živel prav v tem času z Arnulfom i Wichingom v prijaznosti (?), a k malú po smrti sv. Metoda sta ga ta dva i drugi škofje vsled nekega pisma papeža Štefana VI. v švabske zanke tako zaplela, da njim na voljo z vojaki zapodi uže l. 886 vse slovanske duhovnike iz svoje dežele.

Hitro i urno se nemški i latinski škofje zberó, ter zaukažejo poiskati sledujo slovansko knjigo po vsej deželi. Te nabrane knjige potem na grmači uničijo, meneč, da so s tem činom opravili Bogu prijetno nekrvavo daritev.

Mesto slovanskega jezika uvedó v domačo našo cerkev latinščino.

Verjetno je, da so Nemci knezu Svatopluku za prógnanstvo narodnih duhovnikov, katerih je utegnilo biti blizu 300, — obečali zlate gradove, a tudi mir i srečo v deželi; nasprotno pa mu pretili z vojno i raztrganjem moravske države; zato se jim je udal.

Rekli smo uže, da je nad delom slovanskih blagovestnikov sv. Cirila i Metoda čul sam Bog i kriljatec njegovi. Tako je bilo in tako ostane.

Nastopniki sv. bratov, izgnani od svojega rodnega ognjišča iz lastne drage domovine, preseló se v sosednjo Bolgarijo, kder jih je tedanji kralj Mihajil Boris i njegov narod prijazno sprejel v tiho varno zavetje.

Ti izgnani duhovniki so bili po krvi, veri i jeziku pravi slovanski sinovi; zato se jih Bolgari z srčnim veseljem oklenejo, in sčasoma grškim popom v vsej deželi slovo dajó. Mej temi našimi svečeniki so bili najbolj marljivi i učeni, osobito v spisovanju slovanskih knjig: Gorazd (poprej vrhovni vladika panonsko-moravski) Klement, Sava, Naum i Angelar. Sv. Cirila i Metoda z imenovanimi petimi učenci česti vstočna cerkev pod imenom: »Sedmipočetnici«.

Svoje i božje slovansko delo v Bolgariji i Macedoniji prav vspešno nadaljujejo, narodno slovstvo pomnožujejo, ter povsod uvajajo božjo službo v slovanskem obrednem jeziku.

Gorazd, prišedši v Bolgarijo, postane k malu vrhovni vladika. Za povračilo, da je Svatopluk prognal slovanske duhovnike i zatrl slovansko liturgijo, vrinejo mu Nemci zloglasnega Wichinga za vrhovnega cerkvenega upravitelja, ki pa ni bil od rimskega prvostolnika o tej službi niti potrjen. To pa je bila skrivnostna politika zvičajnih Svatoplukovih prijateljev, kajti Wiching, ta »weltgescheiter Herr« (tako ga nemški zgodovinarji imenujejo), bil je skoraj gotovo pravi uhoda (špijon), ki je mej drugim tudi pripravljaval tajne načrte za prihodno vojno mej Nemci i Slovani.

Uže l. 892 vsplameni huda vojna mej Arnulfom i knezom Svatoplukom. Nemci prideró na Morávsko ter deželo strašno stiskajo i pustošijo, vendar Svatopluka ne premagajo. L. 893—894 še vojna nadaljuje in zmaga je zdaj na jednej, zdaj na drugej strani. V poslednjem letu (894) pa umre knez Svatopluk, močóčni vladar morávске države. Z njim je ugásnila svetla zvezda omenjene velike kneževine.

Svatopluku se vendar še pred smrtjo pretrže debela mrena raz dušnega očesa; malo časa pred mrzlim grobom je spoznal nemško prevaro in nemške politike pogubne namere. Pokazalo se mu je v čistem zrcalu njegovo življenje v tako resničnej podobi, kakoršne ni videl še nikdar poprej. Spoznal je krivice, ki so zadele njega i narod njegove države; srce se mu je od žalosti i bolečine trgalo v spominu, da je on zakrivil bitko smrt svojega sorodnika kneza Rastislava; bolelo ga je, ko je gledal v duhu, kako gine oslepljeni blagi Rastislav v ječi na tujej zemlji mej sovražniki, katerim je on na gladko besedo vse prelehkomišljeno verjel. Stopila mu je pred oči pregreha, katero je storil nad sv. Metodom i osobito nad njegovimi učenci, ki jih je po nedolžnem iztiral iz lastne domovine; srčno rad bi stvorjene velike napake vsaj nekoliko popravil, a žalibože, prepozno je bilo — prekasno se je skesal.

Žalosten pokličé k smrtnej postelji svoje tri sinove: Moj mira, Svatopluka i Svatoboja. Tu vzame v roke butarico paličic ter jo da vsacemu sinu posebe, naj jo prelomi; a tega nobeden ne vzmore. Potem razveže butarico in ukaže; naj vsak posamezne paličiče prelomi, in to so z lahka storili. S tem vzgledom jih opominá k zlogi, kajti v zlogi bodo nepremagljivi. Svári jih pred razprtijo, ker ona moč slabí i sovražniku meč v roko stiska; ozbiljno jih svári pred krivimi nemškimi prijatelji,

ter živo jim na srce govori, naj svoje i narodove sreče iščejo le v bratovskej zlogi i ljubezni; temu načelu naj zvesti ostanejo vse žive dni. Sinovi očetov poduk verno poslušajo ter zatrdé, da se bodo zvesto po njem ravnali. S tem očetu oslade življenja zadnje trenotke. Da ne bode po njegovej smrti mej brati nevoščljivosti, sovraštva i prepira, zato uže zdaj razdeli svojo obširno zemljo mej svoje tri sinove.

Po smrti Svatoplukovej konča Mojmir, najpriletniši izmej treh bratov, krvavo vojno z Arnulfom l. 894; pod kakimi pogoji, o tem zgodovina molči. Mir pa je bil le navidezen.

Svatoplukovi sinovi so bili grdi prepirljivci, i te nesrečne napake se poprime sovražnik v dosego svojega namena. Nemci se sporazumé ter Svatoplukoviče, družega proti družemu naščujó, da se uname mej njimi sovražstvo, prepir i poslednjič krvav boj. V to krvavo delo mej brati pa Nemci od strani sami posežejo, da sovražstva ogenj še bolj podneté i razpihajo.

Nezložni Svatoplukoviči so bili popolnoma nesrečni. Vojevali so potem z Nemci v prenehljajih leto za letom, a konečno je bila velika moravska država raztrgana, ker je Arnulf poklical Madjare na pomoč i so ti, združeni z Nemci, v žalostnej bitvi pri Požunu (Bretislavi) Slovane odločno pobili.

Tu imamo Slovani grenek nauk iz lastne zgodovine, da lahko vidimo, kam pripravi velik narod i mogočno državo strupena nezloga mej brati i zaupanje v tuje prijatelje. Jednako zmoto so tudi bratje Poljaci v velikej meri okusili, a vse prepozno spoznali. Še več! Nahajajo se še dandenes nekateri Poljaci, ki v slepej strasti ne spoznajo resničnega uzroka, ki je kriv vse njihove nesreče, ampak zvrčajo ga na ruski narod.

Vrnimo se zopet proti Jugu.

Na Bolgarskem je slovansko delo vrlo razcvetalo. Nastopniki sv. Cirila i Metoda so s posebno marljivostjo spisovali slovanske knjige. K temu delu pa se pridružijo še drugi mogočni spisovatelji n. pr.: bolgarski kralj Mihajil, kralj Simeon, srbski Štefan »Pervovenčani«, njegov brat sv. Sava, ruski knez Vladimir i njegov sin Jaroslav i. dr. Osobito je kralj Mihajil za časa vrhovnega vladikovanja Gorazdovega obračal vso pozornost na razvitek narodne cerkve, i prav s to pomočjo je Metodov duh toliko več dobrega i koristnega sadu obrodil na južno-slovanskem cerkvenem polji. To dobo lahko po vsej pravici imenujemo: »zlati vek slovanske književnosti.«

Tukaj omenimo še nekaj drugega.

Bolgarski car Boris je dobil za svojo državo posebno pravico i sicer to, da je bila bolgarska cerkev zajedno v zvezi z Rimom i Carigradom, a neodvisna od obeh. Bolgarskega vrhovnega vladiko je volilo domače duhovstvo i ljudstvo, a ne rimski papež, ali pa carigrški patrijarh. Držala se je tedaj ta slovanska metropolija mej dvema strankama — neutralna. Rim i Carigrad sta se takrat zaradi cerkvenega prvenstva uže močno pričkala. Stolica bolgarske vrhovne vladikovine pa je bila v istej dobi v Ohridi. Tukaj je bilo zajedno tudi ognjišče i središče slovanskega književnega dela in odličnega napredka, kajti opovir ni bilo niti od Rima niti od Carigrada, zato se je slovstvo tudi lahko srečno razvijalo. Pa tudi pozneje pod carjem Samuelom Ašenom I., ki je vladal od leta 981 do 1014, bila je Ohrida Slovanom v vsakem oziru pravo narodno središče. V Ohridi je bilo prvo učilišče za bogoslovce, i teh je bilo za časa vrhovnega vladike sv. Klementa (rodom Bolgar umrl 27. julija l. 916 v Ohridi. Pis.) nič manj od 3500, katere je poblagoslovil v svečnike i dijakone. Vsi ti začetniki so služili liturgijo jedino v slovanskem jeziku. Tu v Ohridi je bilo osnovanih tudi mnogo družih učilišč popolnoma na narodnem temelju. To mesto je bilo tudi stolno mesto i središče slovanske prosvete, iz njega se je veda razprostranjevala ne le mej Bolgare, nego tudi mej Srbe, Hrvate i Ruse. Tukaj je bila akademija, društvo spisovateljev slovanskih, kder so se najboljše knjige spisavale i mej narod širile.

Leta 1015 si je grški car Basilij Bolgarobijec Ohrido osvojil ter od istega časa je grški jezik v mestu začel prevladati; vendar slovanskega ni popolnem spodrinol. Poslednji se je tam še do tega časa verno začuval.

Po nastopnikih sv. Cirila i Metoda so nastopili ti le bolj imenitni bolgarski pisatelji:

Simeon Veliki, car bolgarski prvovenčani, odličen spisovatelj knjig, pa tudi materijalno velik podpornik slovanskega slovstva. On je spisal znamenito knjigo: »Zlatostruj«. Njegov oče, »prvokrščeni« car bolgarski Mihajil Boris, je uže mladega dal dobro odgojiti i podučiti v vseh vedah i potrebnih svetovnih znanostih. Čas njegovega vladanja od l. 888 do l. 927 se je lahko imenoval po vsej pravici srečen čas slovanskega slovstva.

Bolgarski vladika Konstantin je poslovanil leta 898: »Izbor reči na evangelija nedeljna«. Okolo leta 906 pa je poslovanil: »Četiri reči Atanazija Aleksandrijskega proti Arijanom«.

Gregor, bolgarski svečenik, je poslovanil »kratko zgodovino svetovno i cerkveno« ter delo dovršil l. 927.

Izvrstni spisovatelji tedanjega časa so bili tudi: Ivan Bolgarski, patrijarhov legat; Teodor Doksov, i dr.

Carstvo bolgarsko je po hudej vojni palo leta 1018 i s tem je zadela velika nesreča tudi krasno razvijajočo se slovansko literaturo, ki je tužno životarila skozi dolga stoletja — do zadnje rusko-turške vojne.

Res, nastopniki sv. Cirila i Metoda so bili zapodeni iz vlastne domovine tja v srbske i bolgarske kraje, pa slovanska liturgija se je po nekaterih straneh, posebno v Panoniji, vendar še nekoliko ohranila; ali propada ubraniti se ni več mogla; kajti tudi Madjari so pridrli v Panonijo i Moravijo ter pomagali Nemcem razdevati lepe slovanske dežele, s temi pa državne i cerkvene národne uredbe.

Slovenci, osobito oni na spodnjem i srednjem Štirnškem, Kranjskem i Koroškem, prejeli so jednako Moravcem i Panoncem slovanski jezik v domačo cerkev od sv. Cirila i Metoda, oziroma njihovih učencev, pa ta doba je malo časa trajala. Slovansko liturgijo mej Slovenci je zadela ista tužna osoda, kakor drugej na severnej strani, kder so Nemci zavladali.

Kder se je slovanska služba božja izmej našega národa prognala, tam se tudi Cirilovo pismo ni moglo ohraniti.

Tukaj pa naj le *mimogredé* nekoliko omenimo o našem najstarejšem z latinico napisanem jeziku i začetku naše slovenske književnosti.

V samostanskej biblioteki sv. Corbinijana v Monakovem (München) shranjen je latinski rokpcis, obsegajoč mej drugim tri staroslovenske spise: dve izpovedni molitvi i homilijo o grehu i zveličanji. Te spise imenujemo »frižinske spomenike«. Sodi se, da so bili pisani okolo 10. stoletja i sicer prilično ko so duhovniki širili krščanstvo mej naše ljudstvo. Kakšna slovenska beseda se nam je ohranila iz one dobe v »frižinskih spominkih« utegne vsacega zavednega Slovenca zanimati, zato jo priobčujemo v sedanjem našem pravopisu; i sicer, kolikor mogoče, posnetem iz originala. Ker nam prostora primanjkuje, priobčujemo od teh samo jedno izpovedno molitev, glasi se tako:

»Glagolite po nas rědka slovesa«.

Bože, gospodi milostivy otče bože! Tebe ispovědě ves moj grěch. I světemu krestu. I světej Mariji. I světemu Michaelu. I všem krilatcem božiem. I světemu Petru. I všem sélom božiem. I vsam mučenikom božiem. I všem věrnikom božijem. I všem děvám pravdnym. I všem pravdnym. I tebě, božij rabe, hoću byti ispověden vsch mojich grěch. I věruju, da mi je, na sem světe byvši, iti že na ón svět. Paky že vstati na sudny den. Iměti mi je živót po sem. Iměti je otpustek mojich grěchov. Bože milostivy, primi moju ispověd mojich grěchov. Ježe jsem stvoril zla, po tã den ponježe bych na si svět urožden, i bych krešćen; ježe pomnju ili ne pomnju, ili volju ili ne volju. Ili vědě ili ne vědě. Ili v nepravdnej rot, ili v lži. Ili tatbě, ili zavisti, ili v usmasi. Ili v činistvě. Ili ježe mi se tomu chotělo, jemuže mi by ne dostalo chotěti. Ili vpoglagolaniji. Ili spě, ili ne spě. Ili ježe jsem ne spasal nedělja, ni světa večera, ni mega posta, i inoga mnogoga ježe protiv bõgu i protiv memu křestu. Ti jedin bože veš, kako mi jega potřeba velika. Bože gospodi milostivy, tebě se mil tvorju od sich počtenych grěch i ot iněch mnozěch, i věčich i menjšich ježe jsem stvoril. Těch se tebě mil tvorju i světej Mariji, i všem světim i da bym na sem světe takoga grěcha pokazen vzěl, akože ty zadneš, i akože tva milost, i tebě ljubo.

Bože, ty pride s nebese, uže se da v muku za ves národ, da by ny zloděju otěl. Otmí me všem zlodějem. Milostivy bože, těbe poruču me tělo i moju dušu, i moja slovesa, i me dělo i moju věru i moj živót. I da bym uslyšal na sudny den tvoju milost veliju, s těmi ježe vzoveš tvojimi usty: Priděte otca mega izvoljeni, priměte věčne veselje, i věčny živót, ježe vy jest ugotovljeno iz věka v věk. Amen.

Taka so naša rodnã »slovesa«, napisana za cerkveno porabo, pri boljšanju spokornih ljudi.

Iz jezika, napisanega na frizijskih listinah pa se tudi lahko prepričamo, da Nemci v 17. stoletju niso še imeli tako lepega i opiljenega jezika, kakor Slovani dolga stoletja poprej. Če tudi ni vse tako, kakor bi želeli, vendar smo močno potlačeni, če vidimo, da imajo Švabje pri vseh ugodnih okolinostih v svojih starih knjigah mnogo manj izobražen jezik nego mi.

Naše slovensko slovstvo se začenja stoprav v 16. stoletju s posredovanjem Lutrove vere.

O tem naj tudi nekoliko omenimo. Sv. Ciril i Metod sta spoznala napisano božansko besedo za veliko pomoč pri razširjanju sv. Kristove vere. Do tega spoznanja so prišli tudi razširjevalci Lutrove vere po Kranjskem, ter začeli spisovati različne knjige verskega obsežka. Na tem delu treba da Slovenci ohranimo prvim našim spisovateljem — hvaležen spomin.

Primož Trubar je ime našemu rojaku, ki se je porodil l. 1508 v Račici na Dolenjskem blizu Vel. Lašč. Roditelji ga namenijo študijam. Po dovršenem bogoslovju je bil v mašnika posvečen a pozneje postane celo kanonik ljubljanski. Trubar omahne na svojej katoliškej veri, pristopi k protestantizmu ter začne novo vero učiti i mej našince širiti. Ali uže l. 1540 ga zapode iz Ljubljane. Trubar pobegne v Švabe, kder vdobi službo luteranskega pastorja. Ker ni mogel mej Slovenci nove vere osobno več učiti, spisal je »Abecedo s katekizmom« ter dal to prvo slovensko delo na slovstvenem polju — natisnoti na Nemškem. K malu potem pa da na svitlo: »Katekizem z razlago i drugimi dokladi.« Trubarju se pridruži še prognani koprski biskup Peter P. Vergerij, ki se je bil tudi poprotestantil, ter skupno spisujeta slovenske knjige verskega zadržaja. Leta 1555 dasta na svitlo evangelije sv. Matevža, a nekoliko časa potem pa posamezne dele sv. pisma nove zaveze. Trubar je umrl ko pastor v Derendingenu l. 1586. — Juri Dalmatin, učitelj modroslovja i propovednik luteranski v Ljubljani, poslovenil je l. 1578 »Mozesove bukve«. Leta 1584 sestavi A. Bohorič, ravnatelj stanovskih šol v Ljubljani, vlasten pravopis slovenskemu jeziku i na temelju tega spiše prvo slovensko slovnico. Ta pravopis se je začuval ko navadna pisava, pod imenom »bohoričica« do l. 1844. — Za časa škofovanja Tomaža Krena v Ljubljani so bili novoverci na Kranjskem hudo preganjani. Kakor v 9. stoletju na Moravskem i Panonskem, isto tako skrbno se je isti čas poiskala slednja slovenska knjiga, ter uničena je bila na ognju skoraj vsa naša jedva pričeta slov. književnost. Razložek na tem literar. pokončevanji je le ta: v 9. stoletji so Nemci na Moravskem i Panonskem Slovanom knjige požigali zato, ker so bile *slovanske*; v 16. stoletji pa so po Kranjskem slovenske knjige v ognji uničevali le zato, ker so bile pisane večjidel v Lutrovem duhu, z namenom, širiti krivo vero mej slovenski narod.

Po dovršenem »požiganji« se je spoznala velika potreba zaradi slovenskih verskih knjig. Prvi se loti dela sam gospod škof Kren, ter uredi i spiše svojim duhovnikom »Evangelija inu lystovi«, l. 1612. Za njim se je poprijelo dela več spisovateljev iste dobe; eden najbolj marljivih je bil tudi novomeški prošt Matija Kastelec doma iz Kilovč poleg Prema, pisal je v tedajnem času najboljšo slovenščino. — L. 1768 je spisal oče Marka Pohlin »Kraynska grammatika, das ist: Die crainerische Grammatik, oder Kunst die crainische Sprach regelrichtig zu reden, und zu schreiben«. Da je v tej slovnici slovenski jezik tako popačen, tega ni spisovatelj toliko zakrivil, nego tedanja nemška soparica, ki mu je spridila dober okus na narodnem mišljenju i hotenju. Koliko našincev imamo še dandenašnji mej seboj, ki jih je po večletnih šolah nemška elektrika tako prestrojila, da niso v narodnem oziru niti gospodarji svojega srca niti uma. Vse njihovo mišljenje i hrepenenje je *tuje*. Žalostno pa resnično! K malu za M. Pohlinom nastopijo spisovatelji: Osvald Gutsman, Juri Japelj, Blaž Kumerdej, Anton Linhart in l. 1758 se porodi blizu Ljubljane Valentin Vodnik, ki je bil pozneje res pravi narodni voditelj i kažipot svojim sovremenikom i potomcem slovenskim na književnem polju. O tem dovolj.

Kar pa se tiče slovanske liturgije mej Slovenci, o katerej smo uže nekoliko omenili, ohranila se nam je glagoliška listina iz l. 1583. V istem letu se je čitala, oziroma pevala, slovanska maša v Kamnjah pod Čavnom blizu Črnič na Goriškem.

O tem zgodovinskem dokumentu piše znan rodoljub v »Glasniku« št. 67, l. 1864 tako le:

»Č. g. črniški dekan so mi te dni 17. decembra 1863 sledeči glagolitiški napis izrezan iz starega missale svoje cerkve poslali; katerega ad literam tako berem:

»1583 Misica Ijuna na 15. pride k nam v Kamnane (sic) g. škof Vidamski in nas vižita, ta isti dan na svetega Vida tako hoti da mu Mašu hrvatski pojem pred vsemi doktori i pred vsim pukom v erkvi S. Mihela v Kamenah.

Ja pre Frančeško Vlentič dalmatin od Raba«.

Mej Srbe i Hrvate se je uvedla slovanska liturgija i narodna književnost največ po nastopnikih sv. Cirila i Metoda. L. 912 je bil slovanski obredni jezik osobito mej Srbi uže povsod v navadi. Papež Ivan X., prigovarjan od nasprotnikov Slovanstva, pisal je hrvaškemu knezu Tomislavu i knezu srbskemu Mihajilu

Viševliću list, v katerem jima svetuje, naj zamenjata v svojih zemljah, oziroma cerkvah, slovanski liturgični jezik z latinskim. Pa vse zaman. Leta 1059 je cerkveni zbor v Splitu službo božjo v slovanskem jeziku obsodil i sv. Metoda proglasil krivovercem. Ali vsemu temu so se tamošnji Slovani odločno uprli. Vse to, kar je bilo na cerkvenem zboru Splitu ovrženo i obsojeno, odobrilo pa je l. 1248 papež Inocencij IV. ter z lastnoročnim pismom dovolil opravljati svete obrede v slovanskem jeziku.

Na Srbskem se je slovanski liturgični jezik utrdil takrat, ko se je osnovala stalna srbska cerkvena vlada. To se je zgodilo za časa cara Štepana Prvovenčanega. Ta pridevek je dobil zato, ker je bil leta 1222 »prvi« za cara srbskega venčan (kronan). Štepan Prvovenčani je bil tudi slovanski spisovatelj, ter je spisal mej drugim životopis svojega veleslavnega očeta Štepana Nemanje.

Prvi srbski vrhovni vladika za časa cara Prvovenčanega je bil Sava, brat carjev; v to dostojanstvo ga je povišal patrijarh Nicejski German l. 1221. Kakor si je po jedne strani car srbski utrdil i razširil svojo zemljo i posvetno oblast, tako isto si je zagotovil tudi vrhovni vladika svojo cerkveno vlast ter dal slovanskemu jeziku pri vseh cerkvenih obredih polno pravico, Srbski narod ta dva slavna brata še dandanašnji visoko česti, i sv. Savi v počeščenje speva to le cerkveno pesen:

Uskliknimo s ljubavlju,
Svētitelju Savi,
Srbske crkve vrhovnoj,
Svēštēničkoj glavi;
Tamo venci tamo slava,
Gdē naš pastir vlada sada;
Pojte mu Srbi
Pēsmu i utrojte. itd.

Ako pogledamo gori na češko, vidimo, da tudi tam se je slovanska liturgija tu i tam še precej dolgo časa ohranila v domačej cerkvi, i sicer od Metodovega časa blizu do l. 1097.

Čehi še dandanašnji visoko časte sv. Cirila i Metoda ter njima v proslavljenje spevajo najstarejšo cerkveno pesem:

Hospodine, pomiluj ny!
Jesu Kriste, pomiluj ny! itd.

Slovansko božje delo sv. bratov Cirila i Metoda je vplivalo manj ali bolj na vsa slovanska plemena. Slovanski sveti obredni jezik se je začuval verno, ko najdražja narodna svetinja do denašnjega dne pri Rusih, Bolgarih i Srbih, vseh skupaj

blizu osemdeset milijonov. Zapadnim, oziroma južnim Slovanom, v číslu osemnajst milijonov, pa se je v našo cerkev zagnjezdil jezik latinski, nekaj prostovoljno iz krajev italijanskih, nekaj po sili od nemških i latinskih biskupov. Ta tuji jezik, ki nam je zdaj samo še neko začasno cerkveno orodje, pa sčasoma v našem svetišču najbrže izgine, i mesto njega prevzame po vsem pravu to častno opravilo naš jezik, katerega je sam Kristus (kar je zgodovinsko dokazano) po svojih vidnih namestnikih, rimskih papežih i svetnikih Cirilu i Metodu, v ta namen izbral i posvetil, da zjedini narod v vero i cerkev z narodnim svetim jezikom, ter tako zveže živo besedo s čvrstim duhom na večno proslavljanje božje i osrečevanje blazega slovanskega naroda.

Predno preidemo k naslednjemu i zadnjemu poglavju, treba nam je reči še nekoliko ozbiljnih besed o poznejšej mrklej dobi slovanske zgodovine.

Uže v začetku tega spisa smo omenili, da pišemo to delce tudi z ozirom na *denašnje razmere*, vpletajoč mej zgodovinske podatke nekoliko malih belježek, vzeti iz srede sedanjega časa; res časa laži i obrekovanja. Naj toraj dragi čitatelj še dalje potrpežljivo spremlja naše slovansko peró, da ostane zapisana beseda čitajočemu globoko v srcu nikdar ne pozabljena.

Kakor je delo sv. Cirila i Metoda za nas Slovane lepo i tudi na vse strani blagodejno, isto tako je delo naših sovražnikov na vse strani gnjusno i nam zelo škodljivo, — jednako mrzlej slani potresenej čez mlado cvetoče polje. Kar rodé dobri bogovi, to ima blaženo moč v sebi; zli duhovi rode oholost i črviv sad.

»Vse, karkoli hočete, da vam ljudje store, tudi vi njim storite. Mat. 7, 12.« Tega plemenitega načela pa se naši sovražniki še nikdar niso držali i se tudi v sedanjem času ne držé. Tega jim ne dopušča njihovega krivega liberalizma vera, ki se naslanja na načelo: »sam vse jedel, sam vse pil, drugemu pa nič ne dal.« V 9. stoletju so Nemci pisarili rimskim papežem dolga obširna pisma, v katerih Slovane obrekujejo ter njihov jezik barbaričnim imenujejo. Dandenašnji pa, ko žele narodi mir i spravo mej seboj, na temelju pravičnosti, osobito jezikove enakopravnosti, kdo se vsemu temu najbolj protivi? kdo zavoljo tega najbolj kriči i razsaja, da bi si skoraj razpral usta i se od jeze razčeperil na gladke stezi? kdo dandenašnji zavoljo sporazumljenja narodov trosi največ laži po svojih umazanih čisopisih mej lehkoverni svet? No, to vse počenjajo krivi liberalci, naši večni sovražniki, oziroma

potomci onih preljubenzivih omikancev (!) iz dobe sv. Cirila i Metoda, o katerih očitno govori zgodovinsko pismo papeža Ivana VIII. priobčeno v tem spisu (str. 21—22.)

Ko je leta 900 namerjal knez Mojmir v svojej moravскеj državi zopet ustanoviti slovansko cerkev, kakoršna je bila za časa sv. Cirila i Metoda, kakor vrane vzdignejo se vsi škofje solno-graške provincije proti kneževim težnjam, ter spišejo papežu Ivanu IX. obširno pismo, v katerem protestirajo zoper namere Mojmirove; pisanje pa sklenejo z originalnimi besedami, ki smo je postavili na čelu II. poglavja v tem spisu, i preložene v naščino značijo: »Slovanje, hočejo ali nočejo, biti morajo naši podaniki, ter upogniti vrat pod naš jarem.« Pa ne le to; tudi naš jezik so v 9. stoletji na vse mogoče načine proganjali ter svojega usiljevali. I to delajo še dandenašnji, akopram je naš jezik tudi za vsako uradno poslovanje mnogo sposobniši i lepši i bogatejši od švabskega, ki se uže stoletja trebi, pa je vendar še silno pomanjkljiv, ker se vlačijo vanj vsakovrstne besede skoraj iz vseh inostranih jezikov.

Kako Nemci Slovanu kažejo dobroto svojega jezika, i da brez njega ni za nas sreče na božjej zemlji, naj tu mimogrede omenimo samo jeden izgled. Nemšk poslanec je lansko leto v kranjskem dež. zboru s povdarkom zatrjeval: «Bog nobenega Kranjca ne zapusti, samo če malo nemški zna.»

Če primerjamo z narodnega stališča 9. stoletje z denašnjo dobo, Slovan pač lahko s tužnim glasom peva resnično pešem pod domačo lipo:

«Hej Slovani! kde so vaša mesta?

Hej Slovani! kde so vaše meje?

Hej Slovani! kde so vaša prava?»

I kde so vaše narodne šole od najnižje do najvišje po vzgledu inostranih narodov? V kakem jeziku se delé pravice, izvršuje sodba našemu ljudstvu? «Et sive velint, sive nolint regno nostro subacti erunt;» tako se nam glasi še dandenašnji iz ust krivih liberalcev na naše pravične želje.

Kakor skrbna koklja vedno pazi i gleda na svoja piščeta ter je pred sovražnikom zvesto varuje, isto tako sta delala tudi sv. Ciril i Metod mej Slovani. Dokler sta ona mej narodom živela, ni Slovanom pretila še huda nesreča, ali po njiju smrti se je posebno na Moravskem, Panonskem i Češkem po vseh straneh na slabše obrnolо.

Pisanej kači jednako je sovražnik vedno prežal, kde kako bi mogel Slovanu kaj škodovati. Tako je počenjal i delal v 9. i dela tudi v 19. stoletju.

Videli smo, kako so švabske lisice omahljivega Svatopluka naščuvale, da je svojega strica, odličnega Slovana Rastislava, dal zavratno zgrabiti, ter mu tako s krvno roko, posluživši se sovráznikovega orodja — staknol ne lolžne oči. Naganjali pa so tudi Svatopluka isti krivi prijatelji, naj izpodmakne Metoda, da bi padel v nastavljeno mu past. Nemci so bili tisti odlični (?) krščanini, ki so podpihali vetrnjaškega Svatopluka, da je k malu po smrti Metodovej zaukazal z vojaško silo iztirati vlastne svoje rojake — slovanske duhovnike iz domovine, tja čez hladni Dunav v inostrani svet. Pa i tudi nemški i latinski škofje, menihi i «erzpriestarji» so v 9. stoletju zažgali i na grmadi uničili Slovanom prvotno njihovo božansko literaturo, ter tega duha i dela na «uničevanju» zvesto se držeč, ostali so vse dni do sedanjega časa... Kdo nam zavira slovstveni napredek?

Osobito pa zapadni Slovani pišejo svoj književni jezik po vlastnej marljivosti, ne da bi se ga na višjem učilišču priučili; vsaj je isto še s trdim zapahom zatvorjeno...

Raztrganje moravske države so Nemci vedno pred očmi imeli; v dosego tega svojega namena zanetijo sovraštva ogenj mej Svatoplukove tri sinove; i res, pozneje vzdignejo vsi trije drug proti družemu krvavi meč, ter končno zgube v bratovske borbi i neslogi svojo i narodovo srečo i zlato svobodo.

Ko se je sovražnikom ta želja spolnila, zaženo se, z divjimi Madjari vred ko srdite hijene po nesrečnej moravskej i panonskej državi ter mesta i sela strašno pustošijo, narod stiskajo ter na vse strani razganjajo. V tem času je zgubila Moravsko-Panonska država samostalnost.

V letu 908. (po družih virih l. 907) so se zagozdili kruti Madjari i Nemci v onih krajih v nesrečne Slovane.

Naš sovražnik ne miruje po nobenej strani. Narod i domovino pa mora braniti vsak po svojih zmožnostih, bodisi z besedo ali peresom; to je naše poslanstvo, to je želja sv. Cirila i Metoda.

V 9. stoletju je sovražnik trgal slovansko sveto zemljo na severju, kaj pa hoče v 19. stoletju «irredenta» na jugu ob jadranskem morju?

Ozirajoč se na denašnje razmere, zdi se nam potrebno pri tej ugodnej priliki svoje nazore o prenapetej «irredenti» navesti.

Stopimo doli na mejnik, kder pluskajo razdraženi suhi i mokri valovi v pretiranej domišljiji nekaterih Italijančičev, ter naj poslušaj naš govor o tem, kdor hoče.

Slovani živi prav rad s vsakim sosednim narodom v miru, jedinstvi i prijaznosti, le da ga tudi sosed v pokoju ne moti. »Mir z vami!« rekel je Krist večkrat svojim učencem. Mir tedaj mora biti res sladek i prijeten, ker ga naš spasilatelj tako povdarja. Krotki i miroljubivi so bili tudi naši pradedje. Miroljubivosti sta nas učila tudi sv. brata Ciril i Metod. I res bi mi Slovani imeli na zemlji mir i veselje, ako ne bi ga nam zlobni tujec kalil. In kalí ga. Ob jadranskem morju nas bes vznemiruje. Nekateri italijanski, pa tudi avstrijski podaniki, delajo demonstracije tudi s tem, da pišejo o zemlji — i narodopisu debele knjige, v katerih pomikajo Italijo do kranjskih gor. Upajo, da bode to mogoče doseči, če se le ugodna prilika ponudi. Mi pa vemo, da se Slovincu roka od živega telesa ne dá tako lahko odtrgati, kakor peruta od tolstega spečenega tiča. Prenapetnež naj si ne domišljava, da se slovenska zemlja tako lahko odrezava; naj si zapomni našo pesen:

»Ko Čaven ne dam se ganiti ;

Svoj narod znam hrabro braniti ;

Zemlja slovenska je sveta!

Lah naj se v njo ne zaleta!«

Mi Slovenci smo trden steber milej nam Avstriji i najvernejši i pokornejši narod svojemu presvetlemu vladarju, zato nikdar ne bomo dopuščali trgati svoje slovenske zemlje. Opiramo se na te uzroke:

1. zemlja slovenska je nedotakljiva dedovina avstrijske, oziroma habsburške krone.

2. računati je treba na časovne razmere i svetovne prikazni. Kakor je v srednjem veku prevladala verska ideja, zavoljo katere so se bile krute borbe mej narodi, prav tako je zdaj na površji ideja narodnosti. Sila vzbujene narodnosti je močnejša, nego puška i meč. »Zakon narave ne da se zlomiti.« Z silo se ne dajo i se tudi več ne smejo narodi podjarmljevati. Kdor bi se nad našim narodom, ki je uže na precejšnji stopinji omike, s takim nasilstvom pregrešil, hujši tiran bi bil od cesarja Nerona, in oskrnil bi vsa ljudoljubna načela 19. stoletja mej evropskimi narodi.

3. Ako bi se tudi posrečilo Italiji v ugodnih okoliščinah odtrgati Avstriji kos slovenske zemlje, vendar bi je ne mogla

za dalj časa pridržati. Ona bi jej bila Ahilova peta, ker taka pridobitev bi bila nenaravna po zemlje- i narodopisnem značaju; italijanske šege i navade se po duhu i jeziku z slovenskim elementom malo ujemajo. In poleg tega imamo Slovenci dve mogočni sili na svojej strani: Avstrijo i Slovanstvo. V trenutku, ko bi prekoračile italijanske čete Sočo, ali kde drugej stopile na slovensko zemljo, nakopala bi si Italija večno sovraštvo vseh Slovanov. . . Kri ni voda. In Avstrija bi morala do zadnje kaplje krvi braniti vrata do morja, ker so jej tako potrebna, kakor čolnu veslo.

4. Ako bi Italija prestopila mejo ter odtrgala Slovincem nekaj zemlje, sama sebi bi oporekala. Večno resničen je rek, ki pravi: «Proklet bodi, kdor vero uči, pa je sam ne spolnuje!» i dalje: «Kar nečeš, da ti drug stori, tega drugim ne delaj.» Ko je bila Italija še raztrgana, takrat so Italijani jadikovali, srce se jim je v žalosti topilo, postali so prvi apostoli narodne svobode v Evropi. Pred obličjem vse Evrope so prisezali, da hočejo do zadnje kaplje krvi narodno svobodo braniti. A zdaj bi tako naglo prelomili svojo prisego ter začeli delati popolnem nasproti temu, kar so učili! Italija je tedaj moralno zavezana ne se dotakniti slovenske zemlje. Res sicer stanuje nekoliko Italijanov na Primorskem, a tem se mnogo bolje godi, nego onim onkraj meje, i zato, ker se jim nobena krivica ne godi, tudi si ne žele pod drugo krono. Rovanje «irredente» je tedaj zelo nespametno, ona dela *italijanskemu imenu* pred vso Evropo veliko nečast.

Vrnimo se še nekoliko nazaj v prejšnje vekove k severnim Slovanom.

Naš sovražnik ni nikoli miroval v nas, ko žrtvo je vedno gledal.

V letih 1157, 1160 i 1168 so bili uničeni baltiški i polabski Slovani. Zmagalec jim je naložil teško danj, ter jih v kratkem času prelil v Nemce. To se je zgodilo s železno silo. Iz tihe mogile nas tamošnji mrtvi Slovan z molkljim glasom svari: Bratje! nad našo nesrečo se vzgledujte; bodite zložni i pazljivi, da vas ne zadene jednaka tužna osoda, kakor je nas baltiške i polabske Slovane.

Sovražnik Slovanstva je o Husitovem času tudi z Lutrovo vero pomagal netiti dolgoletno hudo vojno mej blagim češkim narodom, ter v letu 1620 v odločilnej bitki na Belej gori blizu zlate Prage zlomil žezlo mogočne češke države.

Segnoj je tudi sè svojo surovo silo na plemenitega Poljaka ter mu v letih 1772 i 1793 raztrgal milo domovino na tri kose.

Vse te nesreče bi ne bile zadele slovanske države, da se je utrdil Cirilov i Metodov duh mej onimi narodi, ali oholi nemški duh tega ni dopuščal.

Največjo krivico pa je ta naš stari nasprotnik storil Poljaku, ker ga je v nezlogo zapel, kakor tri Svatoplukove sinove v 9. stoletju. Do tega pravega spoznanja je prišel tudi mlad poljski plemenitaš. Proklet je dan i uro, ko je prostovoljno vzdignol šablenko na rodnega mu brata Rusa. Spoznal je resnico od zmote, uveril se, da Rusija ni Poljske uničila, ampak drug ščuvalec, ki je znal zanetiti sovraštva ogenj mej brati. Zato je ta junaški mladi vitez v družbi možakov svečano prisegel, da sovraštvo zameni z bratovsko ljubeznijo, izustivši ozbiljne besede: »Trikrat hujše bi bila Poljska razkosana, da je ni branila slovanska država...

Ce je bilo kdaj potreba podirati staro sovraštvo mej Slovani ter po izgledu sv. Cirila i Metoda vzbujati mejsebojno ljubezen mej njimi, gotovo je največja potreba v sedanjem času, ko se daje migljaj k narodnemu probujenju i pravemu spoznanju celo naravnost iz Rima. Ljubezen i sovraštvo sta tudi v narodnem oziru velika faktorja; s prvim stvarimo, z drugim uničujemo.

Ljubezen je življenje i lepota;

Ljubezen je trpenja sladki dar;

Ljubezen usmiljenje je i dobrota;

Ljubezen solnce je milobni žar.

Sovraštvo je osorni mraz ledeni;

Sovraštvo je slabosti duh megleni;

Sovraštvo tema je i mir zgubljeni;

Sovraštvo je nesloge meč strupen.

Sovraštvo, padí v črni grob — i zgini!

Ljubezni čisti zidajmo altar!

Ljubezen posvetimo **domovini!**

Naj bratom **žlogo** vtrinja sveti žar!

Bratovsko slogo, jedinost i ljubezen širiti, sovraštvo pa uničevati, to je nas vseh poslanstvo i narodna dolžnost. Da pa vse to dosežemo treba nam ravnati i delati po vzgledu i nauku sv. Cirila i Metoda.

Renegatov i narodnih izdajic so imeli Slovanje skoz vsa stoletja; ali 19. vek jih je porodil v posebno velikej obilici.

Nobeno slovansko zemljo pa ni zadela po črnih izdajalcih tako grozna nesreča, kakor v najnovejšem času sveto Rusijo.

Jednako kačjim plemenom, tako raznovrstni so tudi narodni izdajalci. Naj tedaj spregovorimo besedo tudi o tej zlobnej zalegi.

Prevzetnost dela renegate. Renegat ali narodni izdajalec je gnjusoba pred Bogom i svetom. Vsa stoletja so take izrodke proklela.

Pretrsljiv je pogled dolgo z smrtjo se borečega človeka. Plašljivo obrača motne, osteklele oči, prepaden, bled je njegov obraz, na katerem se kažejo mrtvaške mrzle srage. Vidiš ga, kako krčevito steza svoje ude, ter slišiš, kako v prenehljajih škriplje s zobmi, da človeka zraven stoječega mrzaz pretresa od groze. Vidiš i slišiš sorodnike krog postelje v nepopisljivej žalosti ihteče. Vidiš, kako je umirajoči slednjič globoko zevnol i zdahnol. Iz temne noči pa slišiš sovikati sovo zadnjo pesen umirajočemu raz bližnjega griča... sveča se utrne i duša je vzela od sveta slovo...

Res, pretresljiv je ta prizor, ali še bolj pretresljiva je podoba nesrečnega človeka, ki se je porenegatil i prelevil v narodnega izdajalca. Nad njim se joče narod — nad njim plaka domovina; zanj ni več odpuščanja. »Prevzetne angelje pa je Bog zavrgel i pahnol jih v večno pogubo«.

Tužna majka, ki porodi dete slepo i nemo ter popačeno na udih. Nesrečnej majki se srce žalosti i trga, ko pogleda v svojej prirojenej ljubezni pomilovanja vredno otroče. Nesrečno dete je brez svoje krivde tako rojeno, in svet je pomiljuje.

Mnogo bolj žalostna pa je domovina, ki ima i redi nevrednega izdajalca, nezvestega sina, ki jej pije kri iz sredi srca. Dal se je od hudobnega duha zaslepiti i vzdignol je orožje proti naravi i lastnemu narodu.

Cvetica se obrača hvaležno proti solncu, dete k svojej milej majki, plemeniti ostroūmni duh človeški pa k luči resnice; ali zlobnej jedini dela zoper naravo i stvarnikovo naredbo. On vzdigne krvno roko proti narodu i očetnjavi, proti svojemu bratu i najblažjemu dobrotniku; da, izdajalec vzdigne krvno roko celo na najplemenitejšega človekoljuba — na blazega carja.

Slovanje smo z veliko radostjo sprejeli papeževo encikliko od dne 30. septembra 1880; ali prav to srčno veselje so nam ogrenili k malu črni izdajalci v rodnej slovanskej družini.

Dne 18. marcija t. l. se je zgodilo v Petroburgu tako

strahovito dejanje, da se bode njega vse Slovanstvo s tresočim srcem na veke spominalo. Ta dan je bil Ruski car Aleksander II., osvoboditelj južnih Slovanov — zavratno umorjen. Sovražniki Slovanstva so se poslužili nihilistične hidre, da so po njej dovršili krvavo delo, da bi gorostasno državo pahnoli v neizmerno zmešnjavo i neskončno nesrečo. Tak je sad črnih narodnih izdajic.

Sv. Ciril i Metod sta nas učila velike previdnosti, da sovražnike spoznavamo i se jih lažje ogibljemo. Izdajica pa sevrže naravnost sovražniku v naročje, da ga tujec ziblje i pripravlja na izdajska dela.

Kdo zapeljane duhove ziblje in odgaja? kdo jih v hudobnem poslanstvu podpira? Kdo jim daje zavetje in obrambo, da brez skrbi počenjajo, kar jim je drago? kdo jih zakriva, da ne pridejo pravici v roko? Verujte! za vse to skrbi sovražnik Slovanstva; tega pa imamo mnogo mnogo več, nego se nam dozdeva.

Kakor se je vrag zakrohotal nad padcem velike Morave, enako bi se zakrohotali tudi danes naši sovražniki nad padcem svete Rusije . . . Iz nebes nas sv. brata Ciril i Metod ozbiljno opominata: "Slovanje, pazite i glejte na vse strani! Narodni vaši izdajalci nete ogenj v tujih propogandah, da ga vržejo na vašo streho. Zato učite in opominajte svoje ljudstvo, da se izdajalstva seme uniči.

Garjevo ovco je treba ločiti od zdrave

Hudiču ne bomo zidali altarja . . . kdor pa gada zasledi, naj ga ubije . . . s tem odvrne nesrečo; da ne stopi nedolžno dete z boso nogo nanj . . . Kdor je naš človek, bode naše besede tudi prav umel, ter ravnal po naročilu, katero smo prejeli od sv. Cirila i Metoda.

Da ima renegat i narodni izdajalec pekel uže na zemlji, to se umeje samo ob sebi. Nanj mrzi vsak pravičen človek. »Blagor mrtvim, kateri v Gospodu umró; zakaj njih dela za njimi gredo«. A tudi za izdajico gredo zlobna dela ter ga bičajo v pogubljenje.

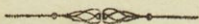
Nič ne pomaga renegatu i narodnemu izdajalcu čast in bogastvo, ker nosi gada na srcu; naj ga pokopljejo še tako slovesno; naj pred krsto trobi dolga vrsta godcev po sredi mestnih ulic: Bog i narod sta ga zavrgla na tem i onem svetu.

Predragi rojaci! to je črna osoda! Ljubimo tedaj iz vsega srca svoj narod, milo domovino i materini jezik ter varujmo se skrbno krivih prorokov i prikritih prijateljev.

Naš Gospod je spregovoril na gori pomenljive besede: »Blagor krotkim, ker zemljo posedejo.« Slovan je res od srca krotek, ali nasproti tej lastnosti pa se denašnje dni trosi iz tujih krajev prinesena grda prevzetnost tudi mej naše ljudi. Oholost je začetek zla i renegatstva; kajti kakor lep i vzvišen je narodni ponos, ki Slovana diči pred Bogom i svetom, prav tako je gnjusobna oholost v očeh božjih i človeških. Ona je posebno narodu škodljiva, ker uničuje zdravo seme na čvrstem domačem drevesu.

Bog je Slovana v svojej velikej ljubezni poljubil i dal mu luč zrelega uma, dal mu dobrine srca, — dal mu sladko milino viteškega jezika, — dal mu telesno lepoto i marljive roke; zato mu tudi srčno želimo, da bi ostal naš narod *zdravo seme* človečanstva na širnej zemlji. Prav zaradi tega smo tukaj mimgredé spregovorili svarilo i podučljivo besedo svojemu človeku, ... ker Slovan je res Gospodova »roža« v vednem trpenju.

Sv. Círla i Metoda ponižno prosimo, naj nas obvarujeta vsakovrstnih narodnih izdajalcev. Nad Slovanstvom naj se razprostira bratovska vzajemnost i blagoslov božji v istem duhu, kakoršnega sta nas učila vseslovanska svetnika.

Predragi rejci! to je črna oseba! Ljudimo tedaj iz vsega srca svoj narod, milo domovino i materini jezik ter varujmo se skupno krivih protokov i prikritih prijateljev.

Naš Gospod je spregovoril na gori pomenujive besede: »Blagor krotkim, ker zemljo posebejo.« Slovani je res od srca krotki, ali naspoti tej lastnosti pa se denarje dni trosi iz tujih krajev prinesena grda prevzetnost tudi mej naše ljudi. Oholost je začetek xta i renegetstva; kajti kakor lep i vzvišen je narodni ponos, ki Slovana diši pred Bogom i svetom, prav tako je grju-sobna oholost v obeh božjih i človeških. Ona je posebno narodu škodljiva, ker uničuje zdravno seme na čvrstem domačem drevesu.

Bog je Slovana v svojej velikoj ljubezni poljubil i dal mu luč zrelega una, dal mu dobrine srca, — dal mu sladko mlino viteškega jezika, — dal mu telesno lepoto i marljive roke; zato mu tudi srčno želimo, da bi ostal naš narod zdravno seme slo-večanstva na širnej zemlji. Prav zaradi tega smo tukaj mimo grde spregovorili svari i podobljivo besedo svojemu človeku, ... ker Slovani je res Gospodova »roža« v vednem trpenju.

St. Cirila i Metoda ponižno prosimo, naj nas opvarjeta vsakovrstnih narodnih izdajalcev. Nad Slovanstvom naj se raz-prostira bratavska vzajemnost i blagoslov božji v istem duhu, kakoršnega sta naša vseslovenska svetnika.

«Namjestiti ga avuda valja»	«Jezik naš je lep i bogat»
I u došjem pramnu,	Kakor zata njiva;
— Neka slavj Boga, kraja,	— Posvetila sta ga rša —
A ne praznu slamu.»	Brata ljubezniva.»

I vsák jazyk ispovest se Gvi.

ΚΑΙ ΠΑΣΑ ΓΛΩΣΣΑ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΕΤΑΙ ΤΩΙ ΘΕΩΙ

Et omnis lingua confitebor Deo.

podlogo;

i vsa naša prvotna literatúra ima jedino je v křesťanstvu svojo
 (e) sveta je cerkev, v kateri se je ta jezik začel i razvelj,
 tudi papež Benedikt XIV. l. 1754;
 (f) takisto potrdil je staroslovansko obrednim jezikom
 l. 1218 tudi za rimskokatoliške Slovane;
 (g) je potrjen za liturgični jezik od papeža Innocenca IV.
 peža Ivana VIII. meseca junija l. 1269;
 (v) je potrjen i potrjen za poslušena opravila od pa-
 (b) je posvečen l. 808 od papeža Adrijana II.;
 martijevosti i nenavadnim požrtvovaljem dveh naših svetnikov
 (a) ker nam je ta narodna svetinja pridobljena z veliko
 1. staroslovansko je jeziko i slavj;

IV.

«Jezik naš je lep i bogat:
Kakor zlata njiva;
Posvetila sta ga naša —
Brata ljubeznjiva.»

«Namjestit ga svuda valja,
I u božjem hramu,
Neka slavi Boga, kralja,
A ne praznu slamu.»

Mi Slovani ljubimo vsak narod, ako nas zlobno ne zatira; mi pa tudi spoštujemo vsak jezik, bodi si: latinski, nemški, grški, hebrejski itd. ali svojega čislamo nad vse druge, ker je duh iz našega duha, kri iz naše krvi i meso iz našega mesa. Ako pa Slovani, osobito zapadne cerkve, gojimo srčno željo, da se tuji jezik umakne iz našega svetišča, a na njegovo mesto pride naš obredni jezik, — povrne se nam samo starodavna pravica, da se bo spet godila volja božja ter posvečevalo sveto božje ime v naše zveličanje.

Tu nastaje prašanje: zakaj, i iz katerih tehtnih uzrokov nam se je treba neprestano potezati za obredni naš jezik?

Solnce ne zgubi svoje svitlobe, naj ga krivični svet sodi kakor hoče; tako je tudi z neumrljivo pravico, katero ima vse Slovanstvo do svojega posvečenega jezika.

Vsi Slovani, iztočne i zapadne cerkve, česte sv. Cirila i Metoda ko prva domača svetnika i samostvoritelja našega *pismenega* jezika; vse Slovanstvo se hvaležno spomina teh dveh sv. bratov; vsem Slovanom pa je tudi namenjen **en sam** cerkveni jezik, i to je staroslovanščina. Poleg tega pa se naslanjamo še na druge važne uzroke i sicer:

1. Staroslovanščina je resnično naš »sveti jezik«;

a) ker nam je ta narodna svetinja pridobljena z veliko marljivostjo i nenavadnim požrtovanjem dveh naših svetnikov

b) je posvečen l. 868 od papeža Adrijana II.;

c) je pohvaljen i potrjen za bogoslužbena opravila od papeža Ivana VIII. meseca junija l. 880;

č) je potrjen za liturgični jezik od papeža Inocenca IV. l. 1248 tudi za rimskokatoliške Slované;

d) takoisto potrdil je staroslovanščino obrednim jezikom tudi papež Benedikt XIV. l. 1754;

e) sveta je cerkev, v katerej se je ta jezik začel i razcvel, i vsa naša prvotna literatura ima jedino le v krščanstvu svojo podlogo;

f) v tem jeziku se vrše vsa bogoslužbena opravila v iztočnej cerkvi uže nad tisoč let — do denašnjega dne, istotako tudi v mnogih katoliških vladikovinah n. pr. v Dalmaciji.

2. Ako imajo mali rodovi n. pr. Grki, Armeni i dr. cerkveni svoj jezik, koliko bolj je ta jezikova jedinstvo spodobna največjemu narodu na svetu — narodu slovanskemu.

3. Taka cerkvena uredba je našemu narodu v ponos i čast, kajti slava vsacega naroda se opira večidel na njegov narodni jezik v cerkvi i javnih uradih. Hlapčevanje kaže narodno slabost i bolešno stran.

4. Naš cerkveni jezik nam je gotovo razumljivši nego tuj; njegova beseda nam je milša i sladkejša, nam gre bolj k srcu, nam se splohi bolj prilega, ter nas k pobožnosti bolj nagiba i ogreva; kajti, kakor led na solncu, taje se naše srce v pobožnih čutilih, če jezik izgovarja razumljivo božansko besedo.

Temu nasprotno pa govori sv. pismo: «To ljudstvo me česti le z ustnicami, njegovo srce pa je daleč od mene.» Mat. 15. 8. Sicer pa tudi v naravi vidimo, da vsaka stvar hvali i slavi po svoje — svojega stvarnika.

5. Naši ljudje, nevešči latinščine, tudi radi prevračajo latinske citate v svoj jezik, n. pr. Kyrie eleison (kjer je leze); sed libera nos a malo, (sedem libere masla malo); Deo gratias, (dèvje race); te Deum laudamus, (ta debeu je danes); procedenti ab utroque compar sit laudatio, (precej dente spat otroke, tam per zid se vlačijo) i. t. d. Na tu omenjeni uzrok se sicer dosti ne naslanjamo, vendar pa smo ga omenili, ker priča, kako ljudstvo spoštuje tuj jezik, i kako prijeten je njegovemu ušesu.

6. Naš sveti jezik je lahko zlata vez i trdna podloga slovanskej vzajemnosti.

7. Narodno — cerkveni jezik je tudi moralna ograja proti vsakemu potujčevanju našega naroda. Mi trdimo, da je narodna cerkev najboljša varuhinja svojih ljudi proti vsakemu raznarodovanju. Uže iz tega jedinega uzroka lahko rečemo, da ni prav Slovan, kdor se o tej želji i misli z nami ne ujema.

8. Staroslovanščina ali naš «sveti jezik» je v svojej vlastitosti prečudovita harmonična sestava, katera ostane večno dovršena jezikova lepota i temelj vsem našim jezikom. Osmeljemo se tu v originalni besedi priobčiti, kar piše profesor Strahl o staroslovanščini. «Die Slaven reden in verschiedenen Dialekten eine Sprache, deren Uridiom bei einigen derselben gleich den

alten Egyptern und den Hindus als besondere *heilige Sprache* nur bei gottesdienstlichen Handlungen noch heut zu Tage im Gebrauche ist. Gleich den classischen Sprachen des Altertums enthält die slavonische Sprache eine seltene Kraft des Ausdruckes, eine Biagsamkeit im Worte, und einen unerschöpflichen Reichtum nebst grosser Kühnheit an Bildern, die die Gedanken erweitern und der Phantasie einen weiten Spielraum gestatten. Ihrer mannigfaltigen und doch natürlichen Inversionen wegen, kann sie nur mit der edlen Sprache der Hellenen verglichen werden, und durch ihre grosse Empfänglichkeit für fremde Wendungen trug sie am schönsten Kraft und Geist, der griechischen Sprache auf sich über. Wie das weiche Wachs nimmt sie alle Eindrücke auf, wecket bald den Muth des ruhenden Helden und spornt ihn zu grossen Taten oder treibt ihn in Schlachten und Kriegesgetümmel, um seinen Lorberkranz von Neuem grünen zu sehen, oder begeistert den frommen Hirten, wenn er mit Sanftmut und Nachsicht seine verirrtten Schafe zurückruft oder erleichtert dem Liebenden die Klage wenn er in süsstönenden, schmelzenden Worten seinem beklemmten Herzen Luft zu machen sucht. So donnert sie also bald wie ein angeschwollener Bergstrom über Felsen und Klippen schäumend in die unergründliche Tiefe herab, bald windet sie sich gleich einem ruhigen Bache zwischen Blumen und schattenden Bäumen, über grüne Matten, und erregt bald Angst und Schrecken, bald Wonne und Freude beim sinnigen Verehrer der selben. Wie rührend schön ist nicht die edle Einfachheit in der die Bücher Moses im slavonischen Gewande vor uns treten! Wo finden wir anders einen solchen Reichtum, eine so blühende und majestätische Beredsamkeit, eine so grosse Mannigfaltigkeit in der Endung der Nenn und Zahlwörter, als in den slavonischen Uebersetzungen der Bücher Hiob, David, Salomon Jeremias und der übrigen Propheten sich kund tut. Wenn die russische Sprache fliegend, natürlich, erhaben, edel und belehrend genannt werden kann, so verdient ihre Mutter die slavonische den Namen der hinreissenden, begeisterten, bedeutungsvollen und blumenreichen.

Durch mehr als tausend eigene Ausdrücke und Worte, die sinnvoll, harmonisch und ganz verschieden von denen sind, die im gemeinen Leben vorkomen, drückt sich noch jetzt der geistliche Redner aus, wenn er erhabene und majestätische

Gegenstände schildern will: ihre Kenntniss ist daher jedem unentbehrlich, der mit russischer Literatur sich beschäftigen und solche gehörig würdigen will.»

Ker mnogo naših bralcev ne umeje nemškega jezika, zato pristavljamo slovenski prevod teh nemških besed, ki naš jezik tako slavijo; glasi se tako le: »Slovani govore v raznih narečjih en sam jezik, katerega prvotna beseda je pri nekaterih ponogah še dan danes v rabi pri bogoslužnih opravilih, kakor *sveti jezik* enako, kakor je bilo to pri starih Egipčanih in Indijanih. Kakor starega veka klasični jeziki, ki misli širijo in dajo fantaziji veliko svobodo. Zarad mnogovrstnega in vendar naravnega postavljanja besed se more primerjati le plemenitemu grškemu jeziku, z veliko prejemljivostjo za tuje oblike osvojil si je v najlepši meji grškega jezika krepost in duh. Kakor mehki vosk, sprejme vse vtiske v sé, budi zdaj pogum počivajočemu junaku ter ga užiga k velikim delom, ali ga žene v bitve in vojni hrum, da njegova lavorika z nova ozeleni, ali navdušuje pobožnega pastirja, kadar kliče krotko in prizanesljivo zgubljene ovčice z nevarnega pota, ali lajša dušo tožbo ljubečemu, ko v sladkodonečih, topečih glasovih vali kamen z stiskanega srca. Tako tedaj zdaj budi deroči hudournik v penah čez skale in pečine v neskončno globočino; zdaj pa se vije, kakor mirni potok mej cveticami in senčnimi drevesi, skoz zelene livade, in provzročuje zdaj tesnobo in strah, zdaj radost in veselje onemu, kdor ga vé ciniti. Kako divno lepa je plemenita prostost, v kateri so pisane bukve Mojzesove! Kde nahajamo mi drugi toliko bogastva, tako cvetočo in veličastno zgovornost, toliko mnogoličnosti v sklonih, kakor v staroslovanskem prevodu bukev Hioba, Davida, Salomona, Jeremije in družih prorokov? Ako smemo trditi, da je ruski jezik gladek, naraven, vzvišen, plemenit in podučljiv, tedaj je vreden staroslovanski, da ga imenujemo: premočljiv, navdušljiv, pomenljiv in cvetoč.

Nad tisoč lastnih izrazov in besed, ki so pomenjive, ubrane in popolnoma različne od onih, ki se rabijo v sedanjem življenji, ima še zdaj duhovni govornik, ako govori o vzvišenih predmetih.

Tako govori pošten in učen Nemeč o slovanskem jeziku kako pa naši izrodice? Uhi! Sram jih bodi!

9. Vera, narod, jezik i cerkev so si drug družemu v tako tesnej zvezi, da na vse druge slabo upljiva, če je ena od ime-

novanih moči pomanjkljiva. Ta pomanjkljivost v naši cerkvi je tuja beseda — mesto domače.

10. Sv. brata Ciril i Metod sta Slovanom božanski jezik izročila i nam zaukazala: naj to narodno svetinjno vedno, i tud pri najbolj neugodnih razmerah skrbno varujemo. To zapoved, sta nas učila v svojem živenu z lastnim vzgledom.

11. Ako se mej zapadne, oziroma južne Slované, uvede cerkveni naš jezik, s tako naredbo se ne bode cerkvena jedinstvo čisto nič rušila, nego še le prav čvrsto se utrdi, če si mislimo: jeden sam cerkveni jezik z jednakim bogoslužjem po vsej širnej zemlji, koder biva i gospoduje ogromni narod slovanski.

Prav s tako naredbo odpade vsa škodljiva mešanica, kakoršno žalibože še zdaj lahko opazujemo pri cerkvenih obredih mej Dalmatinci, Hregeovci, Bošnjaci, Hrvati i nekoliko tudi mej Galičani i Poljaci. O tej jezikovej mešanici piše g. M. Majar v svojej knjigi: »Sveta brata Ciril i Metod, slavnjska apostola« — tako le: »Kdē se služi dan danas služba božja v slavnjskom jeziku po obredu rimokatoličkom? Ovo je pitanje važno i vrlo zanimivo za vsakoga izobraženoga Slavjana, zato priobčim ovdē vrlo podučno i zanimivo pismo od jednoga veleučenoga Slavjana iz one pokrajine, koji s svojima očima vse to vidja. Piše ovi prečastni i iskreni rodoljub slēdeča: Na vaše pitanje: koliko žup je v Dalmaciji i v Istri i na dalmatinskih i istranskih otocih, kdē se služi božja služba po rimskom obredē a v jeziku slovēnskom, — je težko odgovoriti točno: . . . Neki župnik službu božju po latinsku ondē, kdē su vavěk služili po slovjansku; neki maši pol ovako a pol onako, a neki zapva: »Pomolimo se«, pak pēva molitvu *latinsku*, a završi ju: »Gospodom našim Izusom Hristom sinom tvojim, koji s tabom žive i kraljuje po sve vėke vėkov« (namesto: iže s tobou živet i carstvujet v vėki vėk)! Ima jih, koji vrše latinski ono, što se govori muče (secreta), a glagoljski ono, što se govori na glas; a nekim služi sadanji jezik namēsto staroslovēnskoga. . .«

Kakor imajo Grki v svojej cerkvi starogrščino, romanska plemena pa svojo latinščino, jednako trebamo imeti tudi mi jeden sam cerkveni jezik, i ta je — staroslovanščina, katera jedina nas more priversti v krasno svetišče — slovanske zloge.

12. Rim se ne bode jednakej cerkvenej naredbi tudi nič protivil, ker si ne bode s tem jezikovim obnovljenjem — čisto nič škodoval, nego veliko koristil. Ozirajoč se na prej imeno-

vane tehtne uzroke, osobito na stare neumrljive pravice našega cerkvenega jezika, računajoč na imenitni faktor slovanske največje družine na svetu, z ozirom na svoje lastne interese glede zблиževanja vstoečne cerkve k zapadnej — nam Rim, oziroma prvosvečenik krščanstva, po svojej velikej previdnosti — v to cerkveno potrebo i dobroto prav z veseljem privoli: samo da hočemo! i da ga prosimo! »Zato spoznavamo, da smo dolžni Bogu hvalo, ker se nam daje lepa prilika, postreči slovanskemu narodu i delati v njegovo občno korist zares ne z manjšo gorečnostjo, nego se je videlo vsak čas pri Naših prednikih« (Adrijanu II., Ivanu VIII., Inocenciju IV. i Benediktu XIV. Pis.), piše oče Leo XIII. v svojej zadnjaj okrožnici dne 30. sept. lanskega leta.

Da nemamo zapadni, oziroma južni Slovani, v domačej cerkvi svojega obrednega jezika, s katerim bi Boga čestili i hvallili »kakor je spodobno«, tega gotovo nismo mi zakrivili, niti tedanji rimski papež z svojim duhovstvom; to rano so nam vsekali prejšnji divji časi; oni časi brez človekoljubja, ko je vladala še samo sila i surova moč nad pravico; to se je zgodilo takrat, ko je še tujec pohlepno stezal svoje strupene prste na krotkega Slovana i njegovo zemljo, pa uklepal mu cela dolga stoletja srce i glavo v mrzle železne sponse, da ni skoraj več mogel po domače niti misliti niti želeti. Tujec je bil Slovanu vzel skoraj vso narodno svobodo, predelal ga potem za svojo prebavo, ter ž njim sploh brisal, jednako mrcini z mehom moke. To nam spričuje naša trnjeva zgodovina.

Ali večna iskra narodne zavesti je vendar — le, pri vseh nezgodah, mirno i tiho tlela, skrita v zavetju pod starim pepelom, — iskra, ki je zažarila uže leta 1848 slovanskim plemeonom, a v zadnjaj orijentnej vojni užgala se v svitlo blagodejno luč, da se nam dan za dnevom še bolj jasno odkriva naša slovanska solzna minolost.

Z narodno zavednostjo pa se jači tudi misel i želja do narodnih biserov, i jeden teh je v prvej vrsti naš obredni, oziroma posvečeni jezik.

Resnično je, da drugi, tako imenovani klasični jeziki, z svojo bogato literaturo, lahko se za posvetno učenost visoko cenijo, v cerkvenem oziru pa ima, kakor je dokazano, naš obredni ezik predno st od njih. Omenjeni jeziki imajo svoj i svoje literature izvor le v poganstvu, naš pismeni, oziroma cerkveni jezik, pa se je porodil v čistej jutranjej zarji vesoljnega Kristo-

vega dneva, ter bil krščen z roso nebeških resnic i božanskega nauka. Opirajoči se na stalna zgodovinska prava, vljudno prašamo: Kateremu živemu ali mrtvemu, cerkvenemu ali svetovnemu jeziku se je kdaj taka velika čast skazovala, kakor našemu? katera literatura je bila v svojem začetku od papežev tako slovesno pohvaljena i odlikovana, kakor naša? kateri drug jezik je bil od samih Kristovih namestnikov na tak sijajen način za obredni jezik posvečen, kakor naš? kateri pismeni jezik se je porodil iz semena Kristove vere, kakor naš? Z lahko vestjo trdimo, da vse to se je zgodilo samo z našim prvotnim jezikom i slovstvom. Po drugej strani pa je naš obredni jezik tudi nad vse druge temeljit, lep i bogat; i tak jezikov demant bi mi še dalje, iz gole narodne nevednosti, zametavali, a tuje za nas ponarejeno steklo brez potrebe čislali i hvalili? Tega vendar ne moremo i nečemo nikdar več stvoriti.

Človek svetnike najbolj česti, če jih v življenji posnema: Slovani bodemo tedaj sv. Cirila i metoda najbolj čestili s tem, če hodimo po onem razsvetljenem potu, kateri sta nam ona v življenju pokazala, želeča združiti slovanski narod v jedno jezikovo svetišče i ognjišče, ter ga dovesti na tak način v srečno jedinstvo. Sveta brata Ciril i Metod gotovo nemata do nas bolj goreče prošnje, nego to, da verno trdimo, kar sta tudi ona vse žive dni trdila. Po nevidnej moči pa nas navdušujeta govoreča Slovani, duše mile! kakor ste od naju vero i knjigo prejeli, tak; se tudi obojega verno držite; kakor sva se midva slavno i neodjenljivo za narodne svetinje potezala, takoisto ravnajte tudi vi; v boju za vero i naš posvečeni jezik, v kojem sva napisala božanski nauk i svete knjige — nikdar vas ne zapustiva.

Žalibože, da smo do zdaj vse premalo živeli po vzgledu sv. Cirila in Metoda. Živeli smo prezaspano življenje. Poglejmo to dremoto nekoliko bliže.

Naši svečeniki se uče polnih 12 let latinskega jezika po šolah, potem čitajo v latinščini dan za dnevom sv. mašo i časoslov (breviarum) mnogokrat uže tako pedantično, da se jim odtrgavajo nekatere molitve prav prosto na pamet raz jezika. Naš obredni jezik, — jezik staroslovanski pa jim je z malo izjemo večjidel »terra incognita«, iz jedinega uzroka, ker se jim v bogoslovju ni dala prilika s tem domačim jezikom se vsaj nekoliko seznaniti. Navdušenja za stvar od te strani ne more se pričakovati. Duhovniku brez škofovega dovoljenja, gledé slovansko

liturgije, roke so zvezane; ako bi tudi srčno želel — ne sme! Škofje latinski pa se držé v tem jezиковem prašanju nakako bolj neutralno i hladnokrvno, naslanjaje se po vrsti, drug za drugim na običajje i uredbe svojih prednikov; mogoče pa je tudi, da je v lastnem domu malo ognja: v prvej vrsti bi morali biti naši biskupi živo navdahnjeni z duhom sv. Cirila i Metoda, koja sta slovanski obredni jezik z nenavadno skrbjo čuvala i varovala, kakor zenico v lastnem očesu. Sv. Ciri i Metod sta zbog posvečenega slovanskega jezika od sovražnikov veliko prebila; žaréla pa je v njiju srcih božja iskra čiste narodne ljubavi i žive vere, — zato je njuno delo olepšano z vencem slavne zmage.

Zapomnimo si dobro! naši stari slovanski bogovi so od sile trmasti: »brez dela, boja i trpenja ne dajo nam ničesar!« Rim nam ne bo nikdar *ponujal* svoje dobre volje zaradi našega obrednega jezika — če se sami ne ganemo. Kdor pa se ne gane, ki bi se v prvej vrsti ganiti moral, kriv je, da se ta preimnitne reč dan za dnevom i leto za letom odklada na neizmerno škodo cerkvi samej i slovanskej vzajemnosti. Ganiti se bode treba a trkati na prave dveri toliko časa, da se odpró. Slovanski potovalci so imeli letos 5. julija, najlepšo priliko, da so sv. otcu gledé našega obrednega jezika, željo i prošnjo svojo odkritosrčno izjavili. Z narodno zavednostjo vzbujaje se uže pri bolj odličnih naših duhovnikih tudi veselje do staroslovanščine i njene literature, katere so se ko samouki iz golega narodnega nagiba poprijeli. Mej našim narodom se nahajaje nekateri prosvetljeni duhovniki, koji bi z veliko radostjo sprejeli naredbo: da smejo služiti liturgijo i čitati časoslov v posvečenem slovanskem jeziku, — želeč na tak način posnemati uzorno življenje naših prvih narodnih svetnikov, sv. Cirila i Metoda.

Mi lahko trdimo, da prav naroden naš svečenik ali vladika ni, če se vestno po svojih razmerah i močeh ne potezaje tako narodno svetinjo, kakoršna je slovanski obredni jezik.

Drugi faktor je čas, s katerim mi v tem oziru računamo. Čas je, ki celi stare rane, on je umetnik, ki vrti svoja skrivnostna kolesa naprej i naprej, ne oziraje se na prazne izgovore človeške svoje glavnosti, in ta s časoma dozori tudi za vseslovanko idejo. . .

Ko se naš narod bolj vzbudi, zaželi tudi slovanski obredni jezik v svojem svetišču.

Radoveden utegne nas kdo poprašati: Kakšen pa je vendar ta naš jezik, katerega naši rodni duhovniki i biskupi večjidel še

nič ne poznajo? kakšna je-li ta imenitna staro slovanščina, ki se je morala — na milo i drago — umakniti iz svojega svetišča latinskeje mačehi?

V izgled podajemo tukaj »Azbuko«, »Kratice« in »Oče naš« v tem cerkvenem jeziku.

Staroslovanški jezik ima bogat zaklad samoglasov i tihnikov ter upotrebuje za pisavo 45 pismen (črk) tako le razvrščenih po besednem redu:

А а	Б б	В в	Г г	Д д
az	buky	vědi	glagol	dobro
Є є	Ж ж	З з	И и	
jest	živěte	zelo	zemlja	ize
І і	К к	Л л	М м	Н н
i	kako	ljudi	myslěte	naš
О о	П п	Р р	С с	Т т
on	pokoj	rey	slovo	tverdo
У у	У у	Ф ф	Х х	Ц ц
uk	u	fert	her	ot
Ц ц	Ч ч	Ш ш	Щ щ	Ъ ъ
cy	červ	ša	šča	jer
Ы ы	Ь ь	Ѣ ѣ	Є є	Ю ю
jery	jerj	jat	e	ju
Ѧ ѧ	Ѩ ѩ	Ѫ ѫ	Ѭ ѭ	Ѯ ѯ
en (nosnik)	o	ja	o	on (nosnik)
Ѧ ѧ	Ѩ ѩ	Ѫ ѫ	Ѭ ѭ	Ѯ ѯ
ksi	psi	tita	ižica.	ij.

Mimogredé naj tukaj priobčimo tudi nekatere kratice (titla) ki je rabi staroslovanščina v svojem pravopisu. Kratica **Ѧ** nad besedo znači, da je izpuščena jedna ali več črk v istej besedi kratica **ѧ** se imenuje »on«; **Ѩ** = »dobro«; **Ѫ** = »rey«; **Ѭ** = »slovo« itd.

Nekoliko primerov o skrajševanju besed.

А҃Г҃Л҃З = angelj.

М҃Р҃З = mudr.

А҃П҃Л҃З = apostol.

М҃Р҃СТЬ = mudrost'.

Б҃Г҃З = Bog.

М҃Л҃ТЬ = milost'.

Б҃Ж҃ТВО = božestvo.

М҃Л҃ТВА = molitva.

Б҃ЦА = bogorodica.

М҃ТИ = mati.

Б҃Л҃ЖЕНЗ = blažen.

М҃РІА = Marija.

Б҃Л҃Г҃ТЬ = blagodat'.

М҃Л҃НИЦЗ = mladenec.

В҃Л҃КА = vladyka.

Н҃БО = nebo.

Г҃ДЬ = gospod'.

Н҃ЛА = nedelja.

Г҃Д҃ТВО = gospodstvo.

Н҃ШЗ = naš.

Г҃ДЬ = gosudarj.

О҃ЦЗ = otec.

Г҃Д҃ИЗ = gospodin.

П҃Р҃ТЗ = perst.

Д҃ХЗ = duh.

П҃Р҃ТОЛЗ = prestol.

Д҃ЕВЗ = David.

Р҃Ж҃ТВО = roždestvo.

Д҃ЕЦА = dēvica.

С҃ТЗ = svet.

Д҃ША = duša.

С҃ТЛЬ = svetitelj.

Д҃НЬ = denj.

Т҃РОЦА = Trojica.

Е҃В҃А҃Н҃Г҃И = evangelije.

О҃УЧ҃ТЛЬ = učitelj.

Е҃П҃ИКОПЗ = episkop.

Х҃Р҃ГОСЗ = Hristos.

И҃НЬ = Izrail.

Ц҃РЬ = carj.

И҃ИСЗ = Izus.

Ч҃Л҃КЗ = čelovek.

К҃Р҃ТЗ = krest.

Ч҃ТЬ = čest'.

A ne samo kratice nego tudi naglasi so zanimljivi v staroslov, pravopisu. Naglas se namreč stavi tako dovršeno, da si bolj natančnega skoraj ne moremo želeli.

Slednjič naj dragim čitateljem še podamo »Gospodovo molitev« v našem svetem jeziku napisano z lastnimi pismeni. Taka je:

О́че на́шъ ѿже еси́ на не́бѣхъ, да
сѣ́титса́ ѿма́ Твое́, да прѣ́детъ црѣ́вѣ Твое́,
да бѣ́детъ во́ля Твоѧ́, ꙗ́ко на не́си, ѿ на
земли́. Хлѣ́бъ на́шъ насѣ́щныи́ да́ждь на́мъ
днѣсь: ѿ ѡ́стави на́мъ до́лги на́ша, ꙗ́коже
ѿмы ѡ́ставляемъ до́лжникѡ́мъ на́шимъ: ѿ
не введи́ насъ во иску́шенїе, но избави́ насъ
ѿ лука́ваго.

V latinskih pismenah:

»Oče náš, jiže jesi na nebeséh da, svetitse ime Tvojè, da priidet cárstvije Tvojè, da búdet vólja Tvoja, jákò na nebesi, i na zemlji, chlëb náš nasúšënjij dážd nám dnës, i òstávi nám dólgi náša, jákože i mi òstávljájem dolžnikóm nášim, i ne vvedi nás vo iskušénie, no izbávi nás òt lukávago.«

Poreče nam kdo: mogoče, da je staroslovanščina res divne jezikove lepote, ali nje pravopis je vendar le preokoren. Tu nam je treba omeniti, da stokrat bolj neuglajen i okoren je pravopis nemški, kakoršnega nahajamo v starih listinah iz davne dobe. Dosti lepše i popolnejše tudi ni latinsko pismo, oziroma pravopisanje iz prejšnje dobe. Pri vsem tem pa se ne smemo spotikati ob pismenih, (črkah), ker pismena so le mrtva stvar, beseda pa ima moč v sebi, da oživlja duha. Res je, da naša stara pismena so še nekoliko neoglajeni simboli, ali sčasoma se prav po pravilih najnovejšega tiska lahko razgovetno i lično opilljo. Pri tej priliki pa drage čitatelje opozarjamo, da imamo za naš vzvišeni namen v mislih Azbuko, a ne Glagolice, koja se ne more niti v estetičnem niti v optičnem oziru s prvo meriti. Azbuke, ki je gotovo boljša i lepša od Glagolice, drži se večina Slovanov; k večini pa nam se je treba primakniti uže zavoljo zloge, ki nam mora biti sveta. Sploh pa Glagolica v sedanjih verskih i političnih razmerah ni sposobna biti vseslovanskim cerkvenim pismom, oziroma pravopisom za naš obredni jezik. To nezmožnost lahko spoznamo in uvidimo, če se ozremo na pravoslavne Slovane, koji se bodo tudi v bodočnosti Azbuke neomahljivo držali.

Slovani, bratje, duše zlate! res je, mi imamo razne i različne verske i politične odnošaje; različne želje i nazore, raznovrstno mišljenje i hrepenenje; vsakojake značaje; — ali v tem spoznanju smo si jedini: »dale v zlatej slovanskej zlogi nam je zagotovljena naša silna moč i prihodna narodna sreča.«

Slovanski veleumi i narodni prosvetljeniki, ki z nami težite do prave naše vzajemnosti, govorite pri vsakej ugodnej priliki dobro besedo, da postanejo meso srčne naše želje glede obnovenja slovanskega obrednega jezika — v domačej cerkvi.

Slovanska učitelja, blagovestnika i ljubeznjiva brata sv. Ciril i Metod! vaju kličemo na pomoč: Sprostita nam po svojej velikej svetosti, po svojem obilnem zasluženju i požrtovanju za naš narod, tam pred božjim prestolom, milost i blagoslov, po katerem srčno hrepeni uže dolga stoletja zapadno, oziroma južno Slovanstvo.

Sveti slovanski jezik sta nam naša svetnika nekdam prav v ta jedini cerkveni namen odločila i posvetila, da se ž njim, kakor božjim orodjem, spenjamo tja gori nad zvezdne prostore, ter se v pobožnej molitvi stvarnika samega dotikamo i njega v hvalnih pesnih proslavljamo.

Ker se more v tem poglavju izrečenih naših idej prijeti vsaka zdrava pamet, vsak ostroumni i plemeniti duh našega naroda, tešimo se v dobrej nadeji i trdnej veri, da se vspešno, reši to jezikovo prašanje, malo po malo, na našo splošno radost, da tega srečnega časa, mogoče, še mi dočakamo.

Slovani! bratje, duše ljubeznjive! osobito vi mladi prosvetljeni narodni vitezi, naobraženi z lučjo slovanskega srca i uma, pregreti od blazega duha za istinito narodno omiko i slovansko vzajemnost! — stopimo pod svitlo zastavo sv. Cirila i Metoda ter obnovimo srčno bratovsko ljubav v našo dejansko jedinstvo. To pa storimo prav zdaj ob pravej uri, ko nam je dana ugodna prilika naravnost iz Rima od prvonačelnika katoliške cerkve, Uničimo tedaj koren grenke nezloge mej seboj. Staro nesrečno vreme naj se umakne novemu dnevju i lepšemu solncu. Katolicizem i pravoslavje, zaradi katerih so se naši stari v svojo nesrečo sprli, in tako tudi pravopisni i politični razločki i odnošaji v Slovanstvu, ne smejo našim vzajemnim težnjam nič več na poti biti.

Naše srce je polno vroče ljubezni do národa i domovine; v tej vročej ljubezni pa nas silno žeja, žeja nas do *svete slo-*

vanske jedinosti. Zato ponižno molimo k sv. Cirilu i Metodu: Sv. prosvetitelja, rešita národ vsega zla! združita Slovane v *sveto* zlogu! da nam uže skoraj krasni dan zasveti!

Vse išče sreče v svojem rodu; tako naj dela tudi Slovan. Slovani najdemo srečo sami v sebi, če le hočemo in ako imamo odločilno dobro voljo; i to imamo ter jo bodemo tudi povsod mej narodom gojili z iskreno besedo budili.

Kolikor imamo žive slovanske vere v srcu, kolikor se čutimo tudi po krvi i mleku pravi Slovani, — tu smelo i odkrito izjavljamo: prej si damo sree strgati iz telesa, nego pustimo narod še dalje tujčiti z nerazumljivim jezikovim orodjem: bodi si v šoli, v uradu ali cerkvi; to nam je kažipot sv. Cirila i Metoda.

Prej nego izdahne pravi Slovan zadnji zdihljaj v svojem življenju, prej nego mu ponesó trudno srčice v hladno mogilo pod zeleno domačo grudo, naj še zaželi: da tudi prah njegovih kosti i koščic, razodeva naj v tajnem spominu *hvaležnost* onim veledobrotnikom, ki so prvi v duševnem i telesnem oziru skrbeli za naš narod i nilo domovino.

Prva dva stebra i zavetnika Slovanskim plemenom ostane na vse čase — naša ljubeznjiva brata sv. Ciril i Metod zato h koncu tega spisa vskliknemo iz dna srca: Njima v srčno zahvalo, naj se speva mej vsemi Slovani: od zemlje do zemlje, od morja do morja v našem milem i vitežkem jeziku, —

Večna slava!

KONEC.

:
v
v
o
d
o
o
o
li
l
n
o
h
n
li
v
i
o
o
o
ri
er
ab
ji
p
v
te
T
n
U
v
e
e
e
e
y

